

Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola

Kiterjesztett film – a mozi alkonya.

A film átértékelődésének, a nézői szokások megváltozásának vizsgálata, az alkotói-, szerzői filmek kiállítótérbe való kerülése, és azok vetítési struktúrájának átrendeződése, azaz az átrendeződés folyamatának kutatása – saját példák keresztmetszetében - az elmúlt tíz évben.

DLA értekezés

Szilágyi Kornél

2017.

Témavezető: Dr. habil. Peternák Miklós CSc.

Tartalomjegyzék

Bevezető	4.
Kísérleti film	6.
Expanded cinema / kiterjesztett mozi	9.
Kaos Camping – kiterjesztett mozi, saját tapasztalatok alapján	13.
LaborBerlin Analóg Filmes Egyesület	23.
A szerzői film bemutatási módjai	30.
Forum Expanded – A Berlinale szekciója	32.
Videóinterjú összefoglalása Wulf Herzongenrath kurátorral	36.
Videóinterjú összefoglalása Margret Kampmeyer kurátorral	40.
Digitális – analóg	43.
A hat világ	45.
A fekete vagy sötét terem	48.
Kormányeltörésben – Rudderless	51.
Ináruai jóslat és más média-installációk	60.
Összegzés	62.
Felhasznált irodalom	64.
1. számú függelék	67.
2. számú függelék	82.
3. számú függelék	93.

Bevezető

Mivel választott témám olyan hatalmas, szinte beláthatatlan példatárral rendelkezik, igyekszem egy szűkített vizsgálatra fókuszálni, és a kutatás, interjúzás mellett a szakirodalomra és saját tapasztalataimra redukálni a vizsgált területet.

Napjainkban a technikai fejlődés olyan mértékű a mozgóképkészítés, szerkesztés, illetve mindezek nézők elé juttatása tekintetében, hogy miközben leírom ezeket a szavakat, valószínűleg rohamos ütemben „avulnak” el gondolataim a tárgykörben.

A nyomtatott vagy verbális médián kívül szinte már minden kép mozog. Gondoljunk csak arra, hogy mára már a Facebook profilképek is sok esetben mozgó gifek, és évek múlva talán mosolyogtató lesz visszaolvasni ezt az írást is. A legtöbb médium, amivel kommunikálunk, mozgásban van, emiatt nem igazán dönthetjük el, mikor lépünk ki, illetve be egy háromdimenziós média-installációba.

A kiállítótérben megjelenő mozgókép, illetve média-installáció nem újkeletű, hosszú történeti múltra tekinthet vissza. Elsősorban és elsőként ezekben a terekben megjelenő filmeket szokás kísérleti filmnek vagy *video art*nak nevezni, amely fogalmak tisztázásával érdemes kezdeni a disszertációt.

A hagyományos mozi vetítési körülményei, a termék kialakítása (mára eljutottunk az egy termes vetítéstől a multiplexig, az egy vetítőgépházból egyszerre több terembe történő vetítésig), illetve a vetítógépek és a film technikája folyamatosan fejlődik. Ugyanígy fejlődött az úgynevezett „kiterjesztett mozi”, amely a mozizás alternatívájaként jött létre, főleg művészeti irányelvek alapján. Meggyőződésem, hogy a mai média-installációk többsége ezekből a gyökerekből táplálkozik, illetve a kiterjesztett mozira épül. Emiatt szükségesnek tartom, hogy az úgynevezett *expanded cinemáról* is szót ejtsek.

Az elmúlt tizenhét évben a filmkészítés mellett a Kaos Camping csoportnak is aktív tagja vagyok. A jelenleg négy főből álló művészeti egyesülés normal (standard) 8-as, super 8-as, 16 mm-es analóg vetítővel operálva ad elő több órás, vizuális performanszokat. A bolhapiacokon vásárolt amatőrfilmek, felszámolás alatt álló filmraktárakból szerzett 16 mm-es oktatófilmek, és az alkotók által forgatott, folyamatosan bővülő saját felvételek teszik ki az analóg audiovizuális mátrix gerincét. A mintegy ötszáz kilogrammnyi, több mint száz darab super 8-as és 16 mm-es vetítőpark szintén szűkül-bővül, fluktuálódik. Egyfajta kiterjesztett mozinak is felfoghatjuk ezeket az előadásokat, és tekintve, hogy az előadásaink nagy többsége múzeumi közegben zajlott, szükségesnek látom, hogy erre a formációra is kitérjek.

Analóg technikával filmet készíteni ma már luxusnak, kidobott pénznek, csodabogárságnak és természetesen egyfajta esztétizálásnak is számít. A tíz éve működő LaborBerlin nemzetközi művészekből álló egyesület egy önálló filmlabort hozott létre, ahol az analóg filmkészítéshez tartozó tudást nem csak összegyűjteni hivatottak, hanem folyamatosan meg is osztják,

továbbadják. Hogyan tartható fenn egy múltbeli technika, és mik a határai, illetve a jövőbeli lehetőségei? Ezen kérdések miatt dolgozatomban kitérek a LaborBerlin működésére, szerkezetére is.

A disszertáció megírása idején főként Berlinben tartózkodtam, és alkalmam nyílt több kiállítást megtekintenem, amelyek főleg filmeket, vagy kizárólagosan filmeket, mozgóképes alkotásokat tartalmaztak. Természetesen ez nem csak a kutatási témám gerince, hanem főbb érdeklődési területem is, és hosszas egyeztetések során sikerült videóinterjúkat készítenem két nemzetközi sztár, Peter Greenaway és William Kentridge kiállításai kapcsán a tárlatok kurátoraival. A videóinterjúkból kivonatot készítettem, amelyek szintén részei a dolgozatomnak, bár a kérdéseim kissé irányítottak voltak, de a válaszok nagyon sokszor összecsengenek saját tapasztalataimmal is, és megerősítik a véleményem, és segítik az olvasót elvonatkoztatni szubjektív élményeimtől.

Témaválasztásom saját tapasztalatokon alapul, tulajdonképpen a téma talált meg engem. A kilencvenes évek elején kezdtem el kísérleti, vagy nevezhetjük úgy is, amatőrfilmeket készíteni azóta is állandó alkotótársammal, Hevesi Nándorral, orosz álnevet használva Igor és Ivan Buharov néven. A kezdeti rövidfilmek után hamarosan egy alkotócsoporthoz tagjaiként 40 Labor¹ néven kezdtünk el hosszabb lélegzetvételű, egész estés játékfilmeket készíteni. A rövid és hosszú filmekkel főleg filmfesztiválokon jelentünk meg. Úgy tizenöt éve, bár filmjeinket eredetileg mozinézőknek és tévécsatornáknak szántuk, az alkotások elkezdtek megjelenni galériák, múzeumok, biennálék, csoportos kiállítások közegében, és majd csak ezek után jelentkeztem a Magyar Képzőművészeti Egyetemre. Ez a tendencia elgondolkodtatott abban a tekintetben, hogy ha egy filmmel valóban üzenetet szeretnék közölni, hogyan juttathatom el leghatékonyabban a befogadóknak, hogyan találhatom meg az igazi nézőközönségünket. Emiatt dolgozatomban saját példákra is kitérek, különösen arra, amikor egy fél órás időtartamú rövidfilmünk egy lengyelországi felkérés kapcsán átalakult, kiegészült, és tizenkét csatornás filminstallációvá fejlődött a bialystoki Arsenal Galéria terében.

¹ 40 Labor alkotócsoporthoz tagjai: Igor és Ivan Buharov, Vasile Croat, Nyolczas István

Kísérleti film

Ha kísérleti vagy experimentális (*avant-garde cinema*) filmről beszélünk, nehéz lenne röviden és minden alkotásra egyazon érvénnyel igaz leírást, szabályt, módszert, filmkészítési eljárást meghatározni. Inkább olyan, a huszadik század elején indult filmes irányzatról beszélhetünk, amely céljával tűzte ki, hogy megváltoztassa a művészetről alkotott képünket, jelen esetben a filmművészetéről és annak határterületeiről. A központi kérdés a kísérleti filmeknél az, vajon mit is jelent, tulajdonképpen mi a film? Meddig terjeszthetjük ki a film határait mind dramaturgiai, narratív, mind pedig képi értelemben, ellentétben a hagyományosan készített, kereskedelmi vagy zsánerfilmek különböző típusainak bebetonozott szabályaival? Mivel a filmgyártási struktúrával szembenelve készültek, készülnek ezek a filmek, emiatt anyagi támogatásuk és költségvetésük is szűkös, vagy elhanyagolható. Emiatt talán sokszor (ha rövidebb alkotásról beszélünk) gyorsabb is volt a megvalósításuk, mivel nem igényelte, illetve nem volt lehetőség nagyobb stáb jelenlétére. A kísérleti filmek stábja általában minimális, sokszor egy személyben maga az alkotó végzi az összes alkotási fázist a film felvételétől a vágáson keresztül a hangi utómunkáig, sőt gyakran maga az alkotó is szerepel a filmben. Pontosán a költségvetés szűkössége miatt nem ritka, hogy *found footage*-t, talált nyersanyagot manipulálva készül el a végleges mű.² A független film (anyagi támogatástól mentes, intézményi, filmgyártási szempontoktól független) kategória nagyon sok ponton metszi a kísérleti film fogalmát. A kísérleti filmesek általában amatőrként kezdik, esetleg más művészeti területről való átjárhatóságot vizsgálva (festészet, irodalom, zene stb.), sokszor baráti segítséggel, ezáltal amatőr szereplők alkalmazásával dolgoznak. Szolgálhat ez első lépcsőként a professzionálisabb filmkészítés felé, akadémiai kereteken kívül, nem csak a filmkészítési nyelv ágainak kipróbálásával, hanem egyfajta önképzési gyakorlat formájában, illetve a „nemtudás” nagyfokú szabadságával. A cél egy személyes vízió létrehozása, a már említett korlátok feszegetésével egyetemben, illetve a különböző technikák ötvözése, majd ezen technikák használatának a végletekig való kiterjesztése. A kísérleti filmből általában hiányzik a lineáris narratíva, jellemző az életlen, karcos, roncsolt, modulált képek használata, a hangszövegi aszinkron, némaság, zaj-zörej effektek nagymértékű jelenléte. A hiba – nem hiba, az életlen, roncsolt kép is kép a maga esztétikájában, az asszociatív képesség nézőben való fejlesztése jelszavak hangoztatásával. Mindenképpen tekinthetjük filmen belüli forradalmi, lázadó tevékenységnek, amelynek célja legtöbbször, hogy a nézőt két, egymástól elvileg távol eső dolog, téma összekapcsolására serkentse, közelebbi kapcsolatot kialakítva a néző és a film között. Már az 1920-as években is találkozhatunk európai kísérleti filmkészítőikkel Franciaországban, Oroszországban vagy Németországban az avantgárd vizuális művészetek és mozgalmak virágzásának korában (René Clair, Francis Picabia, Marcell Duchamp, Man Ray, Hans Richter, Jean Cocteau, Alberto Cavalcanti, Moholy-Nagy, Walter Ruttmann, Dziga Vertov, Szergej Eisenstein, Lev Kuleshov, Alexander Dovzhenko, Vszevolod Pudovkin) Ezek a korai filmek jellemzően még ötvözik a narratív kísérletezést a ritmikus szerkesztéssel, a statikus

² Szirtes András: Madarak 1975 (<https://www.youtube.com/watch?v=DsDBoOINLU0>)

kameramunkával, hangsúlyt fektetve a karakter szubjektivására. Az egyik leghíresebb kísérleti filmként Luis Bunuel és Salvador Dali *Andalúzia kutya* (1929) című művét tartják számon.

“Mivel az uralkodó filmezési mód, amelyet az experimentalisták kétségbe vonnak, időről időre változik, és a különféle, egymással gyakran párhuzamosan működő mozgalmak is a film más-más elemét veszik elemzésük tárgyául, az experimentális törekvések egész tömegével találkozhatunk.”³ A kísérleti film „szárnyalására” szélesebb körben csak az 1950-60-as években kerülhetett igazán sor.

A kísérleti film esztétikai és módszertani vonalait körülírandó, különböző elnevezésekről beszélhetünk. Strukturális filmről⁴: a tartalom szűk nexusa a filmanyag szempontjából feltárni, megvizsgálni a tulajdonságait. Antiilluzionista filmről⁵, amely a médium illúziókeltő vonásait leplezi le, vagy ennek elemzése a témája. A *New-talkies* irányzat⁶ a strukturális filmmel párhuzamosan jött létre, és ellentétben az egyéb kísérleti filmekkel ezek általában játékfilm hosszúságúak (vagy hosszabbak)⁷, a kritikai elmélet melletti elkötelezettség jellemzi őket, és a történetmeséléshez való visszatérés (még ha megbontott formában is). “A nem-narratív és az absztrakt film⁸ a médium irodalmiassága ellen áll ki: a történetek mesélése helyett a nonfiguratív elemek tisztán vizuális játékát nyújtja.”⁹ Szintén egy mutációnak számít a *new cinema, no wave cinema* kikiáltása az 1970-es években, New-York-i művészek csoportja által, ahol a „Csináld magad!”, „A mozi vétek!” felkiáltásokkal (főként a punkhoz és nihillizmushoz köthető esztétikával) inkább super 8-as technikával készített, nagyon alacsony költségvetésű filmek jöttek létre. “Az *expanded cinema*¹⁰ (kiterjesztett mozi) a több vetítővel, több vászonra, többféle technika alkalmazásával bemutatott műveket foglalja össze. Egyes szerzők az experimentális film fogalomkörébe sorolják még az underground filmet is, de ez inkább a hatalommal szembenálló életmód kifejezője volt, tehát főleg tartalmával hatott, azonban tagadhatatlan, hogy az 1960-as években formailag is sok újat hozott.”¹¹ Az experimentális film amellett, hogy nemzetközi szintű, lokálisan szűk körű érdeklődésre számíthat. “Általában nem is moziban,

³ *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon I.* Főszerk. Fitz Péter. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999. 555-556. o.; <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/kortars-magyar-muveszeti/ch39s56.html>

⁴ Kísérleti film mozgalom az 1960-as években az Amerikai Egyesült államokban. Az elnevezés P. Adam Sitney-től származik.

⁵ Szintén az 1960-as évek amerikai kísérleti filmkészítési irányzata.

⁶ Az 1970-es évekbeli irányzat, az előző két irányzat konkurenciájaként jött létre, Jean-Luc Godard hatására.

⁷ Andy Warhol: *Chelsea Girls* – 210 perces alkotása (https://en.wikipedia.org/wiki/Chelsea_Girls)

⁸ Szülőatyja ennek az irányzatnak Marcell Duchamp az 1920-as években, híres műve az *Anemic Cinema*, amely animált rajzokon alapuló dadaista, szürrealista film.

⁹ *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon I.* Főszerk. Fitz Péter. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999. 555-556. o.; <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/kortars-magyar-muveszeti/ch39s56.html>

¹⁰ 1960-as évekhez datálható az irányzat kezdete, az elnevezése Gene Youngblood azonos című könyve alapján vált ismertté.

¹¹ *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon I.* Főszerk. Fitz Péter. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999. 555-556. o.; <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/kortars-magyar-muveszeti/ch39s56.html>

hanem kisebb filmklubokban, kamaratermekben és a kísérleti filmezés támogatására létesített intézményekben mutatták be őket. Ez azonban nem akadályozta meg, hogy hassanak a „profi” filmrendezőkre is, és legjobb formai újításaik megszelídülve, kicsinosítva, letompítva visszakerüljenek abba a közegbe, amelynek ellenében megszülettek: a kommersz moziba, a videóklipekbe, sőt a reklámfilmekbe is. A kísérleti filmezés fontosabb képviselői: Peter Gidal, Stephan Dwoskin, Andy Warhol, Stan Brakhage, Malcolm LeGrice, Michael Snow, Jonas Mekas. A magyar experimentális film nemzetközileg is számon tartott és elismert műhelye volt a budapesti Balázs Béla Stúdió, a mozgalom élgárdájába pedig elsősorban a következők tartoztak: Bódy Gábor, Erdély Miklós, Hajas Tibor, Háy Ágnes, Maurer Dóra, Szentjóbby Tamás, Szirtes András.”¹²

¹² *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon I.* Főszerk. Fitz Péter. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999. 555-556. o.; <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/kortars-magyar-muveszeti/ch39s56.html>

Expanded cinema / Kiterjesztett mozi

Ahogy a film folyamatos nyelvi, képi változásokon megy keresztül (a mai napig például a 3D reneszánszával, illetve 4D-s próbálkozásaival), úgy természetesen a mozi, illetve a vetítések megreformálására is számtalan kísérlet adódik. A főleg művészeti attitűdből fakadó újítások, reformkísérletek fő célja feloldani a befogadó és a film közötti távolságot, a film részévé, aktív alanyává tenni a nézőt, ezzel is elősegíteni egyfajta tudati nyitást a művészeti, társadalmi, politikai kritikák mellett. A kiterjesztett vagy nyitott mozi élharcosainak tárházából álljon itt pár klasszikus példa, amelyek jól bemutatják a fogalom sokszínűségét.



Valie Export : *Tap and touch cinema*¹³, 1968.

“Mint mindig, a film a sötétben „látható”. De maga a mozi már némileg összement – mindössze két kéz tölti ki. Látni (érezni, tapintani) a filmet, a nézőnek (felhasználónak) kell a kezét a bejáraton át a moziba dugnia.

Végül a függöny, amely korábban felment a nézők szeme előtt, most a két kéz hatására teszi ezt.

A taktilis recepció ellentéte a kukkolás megtévesztésének. Mindaddig, amíg a polgár elégedett a szexuális szabadság reprodukált másolatával, az állam meg van kímélve a szexuális forradalomtól. A „tapintó és érző mozi” jó példa arra, hogy ez az újraértelmezés aktivizálhatja a nyilvánosságot.”¹⁴

Morton Heilig: *Sensorama*, 1962.

“A syn-esztétikai, immerzív készülék, amit Heilig fejlesztett ki, tovább bővítette a kiterjesztett mozit egy totális illúzió színházává, amelyet Heilig „élményszínháznak” hívott. Egy bódét épített be, ahol a látogatók mozgatható széken ültek. Heilig úgy képzelte, hogy 25 centért a „Sensorama” több érzékszervi benyomást kínálna egy virtuális, tíz perces motorkerékpározáson keresztül New York Cityben. A film nézése közben a „Sensorama” felhasználói átélhették a megfelelő rezgéseket, a fej mozgását, a hangokat, és ahogy süvít a szél. Heilig nem tudta kereskedelmi forgalomba bocsátani a jövő moziját. Egy későbbi interjúban kijelentette: „A Sensorama lehet, hogy túl forradalmi volt a maga idejében.”¹⁵



¹³ Valie Export: Tap und Tastkino (https://www.youtube.com/watch?v=JGv7F_S-rYk)

¹⁴ <http://www.medienkunstnetz.de/works/tapp-und-tastkino/>

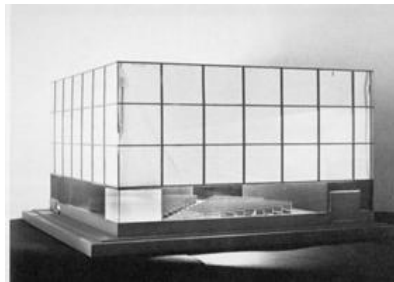
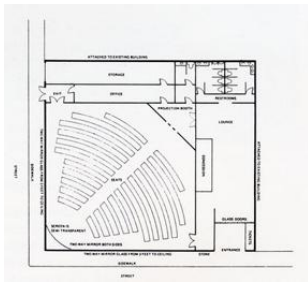
¹⁵ <http://www.medienkunstnetz.de/works/sensorama/>



Jeffrey Shaw:
Corpocinema, 1967.



“Az alapvető szerkezet egy nagy, levegővel felfújott, átlátszó PVC-kupola, amelyre a filmeket és diákat kívülről vetítették. A vizuális vetítésekre a fizikai események voltak hatással a kupola belsejében és felületén, ezek miatt is változott a kép. Például a fehér polietilén cső felfújta a kupola belsejét, ezáltal komplex, és egyre nagyobb felületet kaptak, amelyen a kép megjelent, majd leeresztették ezen a csövön keresztül. Tűzoltóhabot permeteztek a kupolára, amely fehér vetítési felületet eredményezett, de ahogy a hab csorgott lefelé, a kivetített kép szétesett.”¹⁶



Dan Graham: *Cinema*, 1981.

“Ma már csak mint építészeti modell létezik, amit egy tipikus irodaházba terveztek.

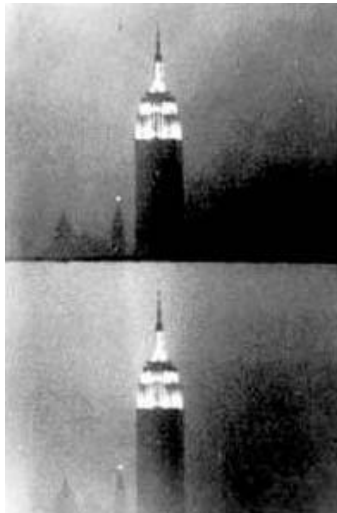
A „Cinema” a földszinten található, egy saroképületben, amelybe az utcasarok felőli oldalon beépítettek egy kissé hajlított vetítövásznat, ami két irányba tükröződő üvegből készült. A járókelők az utcáról láthatják a filmet, hang nélkül, fordított irányban, és a filmben lévő világítástól függően (vagyis a jelenet világos-e vagy sem) tudnak átlátni a vetítőfalra a mozi közönségére. Ezzel szemben a tükrüveg oldalfalai nem teszik lehetővé a járókelőknek, hogy a filmvetítés közben belássanak a térbe, hiszen az utcák általában erősebben vannak megvilágítva, mint ahogy a mozi belsejét megvilágítja a filmvetítés, így az üveghomlokzat kívülről nézve tükörré válik. Minden egyes filmvetítés előtt és után azonban a közönség látható válik, miközben megtölti a teret vagy éppen szétszéled.”¹⁷

¹⁶ <http://www.medienkunstnetz.de/works/corpocinema/>

¹⁷ <http://www.medienkunstnetz.de/works/cinema/>

Robert Rauschenberg: *Revolver*, 1967.

“Ennél a műnél a rétegeket főleg a sajtóban talált képek alkotják, kibővítve a mozgás és a forgás koncepciójával. A munka plexi körlapokon nyomatokból áll, amelyeket elektromos motorok hajtanak és egy motoros vezérlőegység, amely lehetővé teszi, hogy minden egyes kör külön kontrolálható legyen.”¹⁸



Andy Warhol: *Empire*, 1964

“8 órán keresztül forgatták az Empire State Building-et sötétedéstől másnap hajnalig, 1964. június 25-e éjszakáján a Time Life Building 44. emeletéről. A *Birodalom* egy *ready-made* alkotás, amely előképe lehet a mai webkamerás felvételeknek. Strukturális filmnek is lehet tekinteni, ugyanannak a képnek a mániákus ismétlődése rákényszerít bennünket, hogy a nézés aktusára, a képmező értékére, mindenekelőtt pedig a film időtartamára fókuszáljunk. A valóság ideje és a mozi ideje megegyezik.”¹⁹

“Gene Youngblood 1970-ben írja a könyvében²⁰, hogy a videó megjelenése új művészeti formát hoz létre, a médiaművészetet. Ebben a könyvben már akkor azt állítja, hogy egy új, kiterjesztett mozira van szükség, és ehhez új tudat is szükségeltetik. Arról is értekeznek, hogy ez a más típusú filmkészítés az új technológiákat fogja használni, speciális effektet, számítógépes művészetet, videoművészetet, holográfiát, természetesen mindezt multimédiás környezetben.

Youngblood szerint a kiterjesztett mozi egyesíti a művészetet és a valós életet. „A televízió bonyolult film, mint a szubjektív kameraszimuláció az első Holdra szálláskor”²¹ – írja, bemutatva, hogy a valóság nem volt olyan igazi, mint a szimuláció. „A mozikorszak végén vagyunk, mint tudjuk, és ez egy új korszak kezdete: képcsere ember és ember között”²².

¹⁸ <http://www.medienkunstnetz.de/works/revolver/>

¹⁹ <http://www.medienkunstnetz.de/works/empire/>

²⁰ Gene Youngblood: *Expanded cinema*, 1970

²¹ Gene Youngblood: *Expanded cinema*, 1970, 46 p.

²² Gene Youngblood: *Expanded cinema*, 1970, 49 p.

Szerinte a jövő sokk²³, a *Paleocybernetic* kor alapvetően fog változtatni a fogalmakon, úgymint a hírszerzés, az erkölcs, a kreativitás és a család. Az intermédi hálózata, a tömegtájékoztató eszközök válnak a modern ember környezetévé a természet helyett. Utal az akkori legújabb tudományos kutatásokra, a sejtmemóriára²⁴, mint az örökölt memória támogatásigényére, arra, hogy ez a hálózat az emberi kondicionálás tapasztalata. A *nooszféra*²⁵ a szervező intelligencia a bolygónkon – a lakosok fejében.

Ezek az erők tehetnek arról, hogy a mozi kiterjesztése és bővítése bonyolultabbá vált. A szórakoztató tömegmédiá eltompítja az emberek fejét. Ez egy zárt, entropikus rendszer, nincs hozzáadva semmi új. A szórakozás a múltban él. Mivel mi a jövő sokkban élünk, emiatt a művészetnek kell a jövő találmányának lennie. Új rendszer szükségeltetik a régi információk kivitelezéséhez. A művész tudós dizájnér.”²⁶

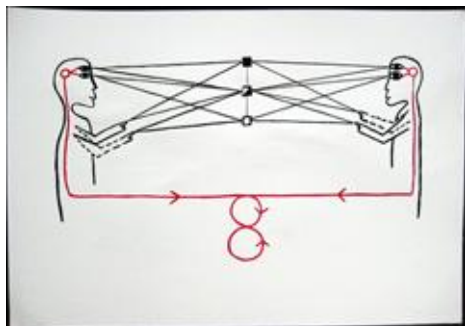
²³ Alvin Toffler rövid meghatározása a jövő sokk személyes érzésre: " *túl sok változás túl rövid idő alatt* ".

²⁴ Az a feltételezés, hogy az olyan dolgok, mint emlékek, szokások, érdekek, és az ízek is valahogyan tárolnak az emberi szervek minden sejtében, nem csak az agyban.

²⁵ A nooszféra az ember tevékenysége által befolyásolt övezete a Földnek. Teilhard de Chardin – Az emberi gondolat területe.

²⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Expanded_Cinema

Kaos Camping – kiterjesztett mozi, saját tapasztalatok alapján



Balra: Szolnoki József:
Kommunikációs séma

Jobbra: Kaos Camping:
Éjszakai átszálló

fotó: Fenyvesi Áron



„A Kaos Camping formáció tagjai archív super 8-as és 16 mm-es filmeket vetítenek szimultán módon az összes térben használható felületre. A vetítve keveredő talált archív és ismeretterjesztő dokumentumfilmek nyelve eleve összeesküvés hangulatot áraszt, ami a kortárs vj-zést is átértelmezi egyfajta analóg mozi alapú képi mixtúrává.”²⁷

A Kaos Camping formáció – ezen a néven – először 2000-ben lépett fel Hevesi Nándor és Szolnoki József részvételével Szegeden egy független filmfesztivál alkalmával. A formáció névhez kötöttségét megelőzték egyéb analóg vetítéssel egybekötött performanszok, illetve koncertekhez kapcsolódó előadások. A 40 Labor tagjai (Hevesi Nándor, Horváth László, Nyolczas István, Szilágyi Kornél) előszeretettel használták a talált 16 mm-es, super 8-as filmeket experimentális előadásaik során. Szolnoki József Vándor Csabával együtt az 1990-es évek vége felé igen népszerű zenei partikon több alkalommal felelt az esemény analóg vetítőkkal létrehozott vizuális világáért.

A fellépések során alakult ki az állandó tagok listája, összeolvadva a Vándor Visionnel és kiegészülve a Pozvakowsky együttes vizuálgerillájával: Csáki László képzőművész, filmrendező, Szilágyi Kornél, Szeredi Csaba filmrendező, Szolnoki József médiaművész, filmrendező, Vándor Csaba médiaművész.



„Születtem a kastélyban, előttél két drámai két Műt. szülőimről
szociálisról az egyik. Szülőim: FPC-ben. Mind a kettő
magyarok voltak, és mind a kettő tudók. A Körtől nagy-
apám a zenei művészetekben meglehetősen meg. Az én nagy-
apám enni nem mesélte...”

Titanic, avagy sokan ott sem voltak, mégsem étek ki. 1997.
Titanic Nemzetközi Filmfesztivál Fesztivál, Performance Szabványi Kommisszió

Fontos előtanulmány a csapat létrejöttéhez az 1997-es Titanic fesztivál keretében tartott előadás a Bárka színházban, ahol Szolnoki Józseffel tartottunk egy botrányba fulladt fellépést

²⁷ Fenyvesi Áron: Konspiráció – Éjszakai Átszálló. Kortárs Művészeti Intézet, Dunaújváros, Forrás: Artportal <http://artportal.hu/nyomtatas/cikk/fenyvesi-aron--konspiracio---ejszakai-atszallo---kortars-muveszeti-intezet--dunaujvaros>

10 vetítővel, katasztrófafilmekkel, baleseteket ábrázoló diákkal, *Gawin Bryers Sinking of the Titanic* zenedarabjával, élő szaxofonjátékkal és saját, archaizált felvételekkel arról, hogy nagyapáink rajta voltak az elsüllyedt Titanicon, és mind a ketten túléltek.

A főleg bolhapiacokon vásárolt amatőr (*home-super 8²⁸*) filmek, felszámolás alatt álló filmraktárokból illetve oktatási intézményekből kidobásra ítélt 16 mm-es oktatófilmek, és a tagok által forgatott saját felvételek teszik ki a mai napig az analóg audiovizuális mátrix gerincét. A körülbelül 5-600 kilogrammnyi super 8-as és 16 mm-es vetítőtől álló majd 100 gépet számláló vetítőpark szintén szűkül-bővül, fluktuálódik. Jelenleg épp két TK35-ös hordozható 35 mm-es vetítőt próbálok beszerezni a kollekcióba.

A formáció ez idáig közel 50 fellépést teljesített²⁹ a legkülönbözőbb helyszíneken, a színházteremtől a filmfesztiválok, koncertfellépéseken át a kiállítóterekig. A téma mindig adott: „a figyelem szisztematikus porlasztása” – vagyis egyfajta kiterjesztett mozi létrehozása.

A vetítések során több órán keresztül, alkalmazkodva az éppen aktuális körülményekhez, több tíz vetítő dolgozik egyszerre, egymás mellé-, fölé-, belevetítve a látszólag különböző filmeket, filmrészleteket, diákat. A túllvásznak lehetővé teszik a vetített tér körbejárhatóságát – mindkét oldalról látszik és át is üt a kép egy következő felületre –, és egy új, képek által határolt és kialakított történeti teret hoz létre. Látszólag a káosz által irányított képi egymás mellé esések többlettartalommal rendelkező dramaturgiai eseménysorozatot tárnak elénk. Mivel a vetítőgépek funkcionálisan hordozhatóra vannak kialakítva a történeti átértelmezés az előadás folyamán bármikor mobilizálható.

„A művek kézenfekvő, de kiaknázatlan dimenziói a társművészetek bevonásán keresztül válhatnak láthatóvá: ebben az esetben a zenei kifejezőeszközök megjelenítése, illetve konvertálása a filmművészeti kelléktárba. A zeneidő és a filmidő szinkronitásának közös eredője a kulcsmomentumok megtalálása, valamint eddig fel nem fedezett hangsúlyok előtérbe helyezése. A Kaos Camping vizuális műhely speciális vetítéses technikai zavarba ejtően fordítanak át látószöveget, és például ennek köszönhetően újabb zenei súlypontokkal gazdagodunk.”³⁰

Nem elhanyagolható ezáltal egyfajta értékmentés-émlékezés feladatkör, amely az előadásokra igen jellemző. Ez főleg a folyamatosan bővülő archív anyaghalmazból is adódik, amelyek politikai, szociális, társadalmi keresztmetszetet tárnak elénk az 1960-as évektől a mai napig. Nyilvánvalóan az éppen előszedett tekercsek típusa nagy mértékben tematizálhatja az előadás menetét. Amellett, hogy csak a saját játékfilmjeink készítése közben több mint ezer szuper 8-as tekercset fogattam le már életemben – és ezen nyersanyagok nagy részét használom az egyes

²⁸ A videó technika széleskörű használatra való megjelenése előtt a super 8-as technika volt elérhető szélesebb néprétegeknek, a családi események, nyaralások rögzítésre kiválóan alkalmasnak találtatott.

²⁹ 1. számú függelék

³⁰ Végső Zoltán: KÉKSZAKÁLLÚ, MOST! Élet és Irodalom XLIX. évfolyam 12. szám, 2005. március 25.

vetítésekkor – gyűjteményük több száz 16 mm-es oktató és bemutató filmből is áll.

A teljesség igénye nélkül pár film címe: *Anyagmentesítés, fertőtlenítés I., Az atomfegyver és hatásai, Az egységes mentesítő komplett telepítése és működése I., Az egységes mentesítő komplett telepítése és működése II., Az élelmiszergazdaság RBV védelme I. – Megelőzés, Élelmiszervédelem I. – Megelőzés, Jászság '79, Jelenés, A korszerű háború, A lakosság kitelepítése, A lakosság riasztása és a magatartási szabályok, A láthatatlan halál, Mit tenne ön, ha?, A mozgásbiztosító osztag működése, Munkavédelem a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozáson, A polgári védelmi egységek és alegységek tevékenysége atomeszközök által okozott kárterületen, Polgári védelmi erőcsoportok, A polgári védelmi erők küzdelme a tűz ellen, Az utolsó lehetőség, Üzemi komplex polgári védelmi gyakorlatok, Üzemi önvédelmi szervezet kiképzése és alkalmazása, Vigyázat, sugárveszély! A radioaktivitás a mezőgazdaságban.*³¹

Ezeket árnyalják a már említett, szinte minden tag által készített, saját felvételek és az antikváriumokban, bolhapiacokon vásárolt home-felvételek, családi nyaralások, születésnapok, esküvők, temetések, amik kibővülnek amerikai horrorfilmekkel, orosz ismeretterjesztő filmekkel (például: Tretyakov képtár, Lenin élete, Orthodox kupolák), magyar-országi rajzfilmekkel (például: Nu-pagagy, Gusztáv-sorozatok), de mindezek mellett német sci-fi és dán pornófilmek is vannak a tulajdonunkban.



Már maguk a vetítógépek is egyfajta specifikálódott antikvárium képét jeleníthetik meg az ember

³¹ 3. számú függelék – OSA Paranoia Újrahasznosító Archívum filmlistája alapján - http://w3.osaarchivum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=269&Itemid=164&lang=hu

szeme előtt. A közel tíz év alatt összegyűjtött, máig is működőképes vetítők szintén egy különös keresztmetszetet tárnak elénk az elmúlt 50 év filmes technikai fejlődéséről. A gyűjtemény gerince természetesen a videotechnika megjelenése előtti időszakból való, művelődési házak, pártközpontok, oktatási intézmények kivénhedt kötelező felszereléseik ezek, a házimozis széleskörű felhasználásra szánt, 1970-es évekbeli kelleik, amatőr filmklubok elengedhetetlen eszközei.

Tulajdonunkban lévő vetítők típusai³²:

Super 8 mm, illetve Normal (Standard) 8 mm: Eumig 605D, Eumig Mark S810, Eumig Mark 502 D, Chinon Whisper Dual 8, Meopta 8mm, Sankyo 401 Sound, Sankyo sound 501, Agfa Sonector LS, Elmo ST-180E, Elmo ST 600M, Elmo K100SM, Elmo ST1200, Bauer T180 Sound, Bauer T2, Bauer Visualux, Porst Sound MT2, Revue Lux Sound 100R, Porst Superlux SD8, Silma S111, Meopta Meolux 2, Panorama Universal 850, Bolex 18-6, Ручь (Rusz) (ebből a típusból van a legtöbb).

16 mm-es: Meoclub 16, Meoclub 16 Automatic, Meoclub 16 Standard, Elmo F16, EIKI, Bell and Howell, Terta Sound Magnetic, Bauer P8, Gamma, FITE

Emellett jó néhány diavetítő is segítségül szolgál az előadások során.



A csapat valamennyi tagja – mivel mindahányan filmeket is készítünk – speciális effektekkel is dolgozik. Vándor Csaba szuper 8-as *loop*okra, hurkokra kiterjedő kutatásai alapján olyan jeleneteket vág ki a saját maga által készített és „talált” anyagokból, amelyek önmagukban ismétlődő, periodisztikus jelentésfokozással bírnak. 10–15 vetítővel az aktuális tér egy részletét kiválasztva, egymás mellé helyezett, 15–20 másodperces mozdulatsorokat reflektáltat egymásra. Így kerülhet egymással képi viszonyba villák, kanalak tánca egy kiskutya szökőkúthoz való állandó visszatérésével, egy soha el nem fogyó víztömeg vödrönkénti kihordásával, egy repülőgép felhőkarcoló felé szállásával, vagy egy biciklis utcajelenet ismétlődő képével. Szeredi Csaba manuális szenvedélye alapján az általa stimulált 16 mm-es filmek precíz, kockánkénti belerajzolásával, belefestéssel új képi jelentéssel ruházza fel az átalakított filmszalagot. Megváltoztatja a karakterek és környezetük dramaturgiai viszonyát, ironizálja vagy drámai jelleggel ruházza fel az adott történetet, amellyel, hogy a fekete-fehér képkockákon színes elemek jelennek meg. Csáki László animatikus elemeket épít be a vetítési

³² 2. számú függelék

folyamatba az általa kedvelt új-régi forgatott anyagok vetítésével, ahol kréta-animációtól kezdve a pixilláción keresztül különböző szürreális játékfilmi események emelődnek be az előadásba. Szolnoki József szinte egyedülálló szuper 8-as gyűjteménye a hangos filmre specializálódik, emiatt az események alatt a különböző felületeken megelevenedő *Godzilla*, *Tengeri szörny támadása*, német karatefilm, orosz mesefilm és más hasonló hangos vetítése meghatározza az előadás egy-egy részletét.



Éjszakai átszálló. Fotó: Csáki László

A hang szövetet a vetítógépek állandó zaja mellett a filmek hangja, dj-k játéka, kísérleti hangjátékok, zenekari elemek, illetve ezeknek a keveredései adják. A fellépéseink során alkalmunk volt együttműködni dj-vel, mint Palotai, Infragandhi, Dzsó, Penge, és zenekarokkal, zenészekkel, mint a Pop Ivan, Iva Bitova, a Grensó kollektíva több formációja és Yonderboi.

Az aktuális térbe érve a látogatót egy komoly képi sokk éri, amelyet tetéz az archaikus, „elavult” gépek működésének a látványa és a celluloid alapú képek magas szintű minősége. (Persze a kopottságával egyetemben.)

A produkció igényli a nézőt, azaz arra készíti, kapcsolja össze az egymásra hatással lévő jeleneteket, és döntse el, milyen irányba indul el a megismerési, felfogási folyamatban. Mivel a mozi különböző irányokból körülveszi, a periférián is filmet néz, és ez az agy teljesen más területeit ingerli, mint egy történet befogadása szemből, egy vászonról. Saját maga dönti el, hogy mit néz, tehát egy bizonyos szintig ő maga lesz a vágó is. Fontos szerephez jut a performativitás, a „mozigépészek/előadók” vetítési térben való élő jelenléte, az idős és emiatt sérülékeny technikából adódó véletlenek, a vetítógépek mobilitása – ezáltal a vetített felületek folyamatos változása, illetve változtathatósága, a különböző terek különböző vetítési felületeinek a kialakítása, az erre vonatkozó koncepció/látványterv elkészítése, az egyes előadások tematikájának a megtervezése, az ettől való eltérés, illetve az ehhez való visszatérés lehetőségeinek a felmérése, sőt az áramellátás biztosítása.

A moziban nem képeket nézünk, hanem események vagyunk tanúi.

„A Kaos Camping komplexebb, teltebb filing, nagy trambulínon áll a rengeteg vetítő, sürgölődnek körülötte a vj-k (helyesebben: leginkább S8J-k), Super 8-ról, régi 8-ról, kevéske 16-osról vetítenek, Pavlov kutyája kanülön nyáladzik viharvert szovjet oktatófilmen, falusi lakodáréban pre-videós időkben nyomják a táncot színes celluloidra, A házilégny természetrajza, ötvenes évekbeli amerikai horror, a budapesti villamosközlekedés problémái, egy régi Donald Duck, meg effektek, gesztusok, ahogy kell. A jelen kultúrájának amúgy is van egy reciklatív természete, s oly kevés az új a nap alatt. A „porlepte tekercsek” újrahasznosításában a Kaos Camping üdítően jelen idejű, tulajdonképpen ez a korszerű radikális filmkultúra: régi tekercseket, ötleteket, bornírtságokat ad hoc „újravágni” – forgatásra a mai világban úgyszincs pénz, csak kurzusfilmre – szubbasszusra, hogy a rég tapadó nyálkahártya is leválik az ember légútfajró, felülfesteni, és mozizzon mindenki tetszése szerint, alkalmasint bensőleg rásegítve a dologra.”³³



Kelet-magyarországi Független Filmfesztivál – Békéscsaba. Fotó: Csáki László

A Kaos Camping által megtalált, újrafelhasznált, leporolt tekercsek nem vesznek el, csak átalakul a szerepük. Minden vetítés, előadás különböző. Maguk a filmek, tekercsek is átalakulnak, roncsolódnak, kopnak – megváltozik a kép – sosem lehet ugyanazt rekonstruálni, előadni. Maga az installáció helyspecifikus, alkalmazkodik a körülményekhez, kihasználja az épp aktuális helyszíni adottságait, reflektál rá, kitölti azt.

A celluloid alapú mozgókép egyre kevesebb – drága, nagy apparatúrát igényel, egyre nehezebben szerezhető be a forgatáshoz szükséges eszközök, a laborok egyre inkább leszerelik az „amatőr” előhívó, vágó gépeket. A videó, a digitális eszközök tömegcikké válása

³³ Élet és Irodalom XLV. évfolyam 19. szám, 2001. május 11.

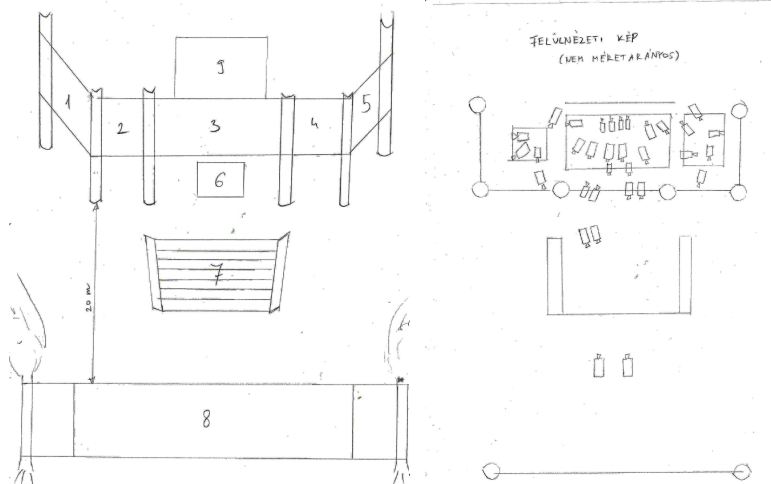
megváltoztatja a médiumról való gondolkodást, mivel a digitális kép egyszerűen elérhető bárkinek, és a háttérkapacitás jelen van szinte mindenhol.

Ahhoz, hogy jobban érthető legyen egy előadás, megpróbálom felvázolni egy konkrét *event* menetét.

Kaos Camping: Blickmaschienen / Pillanatgépek. Múcsarnok, Budapest, 2009. június 20.³⁴

Jóval az előadás előtt bejártuk a teret, a vetítést a Múcsarnok hátsó oszlopsora, illetve a terasz adta lehetőségek figyelembe vételével terveztük meg. Az oszlopok alkalmasak a vásznak kifeszítésére, illetve a nagyobb fényerejű, nagyobb távolságot befogni tudó vetítőknek a hátsó terasszal szemben párhuzamosan elhelyezkedő két fa közé kifeszítendő vászonnak a méretét számoltuk ki. A teraszról levezető lépcsősor két széle alkalmasnak tűnt a vetítők és a nézők elválasztására egy tüll vászonnal. A terasz pedig védelmet biztosított eső esetén a gépek számára, amely be is következett. Mivel közel ötven vetítőt szándékoztunk a helyszínre vinni, azt számoltuk ki, hogy áramfelvételben körülbelül 15 ezer Wattra lesz szükségünk a legnagyobb terheltség mellett. Ez az áramfelvétel már nem lehetséges 220 Voltos, kétfázisú áramkörrel, emiatt konzultáltunk a Múcsarnok műszaki munkatársaival, és háromfázisú, 380 Voltos ipari áramlekötést kértünk. Szerencsére sikerült háromfázisú átalakítót szereznünk, amely az ipari áramot visszaalkította nekünk a gépekhez szükséges 220 Voltos áramellátásra anélkül, hogy bármilyen biztosítékot levert volna az egy időben működő, rengeteg vetítő. Az általunk használt vetítők listája a 2. számú függelékben található. A vetítéshez negyven méter hosszú, másfél méter széles tüll vásznat vásároltunk, amelyet a lentebb látható rajz alapján szabdaltunk különböző méretekre. A birtokunkban lévő hatvanas, hetvenes évekbeli archív 16 mm-es filmeket átnézve az összeesküvés, védekezés, technológia hármastémakörében alakítottuk ki a vetítés koncepcióját. Ehhez válogattunk super 8-as és standard 8 mm-es filmeket is. Ugyanehhez a koncepcióhoz tartottuk szükségesnek egy szintetizátor használatát (sokszor csak egy vészjósoló hangot kiadó billentyű leragasztásával) és az ugyancsak egy szirénára emlékeztető hangot kiadó Kaoscillator használatát.

³⁴ Kaos Camping – Matter of perspective - <https://www.youtube.com/watch?v=TZZdtD0oixk>



Az oszlopsor adta lehetőségekkel élve – a hátsó teraszt használva mint vetítőtér – két méter magasan az oszlopok közé feszítettük ki az 1-es, 2-es, 3-as, 4-es, 5-ös tüllvásznakat, a kialakított asztalok frontoldalra néző felületén a 6-os vásznat, a terasról levezető lépcsők elé a 7-es vásznat, és mintegy húsz méterre a Múcsarnok hátuljától két fa közé – párhuzamosan a hátoldallal – a leghosszabb, majd tizenöt méternyi 8-as vásznat, a könyvtári ablakokra pedig a 9-es vásznat. Az előadás építése délután öt órakor kezdődött, három vetítővel zsúfolásig telerakott kombi személyautóval szállítottuk a helyszínre a kellékeket. A fő képnek a 8-as vásznat szántuk – ez a legnagyobb, messziről látszik, legtávolabb van a kép, tehát a legnagyobb vetített képet lehet elérni, odavonzza a nézőket –, amelyre három 16 mm-es géppel szándékoztunk képet vetíteni. Azt, hogy mivel vetítünk oda, meghatározta a 16 mm-es vetítők fényereje (ezek a gépek tudnak ekkora távolságot gond nélkül áthidalni), és miután a vásznak a helyükre kerültek (ez vette el a legtöbb időt az installálásból), elkezdtük felépíteni az előadás képi világát. Mivel egy ilyen performansz több órán keresztül folyik, és a régi technika nem ad lehetőséget hirtelen oda-vissza tekerésre, nem elhanyagolható a felfűzött film hossza sem. Már előzőleg megbeszéltük, hogy a fő helyszínre olyan film menjen amit egy darabig „ott lehet hagyni”, így azt már tudtuk, hogy a 8-as vászonra egy kohászati ipari film mellé atomkutatást és az agy vázlatos működése kerül (Szeredi loop: lámpa felvillan, amikor az agy központi pontjára mutat az animált nyíl), felváltva a repülés történetével. A 7-es vászonra, amely mintegy kapuként is szolgált a vetítők teréhez – a lépcsősort elválasztva a külső tértől –, Szolnoki hangosfilmjei lettek installálva kívülről, azaz ez a vetítógép a közönség között foglalt helyet, teret adva a filmek hangjának, belülről pedig Vándor *loop*jai törték meg a felületet (például egy végtelen hosszúnak tűnő vonatsínen való haladás), és láthattunk bőröndöket cipelő embereket egy kivetített diakockán. Az este folyamán így a befogadók élvezhették egy japán sci-fi film történetét német hanggal, a *Mocsári szörny támadását*, Godzilla fiának esetét egy tatabányai lakodalom képi-hangi világával keverve, a super 8-as technikát bemutató oktatófilm mellett. Plusz vizuális effektként még a lépcsősor mellé lerakott, kínai piacon vásárolt, világító Jézus

kép is beépült az installációba, ahol a körmozgás miatt fénysugarak úsztak ki a Megváltó fejéből. A bátrabb látogató átvágva ezen a vásznon, a teraszon felállított asztalorhoz ért, amelynek oldalára lett felfeszítve a 6-os vászon. (Itt jegyezném meg, hogy a tér körbejárására készítés mindig cél, vannak olyan pontok ahonnan sok felület látszik, de mindegyik egyszerre sosem: igényli a látogató aktivitását, a „filozófiai katedrális” labirintussá változik, emiatt erősíti azt az érzést, hogy minden kép összefügg.) A 6-oson egy trabantos kirándulás amatőr felvételei keveredtek egy erotikus film ismétlődő előjáték-mozdulatsoraival. (Két férfi leültet egy nőt a díványra.) Az 1-es és 2-es vászonra (az épület bal oldalán) egy tudományos-fantasztikus film kockái kompilálódtak a sebkötözés jeleneteivel, az időszakonként cserélődő diák között pedig szerepelt Bosch *A Pokol* című képe is. A 3-as, középső vászonra a *Mi a teendő atomtámadás esetén?* című örkérvényű opusz, míg a 4-es, 5-ös, jobb oldali vásznon Vándor vizes *loopjai*, a *Rádióvételek* oktatófilm, *Az agykéreg működése*, illetve amatőr csónakázós jelenet keveredtek – mintha valakik ezen az úton szeretnék elhagyni a kialakult vészhelyzetet. A hátsó, 9-es vászon – hátsó fal, purhab – animációs felvételek, ügynökök futása, fekete gumimaszkot viselő alak oldalkocsis motorozása reflektáltak egymásra. A leírt képi világ természetesen egy kiragadott szituációt ábrázol. Mivel az előadás több órán keresztül zajlott, állandó változáson ment keresztül a képi-hangi kontextus a következőkben leírtak szerint. A vetítés kezdete mindig egy-két gép beindításával kezdődik, ehhez csatlakoznak folyamatosan az időszakonként meg-megjelenő képek. Fontos szerepet játszik a „színpadi” jelenlét, a néző a mozitól eltérően a filmbefűzési folyamatot, a vágást, a tekerceselést, a mozigépészt is látja, ami pedig már az előadás része is. Mivel az előadás közben közel 50 vetítővel vetítettünk összesen, és csak négyen foglalkoztunk a gépekkel, természetesen akadt olyan szituáció, amikor kifutott a film, vagy a vetítő öregsége miatt a hátsó kar nem tekert – vagy visszafelé játszaskor az első kar – így a film húzóerő hiányában a földre tekerceselődött az optikán kijövő fénysugár útjában, ezzel egyfajta duplaprojekciót létrehozva, amellelt, hogy a vetítívászonra megjelent a kifutó film árnyképe is. Nem kiküszöbölhető bizonyos mértékű filmszakadás, amortizáció sem, ilyenkor az adott gépet leállítjuk, és helybeni ragasztással állítjuk vissza a vetítést, közben egy másik gépet beindítunk az üresen maradt képhelyre, vagy megváltoztatjuk a vetítési síkot. Mindig törekszünk a vetíthető felület teljes kihasználására, ezt meghatározza a gépek fényereje és az optika fix, illetve zoom-os mibenléte. Mivel megpróbáljuk a gépeket viszonylag közel egymáshoz elhelyezni – így könnyebben elérhetők, kezelhetők, újra felfűzhetők –, ezért a központi asztalokon lévő gépek teljesítménye meghatározza, mi hova vetít. Ennél az előadásnál hangerősítést is használtunk, egy szintetizátor volt a keverőbe kötve, amelyen időszakonként két hang váltotta egymást, szigetelőszalaggal leragasztva; a minidisk lejátszóról nevetésgyűjtemény válogatás hangja jött; a Korg Kaossilator érintőképernyős mini szintetizátorról az aktuálisan hozzáférő csapattag különböző *loopolt* hangjátékokat játszott ki. Ezt tette még teljesebbé a 7-es vászonra vetített filmek élő hangja.

A vetítés éjjel körül ért véget, amelyet a vásznak leszedése, a vetítők elpakolása követett. Videodokumentációt a www.kaoscamping.blogspot.de 2009-es fül alatt a „nézőpont kérdése/matter of perspective” bejegyzés alatt látható.

Természetesen a formáció tisztában van azzal, hogy egy ilyen típusú „mozi” nem válik a kereskedelmi csatornákhöz szokott és általuk kondicionált széles közönség kulturális szórakoztató tömegcikkévé. Ettől a szerepe és annak fontossága felelősségteljesen megnő, és valószínű, hogy egy kulturális réteg igénye fogja fenntartani.



Paranoia megnyitó, Osa Archivum, Teendők atomtámadás esetén / Fotó: Szolnoki József

A művészet és a kommunikáció alapvetően egymást keresztező szándékúak.

„A művészet feltárás és kutatás folyamata. Személyes világlátásról (*vision*) és autonómiáról van benne szó. A televízió, a tömegkommunikáció a mai formájában éppen az ellenkezőjét képviseli. Célja, hogy sablon nézőket termeljen ki, a lakosság ismerettartományának állandósítására rögzült függőségi viszony területeként felfogott kommunikáción keresztül.

A személyes vízió nem közös látomás.”³⁵ Ahogy Peter Weibel is mondja:

„A film nem a vásznon, avagy a vetítőteremben, hanem a celluloidon lévő emulzió és a filmrendező által jelenik meg. A bécsi filmek paraméterei az anyagban gondolkodás és szubjektívizmus. Ezek nem kényszerítik a nézőt egy lapos valóság elé, amelyről némelyek azt képzelik, hogy leképezték a sík vásznonra. Nem leszünk cipőpucolói a realitás poros fogalmának. Azt vetítjük, ami a celluloidon van, lehet az a készítő által közvetlenül ráhúzott csík, vagy egy emberalak képe, amelyet egy fénybeesés hozott létre, a kémiai bomlás a celluloidon.”³⁶

³⁵ Gene Youngblood: *Egy médium: A videó felnötté válása és a filmművészeti vállalkozás.*

<http://www.intermedia.c3.hu/mszovgy1/youngblo.htm>

³⁶ Szűcs Károly: ‘Nyitott mű – Peter Weibel kiállítása’, *Balkon*, 2005/4. p.15.

LaborBerlin

A LaborBerlin egy nonprofit, független, egyesület, analóg filmeket készítő művészek kollektívája.

2007-ben az alapítók azt a nemes célt tűzték ki maguk elé, hogy egy analóg filmlabor köré szerveződő egyesületet fognak működtetni. Az akkori és a jelenlegi célok között is szerepel, hogy az egyesület tagjai nem csak saját maguk készítik analóg technikával a filmjeiket (amit



aztán saját maguk hívnak elő, saját maguk kopíroznak pozitív kópiára, miután saját maguk vágták meg a negatív nyersanyagukat), hanem emellett továbbadják, fenntartják az analóg filmkészítés fázisainak lassan feledésbe merülő tudásanyagát. A mára több mint negyven különböző nemzetiségű művész a félévente beszedett tagdíjából egyenlíti ki a labor infrastrukturális költségeit, vásárolja a kemikáliákat, nyersanyagokat, intézi az alapvető karbantartási költségeket.

Az analóg film halálával az egyesület számára egyszerre könnyebbé vált a filmlaborhoz szükséges gépek beszerzése (sokszor ingyen megkapják), másik oldalról pedig szinte pillanatok alatt eltűntek olyan korábban használt megoldások, technikák (többnyire a leszerelt filmlaborok szemétbe dobásával), amelyek a későbbi javításokat, alkatrészbeszerzéseket igen meg fogják nehezíteni.

A LaborBerlin Wedding kerületében található, jelenleg egy öt teremből álló helyiségben dolgoznak.

Az első teremben található két 16 mm-es és egy egy 35 mm-es vágóasztal, egy nagyméretű fotókontakt világitó asztal, egy irodaasztal komputerrel az irodai munkák elvégzésére, valamint szekrények különböző vágóprésekkel, illetve vetítőkkel, tartozékokkal.

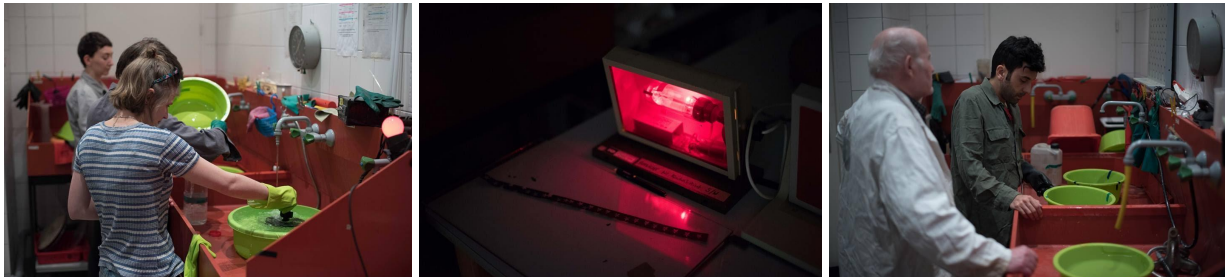


Fotók: A LaborBerlin egyesület Facebook oldaláról

A teremben egy elkülönített (második) sötétszoba is található, amelyet második teremnek hívok, ebben öt kopírgép található. Ezekkel egyaránt lehet 16 mm-es fekete-fehér filmet negatívról pozitívrá kopírozni, illetve színes negatívot pozitívrá kopírozni, 16 mm-es filmet 35 mm-es filmre felnagyítani, illetve fordítva 35 mm-ről 16 mm-re kicsinyíteni, vagy ugyanezeket a műveleteket pozitív kopírozással végezni. Két gép tud egyszerre, egy időben két kópiát létrehozni, illetve megoldható a jelenetek ismétlése is, szinte automatizálással. A gépek igen nagyok és nehezek, működésükhöz ipari áram (380 Volt, három fázis) szükséges, és működés közben elég zajosak, főleg a kopírozáshoz szükséges izzóhoz tartozó szellőző motorja miatt. A gépek működés közben tizenkét kockát másolnak át egy másodperc alatt az egyik filmről a másikra, és lyukkártyás blende-állítási lehetőséggel lehet változtani a kopírozás fényerején, illetve színes anyagnál a szűrők cseréjén.



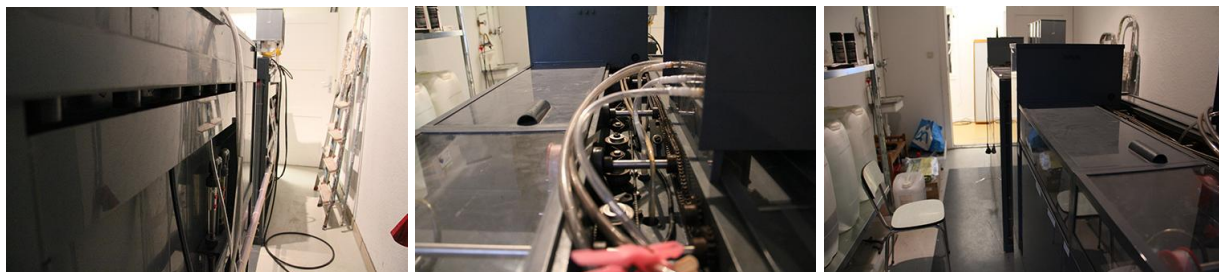
A harmadik teremben található az igazi sötétszoba, ahol jelenleg a filmek előhívása zajlik. Ez egy fénytől teljesen, hermetikusan elzárt szoba, amelybe hideg-melegvizés hozzáférés van beszerelve, mivel az előhívás folyamata igen vízigényes, és bizonyos előhívások során (attól függően, milyen anyagról van szó) a kemikáliákat megfelelő hőfokra kell felmelegíteni. Ugyanitt található különböző vegyszerek a hozzájuk tartozó leírásokkal arról, hogyan állítsunk elő színes negatív, színes fordítós (pozitív), fekete-fehér negatív, illetve fordítós előhívó folyadékokat a rendelkezésre álló kémiai porokból. Nyilván vannak olyan speciális filmek, amelyek speciális hívási oldatokat igényelnek amellet, hogy egy átlagos színes negatívot öt különböző folyadékba kell beletenni meghatározott időre, meghatározott hőfokon, főleg sötétben. A filmek előhívást segítő tekercsre való befűzése is itt történik a sötétben (vakon), ehhez bizonyos esetekben vissza vagy át kell tekercselni a filmszalagot, amit az áttekerő asztal segíti a szobában.

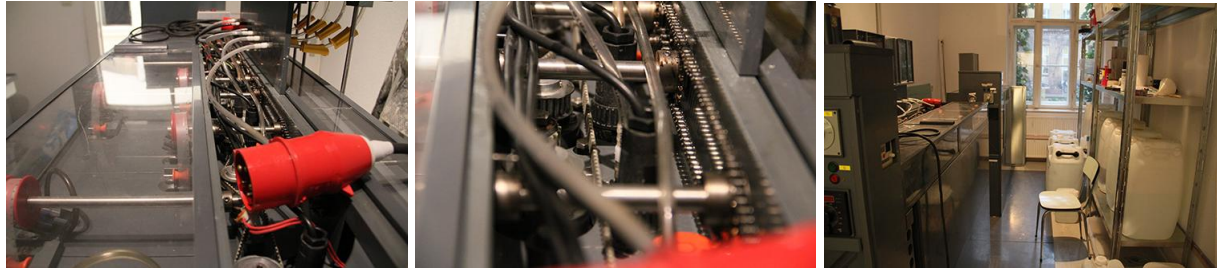


Fotók: A LaborBerlin egyesület Facebook oldaláról

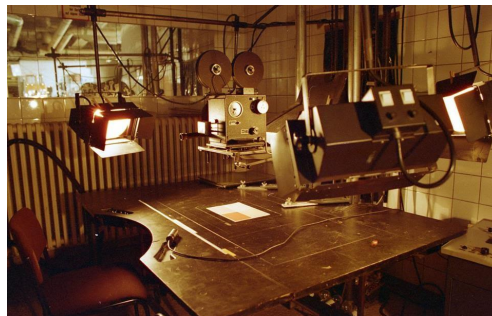


A negyedik teremben kapott helyet a 2016. év elején, *crowdfunding* kampány segítségével megvásárolt 16 mm-es színes és 16 mm-es fekete-fehér előhívó gépsor, ami a laborból egy csapásra igazi (még a régi értelemben vett) kis filmlabort varázsolt, mivel ettől kezdve a 16 mm-es filmek sokkal egyszerűbben, szinte automatikusan előhívhatók. 2016-ig ez a gépsor Németország utolsó magán filmlaboratóriumának a része volt. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ettől fogva a LaborBerlin egyesület reggeltől estig filmelőhívási megrendeléseket teljesít, ellenkezőleg, a gépet csak a tagok használhatják, és az a szabály, hogy aki taggá válik, megtanulhatja kezelni a gépeket, és saját maga elvégezheti az épp szükséges munkafázist. Ez is hozzátartozik az egyesület érték-tudás-hagyomány megőrző, továbbadó szerepéhez.





Az ötödik teremben ismét 16 mm-es vágóasztalt találunk, és egy trükkasztalt, amelyen animációs technikák sorát lehet gyakorolni, elvégezni. A trükkasztal használható 16 mm-es és 35 mm-es verzióban is, a hozzá tartozó irányító automatikákkal, illetve vezérléssel.



Fotók: A LaborBerlin egyesület Facebook oldaláról

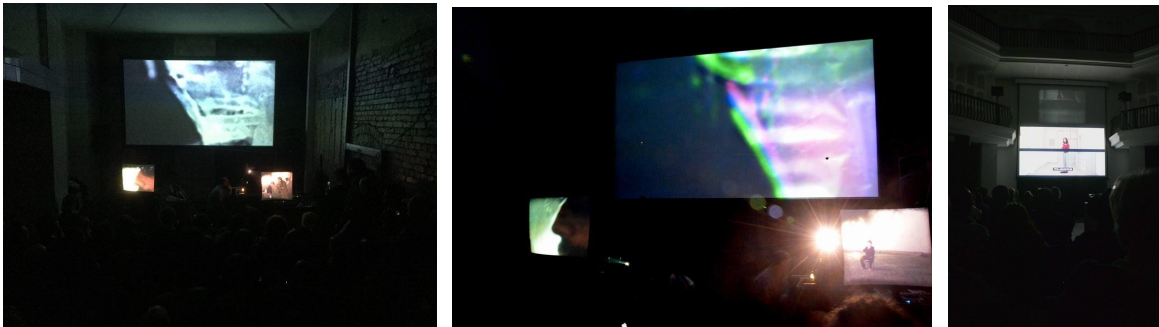


Ezek mellett természetesen, nagyon sok – az analóg filmkészítés kapcsán felmerülő – eszközt találhatunk a labor különböző termeiben, galériáin, filmes hűtőket, véletlenszerűen talált filmek

sortát és egyéb filmtechnikai eszközöket.

Számomra igen érdekes, hogy egy ilyen értékmegőrző szándék és tevékenység civil kezdeményezés formájában jöhet létre, tulajdonképpen állami támogatás nélkül. Az egyesület tevékenységi köréhez tartozik az is, hogy a tagok által készített filmeket analóg technikával le is vetítsék, illetve a még megmaradt – hasonló módon létrejött – filmlabor egyesületekkel tartsa a kapcsolatot a világban, vendéglőadókat hívjon meg, workshopokat tartson a technikai tudás átadásának érdekében. Az egyesület tagjainak nagy része nemzetközileg elismert kísérleti filmes, alkotásaik sokszor szerepelnek nemzetközi filmfesztiválok programjaiban, illetve kiállításokon kerülnek bemutatásra.

Kívülről nézve természetesen örültségnek tűnhet, miért foglalkozik ennyi ember ezzel az elavult, körülményes, drága és, nem mellesleg, környezetszennyező filmes technika fennmaradásával. A feltett kérdésre különböző válaszokat kapunk, van aki a texturális (anyagbeli) különbségekről beszél a digitális, illetve celluloid tekintetében, más az alapvető filmkészítési magatartást/hozzaállást tekinti teljesen különbözőnek – az analóg technikát használókat megfontoltabbnak gondolva (már a nyersanyag véges mivolta miatt is). Megint más az előhívás (a felvett kép napvilágra kerülése) véletlenségeire esküdve az analóg képkészítést megismételhetetlennek, egyedinek tekinti, csakúgy ahogy egy filmben minden egyes kockának külön kis története van, és azon belül különböző mozgások (belső mozgások) észlelhetők.





Fotók: A LaborBerlin egyesület Facebook oldaláról

Van, aki a filmhez használt emulzió bizonyos rétegeinek állati eredetére vezeti vissza az analóg filmhez való kötődését, és persze van olyan is, aki csak „érdekes akar lenni”. Akad olyan álláspont, hogy az analóg film vetített képe „testtel” rendelkezik, ellentétben a digitális kép kontrasztos „kegyetlen” precizitásával, és persze az analóg film vetítése közben a film koszolódik, tehát kis élőlények jelennek meg a vásznon, amelyek szintén hozzájárulnak ahhoz, hogy minden vetítés különböző, egyedi legyen e szempontból is.

A szerzői film bemutatási módjai

Elkészítése után egy szerzői film általában körülbelül a következő utat járta be a múltban: először „A” kategóriás filmfesztiválok programjába próbál bekerülni (ilyenből jelenleg 15 van a világon, úgymint: Berlin International Film Festival, Cairo International Film Festival, Cannes Film Festival, Festival del Film Locarno, International Film Festival of India, Karlovy Vary International Film Festival, Mar del Plata International Film Festival, Montreal World Film Festival, Moscow International Film Festival, San Sebastian International Film Festival, Shanghai International Film Festival, Tallinn Black Nights Film Festival, Tokyo International Film Festival, Venice International Film Festival, Warsaw Film Festival). Mivel mindegyik fesztivál világpremiert köt ki, és ha az egyik beavólogatja a filmet, a másik már nem vetíti, tehát az elkészülést követő első évben ezeket a fesztiválokat kell végigpróbálni. Ezek után következnek a „kisebb” – de néha jobb – filmfesztiválok, és a film megpróbál minél több díjat összegyűjteni, mivel ez segíti az eladását, illetve a moziban való forgalmazását. Manapság eléggé divatos filmfesztiválokat rendezni, szinte már nincs is olyan nagyváros, ahol ne lenne egy, vagy nincs is olyan nap az évben, amelyen ne rendeznének filmfesztivált valahol a nagyvilágban. Amelyik film díjakkal büszkélkedhet, annak nagyobb esélye van moziforgalmazásba kerülni, illetve nagyobb esélye van arra, hogy a forgalmazás során az emberek el is menjenek megnézni. A forgalmazás fő kitételei egy forgalmazó cég érdeklődése a film iránt, és a reklámra fordított pénz nagysága. A cégnek kiépített, bejártatott kapcsolatai vannak a mozihálózat felé, és a reklámra, hirdetésre fordított összeg egyenesen arányos az érdeklődés növekedésével. Reklámkampány nélkül a film lokálisan csak alacsony nézettségre számíthat. A szerzői filmeket inkább műsorra tűző *art house*, művészmozi-hálózatok nem tudnának fenntarthatóan működni támogatás nélkül. Ezek a támogatások (európai, országos) célzottan egy-egy filmhez igényelhetők, ezekkel pályázik a mozi vagy a hálózat. Az elnyert támogatások miatt a moziknak bemutatási kényszere van egy-egy újabb film vonatkozásában. Így nem tartja, nem tarthatja műsorán az adott szerzői filmet pár hónapnál tovább. Ezek után következik a film televízióban való sugárzása, ha erre van érdeklődés. A magyarországi televíziós csatornáknak kötelező bizonyos százalékban magyar gyártású, magyar vonatkozású filmeket bemutatni. Ezt a kötelezvényt általában a csatornák saját, belső gyártásban elkészített tévéfilmekkel, illetve -sorozatokkal teljesítik, emiatt viszonylag kevés „különutas” szerzői film kerül a tévécsatornák programjába. A moziforgalmazás mellett párhuzamosan elindulhat a film kereskedelmi forgalomba hozása DVD-n, BlueRay lemezen (régebben VHS kazettán), amelynek szintén komoly költségei vannak, és ezeknek a megtérülése napjainkban igen kérdéses egy szerzői film esetében. Magyar állami támogatás segítségével készült filmekből kötelező egy kópiát leadni a Magyar Filmarchívumnak, így az adott film ugyan még megtalálható az archívum gyűjteményében, de tulajdonképpen dobozba kerül, és ott pihen az elkészülte után viszonylag rövid időn belül. Lehetséges, hogy filmmúzeumok a későbbiek során előveszik ismét, retrospektív vetítések alkalmával lehet velük találkozni, de ezek inkább kivételes alkalmak. Természetesen napjainkban az interneten való forgalmazás járható és sikeres út lehetne, de a magyarországi szerzői jogi viszonyokat vizsgálva találkozhatunk azzal a paradoxonnal, hogy

más tulajdonában lévő alkotást feltölteni ugyan tilos, viszont magáncélra letölteni (lemásolni) nem bűncselekmény. Nem beszélve arról, hogy a moziélmény már a tévésugárzással elveszik, csakúgy mint az előbbieken felsorolt, egyéb forgalmazási lehetőségeknél.

A mozik háttérbe szorulásával elég sok szerzői film közönsége már szinte csak a filmfesztiválok nézőiből adódik össze. Itt érkezünk el egy érdekes ponthoz, ahol a filmfesztivál összemósodik a kiállítótérrel, nevezetesen például³⁷ a Berlinale Internationale Filmfestspiele *Forum Expanded* programja.

³⁷ A Rotterdam Film Festival programjában kísérleti előadások formájában elég gyakran megjelenik a kiterjesztett mozi, sokszor többszornás, néha több napig tartó vetítések keretében. Mozi a kiállítótérben, múzeum a moziban.

Forum Expanded

A Berlinale ezen szekciója 2006 óta létezik. A célja olyan platformot létrehozni a fesztivál ideje alatt, ahol film- és videóinstallációk, illetve performatív munkák kerülnek bemutatásra Berlin különböző pontjain, évről évre más helyszínen. Főleg múzeumok, kiállítóhelyek adnak otthont a szekciónak. Az itt bemutatott műveket általában a kritikus perspektíva és a kiterjesztett látásmód jellemzi.

Itt tehát már tetten érhetjük, hogy bizonyos filmek úgy kerülhetnek a nézők elé (még ha egy filmfesztivál keretén belül is), hogy nagyrészt múzeumi, kiállításbeli műtárgyként, installációként vannak értelmezve. Az a tendencia szintén igen érdekes, hogy a dokumentumfilm nem csak a fesztiválok programjában, de a kiállítások beválogatott művei között is megjelenik. Mára nagyon sok videóművésznek tekintett alkotó tulajdonképpen érdekes, filmnyelvi kísérletekkel megoldott, kritikai dokumentumfilmeket készít és állít ki.

Szeretnék felvázolni egy rövid válogatást a *Forum Expanded* elmúlt tíz évének programjából.

Frederico Benevides: *Viventes*, 2015. (egycsatornás videóinstalláció)



Egy brazil kisváros (Fortaleza) gentrifikációjáról szól a film, ahol a helyi élet és a művészeti élet nyom nélkül eltűnik.

Kiállítás helye: Akademie der Künste, Berlin, 2015.02.05–16. naponta 11:00–21:00 óra között.

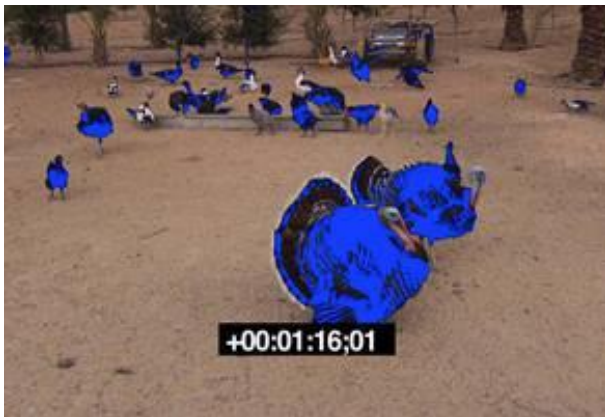
Clemens von Wedemeyer: *Afterimage*, 2013. (egycsatornás videoinstalláció)



“Clemens von Wedemeyer munkájában³⁸ a fő karakter maga a kamera, amely átnavigál a téren, mintha egy szellem keresne valamit. Az olasz filmipar Cinecitta stúdiójához tartozó, elhagyatott boltban vagyunk, ahol az évtizedek alatt összegyűlt öntőformák és szobrok között bolyonghatunk. Az installáció a 2013-ban bezárt bolt 3D-s elképzelése, mintegy emléket állítva egy régebbi filmkészítési világnak.

Kiállítás helye: Szent Ágnes templom, Berlin, 2014.02.05–17., naponta 11:00–19:00 óra között.”³⁹

Basma Alsharif: *Home Movies Gaza*, 2012. (egycsatornás videómű)



“A film⁴⁰ a Gázai-övezetet, mint a legnagyobb szabadtéri börtönt vizsgálja. A videóinstalláció azt állítja, hogy egy ilyen teret – hiába egyszerre az otthona az alkotónak, bonyolult és elhagyott –,

³⁸ *Afterimage* – Clemens von Wedemeyer: <https://vimeo.com/141175441>

³⁹ <http://www.arsenal-berlin.de/en/berlinale-forum/archive/program-archive/2014/artists-expanded/clemens-von-wedemeyer.html>

⁴⁰ *Home Movies Gaza* – Basma Alsharif – részlet: <https://vimeo.com/58171442>

nem lehet a politikai identitása nélkül vizsgálni.

Kiállítás helye: Cinema Arsenal Blackbox, Filmhaus, Berlin, 2013.02.08–18. naponta 11:00–22:00 óra között⁴¹

Iram Ghufam: *There is Something In the Air*, 2011. (egycsatornás videoinstalláció)



“A dokumentumfilm⁴² álomnarratívák sorozata, a mesés álomszerű elbeszélést dokumentarista elemekkel ötvözi. Nincsenek szakemberek, nincsenek tanúk, mintha mindent csak hallomásból ismernénk, egy idő után jogosan érezhetjük úgy, hogy a narrátorban sem bízhatunk meg.

Kiállítás helye: Kunstsaele, Berlin, 2012.02.08–18. naponta 11:00–20:00 óra között.⁴³

Jos de Gruyter/Harald Thys: *Parallel Worlds*, 2010.



⁴¹ <http://www.arsenal-berlin.de/en/berlinale-forum/archive/program-archive/2013/artists-expanded/basma-alsharif.html>

⁴² *There is Something In the Air* – Iram Ghufam – <https://www.youtube.com/watch?v=2itWnCInMRE>

⁴³ <http://www.arsenal-berlin.de/en/berlinale-forum/archive/program-archive/2012/artists-expanded/iram-ghufam.html>

“Egyszerű diagrammok és számos filmből, dokumentumfilmből vett fragmentum útján nem csak bemutatja a párhuzamos világokat ez a film, hanem tanúbizonyosságot tesz arról, hogy el is helyezkedhetünk benne. Inkább mentális mint fizikai elhelyezkedésről beszélhetünk.

Kiállítás helye: Salon Populaire (Kunstsaele Berlin) 2011.02.09. - 02.19. naponta 11:00 - 20:00 óra között.”⁴⁴

Anne Quirynen: *Interzone*, 2007. (négycsatornás videoinstalláció, élő zenével)



“William S Burroughs azonos című novelláskötete⁴⁵ a kiindulópontja a műnek, amelyben egy méh összetett szemén keresztül láthatunk valamiféle láthatatlan világokban való keresgélést a négycsatornás (néha nyolccsatornás) installációban, A vásznak kör alakban helyezkednek el, és szimfonikus zenekar, illetve libretto szolgáltatja a zenei környezetet ehhez a tulajdonképpen kiterjesztett mozihoz.”⁴⁶

Kiállítás helye: Hamburger Bahnhof, Berlin, 2007.02.08–25. naponta 11:00–18:00 óra között.

Ha végignézzük a *Forum Expanded* szekció bemutató helyeit, akkor berlini szinten is igen kimagasló *display*eket fedezünk fel, ahogy az már csak ebből a néhány példából is látszik. Természetesen a szekciónak van „rendes”, filmfesztiválhoz illő programsorozata is, amelyet „rendes” mozikban⁴⁷ vetítenek, de nagyon nagy százaléka a filmeknek installáció formájában tekinthető meg.

⁴⁴ <http://www.arsenal-berlin.de/en/berlinale-forum/archive/program-archive/2011/artists-expanded/jos-de-gruyter.html>

⁴⁵ William S. Burroughs – *Interzone* – a szerző korai rövid novelláinak a gyűjteménye – [https://en.wikipedia.org/wiki/Interzone_\(book\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Interzone_(book))

⁴⁶ <http://www.arsenal-berlin.de/berlinale-forum/archiv/programmarchiv/2007/forum-expanded/interzone.html>

⁴⁷ Az egész Potsdamer Platzon, a fesztivál helyszínén a mintegy 30 moziteremből már csak két terem tud analóg filmen vetíteni, mindkettő az Arsenal moziban található – a berlini filmmúzeumban.

Szerettem volna olyan művészeti szakembereket meginterjúvolni a vizsgált kérdéskörben, akik életük során többször találkoztak a film és a múzeum/kiállítótér kapcsolatával, mint szervezők, kurátorok. Két olyan kiállítást választottam, ahol a kiállító művészeket inkább filmes körökből ismertem, mint képzőművészeti vonalról.

A Wulf Herzongenrath kurátorral a Martin Gropius Bauban megrendezett William Kentridge *NO IT IS!*⁴⁸ kiállítása kapcsán készült videóinterjú⁴⁹ összefoglalása.

„Természetesen egy önálló kiállítás esetében a művész nézőpontja nagyon meghatározó. Kentridge-nek karakteres látásmódja van, és nagyon jól tudja, hogy ő miben erős. Egy kurátor csak segíthet a művész ötleteinek kiteljesedésében, és behozhat pár speciális nézőpontot a kiállításba, de ha egy ismert nemzetközi művészről van szó, általában a kiállító diktál, és már megvan a saját elképzelése. Például Gerhard Richter bármelyik kiállításán minden egyes teremben a legapróbb pontig az alkotó dönti el, minek hol van a helye, akármilyen erős kurátorral vagy kurátori szemlélettel találkozik is. Ha egy jó művészről van szó, akkor ez nagyon jól működik. William Kentridge tisztában van vele, hogy ő miben tud nagyszerűt alkotni. Ezt a kiállítást megelőzte a Staatliche Múzeumban rendezett, Albrecht Dürer⁵⁰-rel közös kiállítása, ahol papíralapú grafikáik, printjeik voltak párhuzamba állítva. Ennek a kiállításnak nagy hatása volt arra, hogy legyen egy olyan tárlat is, amely Kentridge mozgóképes alkotásait mutatja be, annál is inkább, mert ez alapján megvizsgálható, hogyan születik a rajzokból mozgókép. A rajzokban már ott van a mozgás, a mozgás pedig film és videó, tehát ez nem ellentmondás, hanem ugyanaz a gondolat vagy gondolkodás, így az egyik expo a másiknak a folytatása, vagy tulajdonképpen értelmezhetjük közösnek is.

A több termen átívelő kiállítás emiatt kezdődik egy kollázssal, egy önarcképpel amit egy kávéscsésze segítségével (mint messzelátó) készített. Itt rögtön belekerülünk Kentridge világába, humorába, és megértjük, hogy minden tárgyra másképpen is tekinthetünk. Minden tárgy életre kel, funkcióját veszti, és azonnal egy másikat kap a művész átértelmezésében. Ebből a szempontból is nagyon fontos a mozgás, legyen az film, videó, vagy bármely más technika, amelyek megmutatják nekünk, látogatónak, hogy el kell szakadnunk az eddig megszokott világunktól, és bele kell helyezkednünk egy másik, kitalált, de ettől még létező világba. Így haladunk a szobákon keresztül, beleértve egy *homage-t* Goerges Melies-nek, rajzokkal indul, könyvek, kis tankönyvek, két-, illetve háromdimenziós tárgyak jönnek, majd egy

hatalmas, hosszú installáció, és végül ismét egy installáció a végén (amely a Documenta 2012-n volt látható), majd pedig vissza kell fordulnunk, ahogy egy városban is a megtett utat visszafelé is át kell élnünk, mégis valahogy minden más a visszaúton...

⁴⁸ NO IT IS! William Kentridge – Martin-Gropius-Bau, Berlin, 2016.05.12. – 08.21.

<https://www.youtube.com/watch?v=EiMtsB92ecM>

⁴⁹ Szilágyi Kornél videóinterjúja angol nyelven, Berlin, 2016. szeptember 20.

⁵⁰ Double Vision: Albrecht Dürer & William Kentridge – 2015. november 20. – 2016. március 6. Staatliche Museen zu Berlin

A fő igény az volt, hogy Kentridge fontosabb munkái helyet kapjanak a kiállításon, nem pedig egy téma, esemény, évforduló vagy emlékév apropóján történt a meghívás, és a Martin Gropius Bau olyan múzeum amely alkalmas egy szélesebb látószögre, nagyobb *display*.

Arra a kérdésre, hogy William hogyan gondolkodhat magáról, mint filmrendező vagy képzőművész, nem tudok válaszolni. Talán mint alkotó ember, aki egész életében rajzokat, grafikákat, festményeket készített, amelyek megelevenedtek, amelyekből filmek lettek, amelyek beépültek színdarabokba, tehát egy olyan karakter, aki minden alkotásával, legyen az rendezés vagy egy kis rajz, a dél-afrikai történésekre hívja fel a figyelmet, és állít emléket. Ezzel nemcsak művészi vagy művészeti munkát végez, hanem egyfajta, a társadalomnak szükséges, fontos tevékenységet is. Ha arról kezdünk gondolkodni, hogy hol lehet ezeket a rövidfilmeket bemutatni minél eredményesebben, akkor figyelembe kell vennünk a ritmusukat. Egy moziban nem tudnak megjelenni – ha egy tíz perces rövidfilmről beszélünk – mivel a közönség nem így van nevelve, hogy rövidfilmeket nézzen, köztük lévő rövid szünetekkel. Így a múzeum megfelelő tér lehet arra, hogy nagyobb publikumot kapjanak ezek a filmek egy hosszabb, mondjuk három hónapos kiállítás alatt. Természetesen ezek a filmek (William Kentridge filmjei) időről időre feltűnnek a televízióban is, de a kiállítótér – tekintve a művész egyéb alkotásait – megfelelő helyszínnek tűnik a bemutatásukra.

Ha csoportos kiállítást rendez az ember, amely egyaránt tartalmaz mozgóképeket és szobrokat, képeket, installációkat, a legtöbb ember a filmeknél, a mozgóképeknél áll meg és tölt el több időt, mint az egyéb kiállított tárgyakkal. Ez a huszadik és huszonegyedik század tünete. Érdekes az, ahogyan a képek mozognak egymás után, így szocializálódtak a nézők, a mozi, a tévé, a számítógép miatt, és a hasonló „új” technikák miatt, ez így volt már ötven évvel ezelőtt is, amikor az első kiállításomat rendeztem. Amikor az első *video art* műtárgyak bekerültek a múzeumba, nagyon sok kritikus gyűlölte a *video art*ot, mivel attraktívabb volt a közönségnek, mint bármi más. Sokkal több időt kellett eltölteni velük, hogy felfogjuk vagy megértsük őket, viszont a közönség nagyon szerette őket. Ez a siker nem azt jelenti, hogy a videó vagy a filminstallációk, mint műtárgyak sikeresebbek lettek a művészeti piacon, a mai napig sokkal egyszerűbb és eredményesebb festményt vagy szobrot, installációt értékesíteni, mint filmet, viszont a publikum jobban szereti a mozgóképet. A művészeti piacon, hiába történtek nagy változások az elmúlt huszonöt évben, egészen más az érdeklődés mutatkozik a műtárgyak tekintetében, mint amire a nagyérdemű valójában kíváncsi. Jó állapot lehet tíz-húsz percet koncentrálni egy festmény előtt állva, de ehhez szükséges a műveltségnek egy bizonyos foka. A nézőknek egyszerűbb mozgóképekkel foglalkozni, amelyekről azt gondolják, már valahonnan ismerik, és be tudnak lépni a művész világába, az alkotó pedig könnyebben tudja használni az érdeklődésüket.

Gropius Bau egy speciális hely, talán a legérdekesebb művészeti tér Németországban, ahol egyszerre négy-öt különböző típusú kiállítás látható, a barlangfestményektől kezdve a maja kultúrát bemutató tárlaton keresztül a modern festményekig, vagy egyéni monográfiákon át a csoportos kiállításokig. Ez egy olyan hely, ahol a látogató megértheti, hogy bár a különböző

kiállításoknak nincs konkrét közük egymáshoz, mégis a sokszínűség azt mutatja, hogy a művészet az nem csak ez vagy csak az, hanem nagyon sokrétű, akár visszatekintve több ezer évet a múltba. És hiába nem feltétlenül kapcsolódnak egymáshoz a tematikus tárlatok, egy széles fókuszot mutatnak be arról, mennyi minden lehet művészet. Ez egy bemutató tér (nincs saját gyűjteménye), viszont hatalmas, gyönyörű terei és lehetőségei vannak a bemutatásra, és ezeknek a lehetőségeknek mérhetően nagy százaléka mozgókép.

Egy másik érdekes találkozási pont, vagy mondhatjuk úgy, keveredési pont, amikor egy filmfesztivál programja hasonlítani kezd egy mozgóképpel, videóművészettel foglalkozó kiállítás programjához. Jelenleg az Akademie der Künste múzeum vizuális művészeti szekciójának vezetője vagyok. Több mint tíz éve kezdtük el az együttműködést a múzeum és a Berlinale *Forum Expanded* tagozata között. Mind a két oldalról közelebb kerülhetnek egymáshoz a művek, filmek, alkotások. Az egyik oldalról található filmek a művészeti szekcióból, a másik oldalról pedig vannak a kiállítások, amelyeken filmek szerepelnek. Úgy érzem, ezeket a részeket nem szabad felosztanunk, azt kell vizsgálnunk, melyik passzol a másik koncepciójába. A mozgókép nagyon fontos, mint már említettem, egy kiállítási szituációban, ezek lehetnek régi analóg filmek, filminstallációk, de persze lehetnek modern technikát alkalmazó videófilmek, installációk is. Az elmúlt pár évben ismét azt tapasztalom, hogy nagyon sok vizuális művész – például Ulla von Brandenburg – ragaszkodik a régi, analóg filmtechnikához a bemutatás szempontjából – super 8-as vagy 16 mm-es film/*loop*ok, hurkok –, a modern kivetítők vagy plazma tévék ellenében. A hetvenes években mi nagyon utáltuk ezt a bemutatási technikát, mivel egy-két hét után az installáció tönkrement. Tökéletes egy hétvégeyi időtartamra vagy egy rövidebb fesztivál ideje alatt, de egy hosszabb, több hónapig tartó, folyamatos kiállítás alkalmával állandóan problémákba ütközik az ember. De az ilyen típusú alkotók szeretik a régi technikát a hangjuk miatt, a különleges „alacsony minőségük” miatt, és érdekes, hogy ha megvan a lehetőségük a legjobb minőségű, gyönyörű videó kivetítésére, akkor is ehhez a régi technikához ragaszkodnak. Régebben ezek a vetítések, installációk sötét szobát igényeltek (black box), de a technika fejlődésével, a projektorok fényerejének növekedésével, a modern monitorok megjelenésével a mozgóképes „műtárgyak” bemutatásához már nem szükséges teljesen besötétített tér. Ugyanolyan jól működnek, ugyanolyan jól láthatók, mint bármelyik másik kiállított tárgy. Ami még mindig problémát jelent, az a hang. Amikor két filmnek a hangja keveredik, igen zavaró lehet, akár ki is olthatja a megfelelő hatást, a befogadást. Természetesen léteznek már olyan „hangzuhany” rendszerek, amelyek célzottan az adott kiállítási darabhoz sugározzák a hangot, de nagyon sok helyen tapasztaltam, hogy az audiovizuális művek megnövekedett száma miatt rossz hatással keveredett a hang. A művészeknek fontos ezeken a kiállítási körülményeken is gondolkodni, és ezek figyelembe vételével megalkotni a műveiket. Például a nyolcvanas évek végén, amikor a videolemez (DVD, CD) használatba kerülésével megteremtődött a helyzet ahhoz, hogy a „videoszobor” képes legyen folyamatosan működni. Nam June Paik természetesen örömmel élt ezzel a lehetőséggel. Korábban videokazettát használtunk, ezzel ugyanaz a probléma volt pár hét után, mint amit már említettem. Ha adott egy darab, például egy zene kvartett felvétele, ahol fontos a

pontosság, ugyanúgy nem működött pár hét után, mert a kazetta deformálódott, megnyúlt, sérült. Emiatt a DVD fontos lépés volt, csakúgy mint a következő lépés, az olcsó és jó minőségű kivetítő (projektor), ami minden múzeum számára elérhető lett a kilencvenes évek végén. A projektorok elterjedése Douglas Gordon⁵¹ esetében is jelentős szerepet játszott, de említhetnék még nagyon sok példát. Ez egy fontos lépés volt, nem csak úgy, hogy egy, kettő, három vagy több kivetítés is létrejöhetett egyszerre, hanem a műtárgykereskedelem szempontjából is, mivel könnyebben értékesíthetőbbé váltak a művek, mintha csak egy DVD-t vagy kazettát próbáltak volna eladni. Az alkotók elmondhatták, hogy ez egy installáció, amit így kell kiállítani, és nyilván magasabb áron tudták árusítani, amellet hogy végre el tudták adni, mint egy festményt. Ezek a lépések a nyolcvanas, kilencvenes években eredményezték azt, hogy a mozgóképet mint műtárgyat bevigyék a gyűjteményekbe, és így mozgóképes gyűjtemények is születtek, mint Ingvild Goetz, Julia Stoschek gyűjteménye, és a múzeumok is elkezdtek vásárolni, pedig előtte ez egyáltalán nem volt szokás.

Úgy érzem, visszagondolva az elmúlt ötven évre, állandóan tapasztalható volt egyfajta hullámozás. A hatvanas években Birgit Hein⁵² vagy a fluxus alkotók kísérleti filmeket készítettek, de ezek a filmek nem igazán jelentek meg sem a mozikban, sem a múzeumokban, nem úgy mint a videoművészek művei. Emiatt egy kis harc alakult ki a kísérleti filmesek és a videoművészek között, viszont a nyolcvanas években mégiscsak összetalálkoztak a múzeumokban, és többé nem lehetett azt mondani, hogy kísérleti film, vagy videoművészet, hanem innentől már mozgóképes művészetnek hívták. Tehát a technika segített a demokratizálódásban is.

Én még mindig különválasztanám a műtárgykereskedelmet és a kiállítási rendszereket. Ha megnézzük a globális eladási számokat, a mozgóképes műtárgyak pár százalékát teszik ki az eladott alkotásoknak. Ha viszont nagyszerű múzeumok vagy pazar kiállítások, biennálék, a Documenta vagy például a Berlin Biennálé bemutatóit vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a kiállított művek minimum egy harmada mozgókép.”

(Az interjú Wulf Herzogenrath lakásán készült, mintegy másfél óra terjedelemben)

⁵¹ Douglas Gordon, 1966. Skót származású Turner-díjjal jutalmazott művész, főleg idő-, emlékezet- és ismétlésalapú videoműveket készít.

https://en.wikipedia.org/wiki/Douglas_Gordon

⁵² Birgit Hein, 1942. Német származású, (főleg) analóg technikát használó kísérleti filmes. Férjével, Wilhelm Heinnel jegyez sok munkát. Az XSCREEN független filmes fesztivál alapítói.

Részlet Birgit und Wilhelm Hein Rohfilm című filmjéből: https://www.youtube.com/watch?v=v-jrN_MVmnM

Margret Kampmeyerrel, a berlini Zsidó Múzeumban megrendezett Saskia Boddeke és Peter Greenaway *OBEDIENCE*⁵³ (Engedelmesség) című kiállítás kapcsán készült videóinterjú⁵⁴ összefoglalása.

„Az engedelmesség Izsák áldozatáról szól, és ez egy nagyon fontos témája a Zsidó Múzeumnak, sőt magának a vallásnak is. A múzeum megnyitása óta – tíz éve – gondolkodtunk azon, hogy ezt a témát fel szeretnénk dolgozni. Nagyon sokat kutattunk ez ügyben, és arra jutottunk, hogy egy olyan embert kellene felkérnünk a kiállítás elkészítésére, akinek sajátos, markáns vizuális látásmódja van. Régebben Barcelonában volt szerencsém látni Peter Greenaway Daidaloszról és Ikaroszról szóló kiállítását⁵⁵ amely hasonlóan tragikus történetet dolgozott fel egy apáról és a fiáról. Ez a kiállítás nagyon nagy hatással volt rám, ahogy a régi történetet feldolgozta a jelenben, ahogy a filmes, a művészi és a népszerű technikákat alkalmazta a kiállítás megvalósításához. Azt éreztem, hogy maga a kiállítás egésze is egy önálló műtárgy, ez az, amit mi mint történészek, művészettörténészek nem tudunk: ennyire különböző módon gondolkodni vagy megjeleníteni, feldolgozni egy témát. Emiatt kerestük meg Peter Greenawayt, persze nem gondoltam, hogy egyszerű lesz, viszont az első e-mailemre azonnal pozitív választ kaptam, hogy nagyon szívesen elvállalja a felkérést, ha együtt dolgozhat Saskia Boddeke-vel, akivel az elmúlt tíz évben nagyon sok művet hozott létre közösen. Tehát a korábban önmagunknak feltett kérdés, hogy melyik utat válasszuk Izsák történetének a feldolgozására: egy bizonyos történelmi témával foglalkozó, vagy egy magával a történelemmel mint témával foglalkozó, vagy egy művészi szemszögből a témával foglalkozó kiállítást rendezzünk, eldől.

A következő hónapokban már közösen dolgoztunk a kiállításon. Előzőleg mi már nagyon sok kutatást végeztünk, hogy milyen tárgyak szerepeljenek a tárlaton, de legtöbbször Greenaway azt mondta, nincs rájuk szüksége, hanem olyan tárgyakat keres inkább, amiknek az érzésekre és a szemre van hatásuk. Ő inkább az érzelmekre akart hatni ezen a majd ezer négyzetméteren azokkal a tárgyakkal, amelyek kiegészítették a tizenöt termes videóinstallációt. Ez volt a legfontosabb neki, és ez egy érdekes tanulmány volt nekünk is. A kiállítás az elkészítése közben folyamatos változásokon ment át, és a mi megszokott, bevett módszerünkkel ellentétben itt nem volt sohasem egy forgatókönyv, amit követhetünk volna, állandóan változott a terv. Folyamatos bizalomra volt szükség a részünkről, mivel sokszor úgy éreztük, hogy amit kitaláltak Saskiával, az nem passzol vagy nem működik ebben a térben, de a végeredmény az ő látásmódjukat igazolta. Ahogy említettem, nem volt forgatókönyv, csak annyit tudtunk, hogy lesz egy vörös fonál, amit követni fogunk termeken keresztül, és mint kiderült, nem lineáris úton, hanem szétördelték a történetet, és különböző helyeken jelentek meg a különböző részek. Nem érdekelte őket a történet tradicionális volta a keresztény,

⁵³ Obedience – Saskia Boddeke és Peter Greenaway 2015.05.22–09.13., meghosszabítva 2015.11.15.-ig
<https://www.jmberlin.de/en/obedience>

⁵⁴ Szilágyi Kornél videóinterjúja angol nyelven, Berlin, 2016. július 25.

⁵⁵ Peter Greenaway - "Flying Over Water" – 1997. március 6. – június 1. – Fundacio Joan Miró, Barcelona

muszlim vagy zsidó vallásban. Ez szintén az érzelmi befogadást segítette, és a végén egy nagyon erős történet kerekedett ki belőle, amit a közönség nagyon kedvelt. Szerettünk volna legalább három termet, ahol a három vallás el van különítve, és erre az a válasz született, hogy három termet kaptunk telis teli vallási szimbólumokkal a keresztény, az iszlám és a zsidó vallásból. Az utolsó teremben pedig „talált” híradófelvételeket mutattunk be a Közel-Keletről, amelyeken gyerekek áldozzák fel magukat, mint ahogy Izsák is tette. Ez nagyon hatásos volt, és bár eleinte nagyon tartottunk tőle, de végül ettől működött a kiállítás, hogy a végére került a történet eleje, és innen lehetett visszanézni az egészre.

Viszonylag rövid idő, pár hónap alatt létrejött a tárlat a forgatásokkal együtt, mivel már régóta dolgoztak együtt és tudták, kik lesznek a megfelelő partnerek a filmkészítésben, és azt is, hogyan találják meg a megfelelő helyszínt. Mi annyiban szoltunk bele, hogy mivel az egész történet egy szövegen alapul, és mi egy történeti múzeum vagyunk, nem egy kortárs képzőművészeti bemutató tér, mindenképpen szerettük volna, ha a szöveg belekerül a kiállítás anyagába. Ezt az alkotópáros úgy oldotta meg, hogy minden szöveges részt egy szobába sűrített be. Ahogy már beszéltünk róla, a kiállítás segédvonala egy vörös fonál lett, amit a látogató követ, mégsem beszélhetünk arról, hogy egy lineáris történet áll össze a sáv révén. A részek önmagukban is megállják a helyüket, és a néző dönti el, hogyan köti össze őket egy egészé.

Természetesen Greenaway tisztában van vele, hogy ő egy nemzetközileg elismert művész, tehát ő diktált. Festészettel kezdte a művészeti karrierjét, és csak később lett filmrendező, úgy gondolkodom róla, mint egy kreatív ember, nem akarom őt beskatulyázni mint filmrendező vagy mint képzőművész.

Kiállításaink témái nagyrésztben történelmi kérdéskörökből állnak össze. Tehát általában először a témát választjuk ki, és utána szervezzük meg a kiállítást, amelyben néha képzőművészeti rész is szerepel, de a fő vezérlő elv az, hogy a történelmi részt bemutassuk. Van állandó kiállításunk, amely nem igazán változik, és vannak időszakos kiállításaink, amelyeken több képzőművészeti alkotás kap helyet. Nagyon sok dokumentumfilmet lehet nálunk látni, amelyeket sokszor nehéz megemészteni, emiatt próbálunk olyan műveket is bemutatni, amelyek alatt kicsit kikapcsolódhat a néző. Az időszakos kiállításokon sokszor kap szerepet videomű, mivel a látogatóink nagy része turista, és ezek az alkotások sokszor könnyebben befogadhatók és könnyebben felfoghatók. Hogyha azokról a dokumentumfilmekről beszélünk, amelyeket mi készítünk, van egy hallgatólagos megállapodásunk, hogy nem lehetnek hosszabbak pár tíz percnél. Ha művészfilmeket mutatunk be, az a bevett szokás, hogy ne legyen hosszabb egy óránál, és többször előfordult már az is, hogy több rövidebb filmet fűztünk össze egy blokkba, és ez általában működött.

A mozgókép egyre fontosabb szerepet kap egy időszakos kiállítás kialakításában, megrendezésében. Ahogy már említettem, sokkal könnyebben el tudjuk érni, meg tudjuk szólítani a látogatóinkat azokkal az alkotásokkal, amelyek azzal a technikával készültek, amit az

új generáció már mint mindennapos eszközt használ, és el tudom mondani, hogy ebből a generációból kerül ki nagyon sok látogatónk, ellentétben a korábbi évekkel. A mai művészek nagy része mozgóképekkel kommunikál emiatt azt gondolom, hogy a filmek nagyon népszerűek, még akkor is, ha sokszor bonyolult megérteni őket, és még akkor is sokszor használhatóbbak egy kiállításhoz, ha nem a megszokott formában fogalmazznak.

(Az interjú a berlini Zsidó Múzeum kerthelységében történt, mintegy másfél óra terjedelemben)

A két kiállítás koncepciójában a lényegi különbség, hogy az első esetben a művész munkásságát hivatott bemutatni, míg a második esetben egy témát kellett feldolgoznia a művésznek, és új alkotásokat létrehozni. Mindkét kiállítás alapvetően mozgóképre épült. Emiatt kerestem meg a kurátorokat, azt vizsgálva, hogy szerintük, és a konkrét tapasztalataik szerint a film múzeumba kerülésének milyen tendenciái vannak, mi a jelenlegi helyzet a kortárs kiállításrendezés esetében, akár a látogatói oldal, a kiállítás sikerességét is figyelembe véve. Egy harmadik interjút is szerettem volna készíteni a Julian Rosefeldt *Manifesto*⁵⁶ című, nagysikerű kiállítás kapcsán, de a hosszas egyeztetés ellenére a kurátorok folyamatos elfoglaltsága miatt ez sajnos nem jött létre.

Abban mindkét interjú megerősített, hogy a mozgókép használata, mint kiállítási tárgy egyre nagyobb szerepet kap a modern múzeumokban és egyéb kiállítóterekben is. Így a múzeumok és galériák egy valós platformot jelenthetnek a filmalkotóknak a műveik bemutatására, és bizonyos esetekben lehetőséget is új művek létrehozására. Egy újabb disztribúciós csatorna alakult ki a mozikból kiszoruló, vagy oda el nem jutó szerzői filmeknek. Nem jelentéktelen az a tény sem, hogy ebben az esetben az alapvetően moziforgalmazásra szánt művek a műtárgypiacon találhatnak gazdát.

Ellentétben az analóg filmkorszakkal, mostanra már nagyon egyszerű digitális formában jó minőségű mozgóképet kiállítani – mint ezt az első interjúalanyom is elmondta. A filmkészítők a mai napig megosztottak a film felvételi technikájának kérdésében. Van, aki nem hajlandó másra, csak analóg nyersanyagra forгатni⁵⁷, a másik oldal pedig azt hangoztatja, hogy a digitális képfelvételi technika már elérte a celluloid film érzékenységét, minőségét.

⁵⁶ Julian Rosefeldt – *Manifesto*, 13 csatornás filminstalláció, Hamburger Bahnhof, Berlin – 2016. február 10. – november 6.

⁵⁷ Nemes-Jeles László a *Saul fia* című film rendezője többször nyilatkozta, hogy csak analóg technikára hajlandó forгатni, ha van rá mód, a filmjeit is analóg kópiáról kell vetíteni.

Digitális – analóg

Az analóg film és a mozi – ha a kinematográf általi első kereskedelmi célú vetítést vesszük alapul – több mint 120 éves, és most már nyugodtan elmondhatjuk, hogy a digitális technika szinte teljesen kiszorította a celluloid filmet a piacról és a felhasználás köréből.

Digitális vagy analóg nyersanyagra készítem a filmemet? A kérdés megválaszolásához meg kell jegyezni, hogy a digitális képalkotás sokkal egyszerűbben elérhető szélesebb körben, mint elődje volt. Azonnal vissza lehet nézni a rögzített képeket (nem igényel laboratóriumi munkát, előhívást), a felvétel pillanatában látjuk, mit rögzítünk (szinte ugyanazt a színvilágot látjuk a keresőn, mint a későbbi file-on) valós időben korrektúrázható, és mellette szól az olcsósága is, ellentétben a celluloid drága és hosszadalmas procedúráival. A digitális felvételi forma elérhetősege demokratikusabb, nem csak bizonyos anyagi háttérrel rendelkező emberek juthatnak hozzá, míg az analóg film pedig jelentős költségvetést igényel⁵⁸.

Manapság az úgynevezett okostelefonok árusítói beépített, nagyfelbontású kamerával versenyeznek a vásárlók kegyeiért, mind nagyobb pixeltartománnyal nevetséges összegekért. Ingyenesen letölthető applikációkat alkalmazhat bárki, amelyekkel nemcsak a szinkorrekciónak lehet elvégezni, de az előzőleg felvett jeleneteket össze is lehet vágni egy filmmé egy rövid utazás ideje alatt, vagy akár azonnal továbbítani (streamelni) az internet segítségével, hogy valaki más ezt máris megnézze.

Személyes véleményem, hogy a filmkészítés technikai hátterében lezajlott leegyszerűsödés, olcsósodás, széles körű elérhetőség dicsérendő, viszont nem feltétlenül növelte meg – a technika hozzáférhetőségének növekedésével arányosan – az értékelhető alkotások számát. Ezzel szemben létrejött egyfajta audiovizuális környezetszennyezés, amit még mindig tátott szájjal bámulunk, és várjuk a több százezer ember által hype-olt (like-olt) mozgókép eredményeit, és amikor megkapjuk, nemcsak csalódottak vagyunk, hanem idegesen konstatáljuk, hogy ismét be lettünk húzva a csőbe, jobban is eltölthettük volna életidőnk ezen perceit/óráit.

Az analóg film kiállítási lehetősége, szituációja igen bonyodalmas, körülményes, mondhatni a kurátorok rémálma volt. A super 8-as, 16 mm-es, esetleg 35 mm-es projektor nemcsak külön kezelőt igényelt, de a technikából adódóan a vetített film sokszor sérült is, és a ragasztás csak újabb hibaforrásokat eredményezett. A kép minősége folyamatosan romlott a vetítések során. Nem beszélve a hangról, amely nyilván a képet hordozó anyag része volt, tehát a sérüléssel megváltozott mind a film ideje, mind pedig tartalmi, koncepcionális sérüléseket is szenvedett. Emellett a vetítőket sokszor speciálisan át kellett alakítani a folyamatos lejátszás érdekében, hogy *loop*olható, ismételhető lejátszásra legyenek képesek.

⁵⁸ Jelenleg a legkisebb, legolcsóbb analóg film a super 8, amely átlagos ára egy tekercsnél (három perc) circa 6000 Ft., és az előhívása szintén költségekkel jár.

A videó megjelenésével a kiállított filmek – máshogy használva a szóösszetételt – „dobozba kerültek”, azaz monitorokon lehetett megnézni őket. Később a videoprojektorok fejlődésével ismét egy fekete doboz fogadta be őket, a kiállítóterben felépített önálló kis vetítőterem. Hasonló effektus érvényesül a film és a VHS kazetta között – minél többször kerül lejátszásra, annál rosszabb lesz a képminőség, bár itt nem az emulziós rétegek kopnak le a filmszalagról, hanem egy fizikai törvény lép életbe. Minden mágnesség kiegyenlítődésre törekszik, így a mágnesszalagos rendszerek, akarva akaratlanul (még ha nem is játsszuk le a rajtuk lévő információt) elvesztik az információt a mágnesség széteszlása révén, ismét eggyé válva a nagy egésszel.

Ezt a technikát váltotta fel nemrégiben a digitális képalkotás, illetve a mozgókép tárolási és lejátszási technikája, amely rövid idő alatt odáig fejlődött, hogy az alkalmazott rendszerek sokszor már nem is tartalmaznak mozgó alkatrészeket, így az információvesztésnek, illetve annak átalakulásának szinte egyedüli oka a tároló/lejátszó eszközök anyagának elöregedése lehet. Mind a projektorok, mind pedig a manapság használt monitorok olyan fényerővel bírnak, hogy egy kiállítóterben nem feltétlenül szükséges mesterségesen igazán sötétet előállítanunk, a digitális képek élvezhetők, felfoghatók fényben is.

Már a kilencvenes évektől, majd a kétezres évek elején a filmvetítés leegyszerűsödése, a technikai újítások, a videó, illetve digitális projektorok hordozhatósága, könnyű telepíthetősége, és széles körű elérhetősége eredményezte a mozgókép-vetítés kiterjesztését, partikon, koncerteken való megjelenését.

Ziv Lazar azt írja a VJ (Video Jockey) kultúráról szóló cikkében⁵⁹, hogy a befogadót jobban érdekli a látvány, mint az azt előállító technika, és az alkotók már a kezdetektől fogva a szem becsapására törekedtek (amellett, hogy a filmvetítés eredetileg is erről szól). A vj-k által nagy előszeretettel használt absztrakt vetítési tartalmakat bizonyos formákban már megtalálhatjuk Richter, Eggeling, Man Ray, Moholy-Nagy, Duchamp, Léger korai alkotásaiban. A zenéhez háttérként vagy szervesen hozzákapcsolódó vetítés mára már alkalmazkodik a zene ritmusához, hangulati, stílusbeli változásaihoz, reagál akár automatikus üzemmódban is, a mozgóképek pedig folyamatosan modulálhatók valós időben a vj kedve és a hangulat szerint. A filmvetítés oldalágának tekinthető a mostanra önálló előadási irányt jelentő, úgynevezett *mapping*, amely számítógép segítségével megrajzolja egy bizonyos épület külső, illetve belső szerkezeti formáit, és a vj ezeket használja, mint alap játszóteret, térképet arra, hogy az épület ornamentikáját a vetített képpel valós időben megváltoztassa, mozgó tartalommal ruházza fel.

⁵⁹ Ziv Lazar – From The Cinema of Attractions to VJ culture: How technology became the subject of radicality in cinema - http://myweb.tiscali.co.uk/zivlazar/vjworkshop/pdf/Ziv_Lazar_From_The_Cinema_of_Attractions_to_VJ_Culture.pdf - letöltés: 2016.11.28.

A hat világ

Ehhez kapcsolódik a 2010-ben, a Képzőművészeti Egyetem Intermédia szakán elkészített diplomamunkám, amelynek *A hat világ*⁶⁰ címet adtam. Egy hatcsatornás szuper 8-as filmre készített installációról van szó, ahol hat ugyanolyan Rusz típusú szuper 8-as vetítőt kelt életre a látogató mozgása a térben.



Az installáció ideáját egy buddhista tanítás inspirálta.

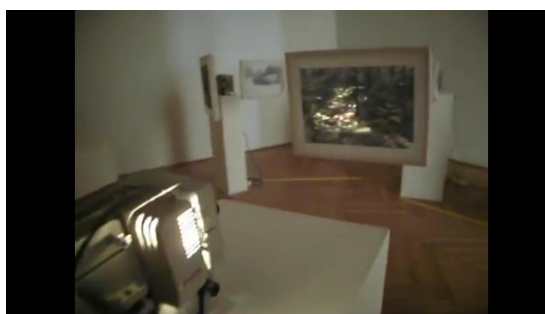
„Az álmodozás és képzelgés szintjén létrehozuk a zavaros elme különböző országait, attól függően, hogy elménk milyen állapotban van. A tanítások hat ilyen elmeországról beszélnek, amelyekből ötöt a zavaros érzelmek öt fő fajtája hoz létre, a hatodikat pedig az öt érzelem folytonos váltakozása teremti. Ha elménket a gyűlölet uralja, úgy érezzük, az egész világ gyűlöl, kínoz, üldöz bennünket – így teremtjük meg a „pokol” elmebirodalmát. Ha ragaszkodás, sóvárgás uralkodik bennünk, elménket kielégíthetetlen vágy, éhség és szomjúság gyötri – ez az „éhes szellemek” elmebirodalma. Ha közöny, tompaság uralja elménket, megrögzött, gépies gondolati és cselekvés mintákba merevedünk – ez az „állatok” világa. Ha irigység, féltékenység uralkodik el rajtunk, örökös harcot folytatunk azért, hogy bizonyítsunk, és egyre magasabbra törjünk – így hozzuk létre a „féltékeny istenek” világát elménkben. Ha gőg, önelégültség lesz úrrá rajtunk, mindenkinél többre tartjuk magunkat – ez a zavaros elme „isten” birodalma. Ha mind az öt zavaros érzelem kavarg bennünk – az az „emberek” világa, a kétely országa.

Emberi lényként egy nap leforgása alatt mind a hat állapotot megtapasztalhatjuk, az istenek birodalmától kezdve egészen a poklok örületéig. Ennek ellenére az ember személyisége

⁶⁰ A hat világ – super 8 filminstalláció: <https://www.youtube.com/watch?v=mksiZ1WqYcQ> – manifesta8igorandiva youtube csatornája

rendszerint egy bizonyos birodalomban gyökerezik. Ez a birodalom ellát bennünket a zavarodottság egy bizonyos fajtájával, amely elszórakoztat és leköt bennünket azért, hogy ne kényszerüljünk szembenézni alapvető bizonytalanság érzetünkkel, azzal a félelmünkkel, hogy talán nem is létezzünk. Így hát a személyiség hat alapvető fajtájáról beszélünk, amelyek mindegyike a zavaros elme hat birodalmának egyikéhez kötődik, és az adott birodalmat meghatározó zavaros érzelem uralja.”⁶¹

Erre a történetre reflektáltam filminstalláció formájában. Mivel egy körforgásról van szó, így az installáció is kört formált, és a super 8-as *loopok* használatával tettem mégérzékletesebbé a körforgást.



Kiválasztva a hat helyszínt fix kameraállást használtam, ahol először egy digitális fotót készítettem „üresen”, azaz szereplő nélkül. Ugyanebben a fix állásban (a statívet nem elmozdítva) super 8-as kamerára cseréltem a digitális fényképezőgépet. Tehát ugyanabban a pozícióban voltam, de a kivágást kisebbre vettem, és ebbe a képbe küldtem be a szereplőt (Junya Ishii), hogy az előre megbeszéltek szerint eljátsza a jelenetet. A felvételeket kockázva készítettem, azzal számolva, hogy nem szeretnék nagyon hosszú analóg hurkot vetíteni, és nincs is rá nagyon lehetőségem, de szeretnék egy önmagába visszatérő jelenetet megeleveníteni.



Az így elkészült digitális fotókat az utómunkát követően túll vászakra nyomtattam fekete-

⁶¹ Mesék, nekünk, önmagunkról – Magyarországi Karma Kagyüpa Buddhista Közösség tanítások weboldaláról - http://www.buddha-tar.hu/hu/mesek_nekunk_onmagunkrol - letöltés: 2016. 10. 03.

fehérben, és azokat képkeretekre feszítettem. Az előhívott super 8-as filmek pedig elfoglalták a helyüket hurkokba rendezve a vetítőkön, amelyeket hat posztamensen helyeztem el, míg a megfeszített vásznak a plafonról lógtak. Minden vetítőhöz mozgásérzékelővel összekötött áramforrást csatlakoztattam, így az installációhoz (vagy installációba) meg-, illetve beérkező látogató keltette életre, ő hozta működésbe a gépeket.



A színes mozgóképek csak egy-egy részét tették ki az egyes képeknek, és a fekete-fehér, „üres”, szereplő nélküli kép a néző hatására egy plusz tartalmat hordozó, hatféle különböző, mini történet elmesélőjévé változott. Ez az installáció a kiállítóteremben való mozgás nélkül nem működik, igényli a nézőt, hogy teljessé váljon. Emellett mivel mind a vetítők igen idősök, mind pedig az analóg vetítési technika magában hordozza a roncsolódás veszélyét, illetve a lejátszásokból eredő kopást, ha sokan megnézik az installációt, egyszer csak a képek eltűnnek, lekopnak a hordozó anyagról. Ezt a műtárgy további részeként értelmeztem, mivel az eredeti történet is arról szól, hogyan lehet kiszabadulni ebből a körforgásból, és eltűnni.

Vajon mi szól a videó- vagy filminstalláció mellett? A befogadó kreatívan lehet a résztvevője az installációnak, tulajdonképpen interaktívvá teszi a saját térben való mozgásával, így az egyszerű nézőből alkotóvá változik, ő maga a vágója az általa befogadott installációnak.

A fekete vagy sötét terem

A múzeumban állandó „mesterséges nappal van”, a fény kívülről esik a műtárgyra, míg a filminstallációnál a fény a műtárgyból jön – a nézőre vetül –, a fény a mű részévé válik, míg más kiállítási tárgyi szituációban hátulról jön a fény, még ha mesterséges is – nem a része a műnek, hanem „csak” megvilágítja.

Érdekes, hogy a „fekete doboz” szóösszetételre keresve⁶² elsősorban a repülőgépeken használt adatrögzítő eszközről szóló leírások jönnek fel, és megtudhatjuk, hogy a „fekete doboz” kifejezés a fizikában és az elektronikában elterjedt megnevezése annak, aminek csak a be- és kimeneteit ismerjük, a belső felépítését nem (vagy az adott esetben nem lényeges). A lényeg azokon a bemenő adatokon van, amelyeket maga az eszköz rögzít, a belső tartalom nem fontos. Kiállítási szituációban a fekete doboz belső tartalma miatt áramlik be a külső kíváncsiság.

„Keretbe zárt fény” esetén a néző alárendelt szituációba keveredik a mozgóképpel, ami csapdába ejti őt.

A figyelemért felfokozott harc folyik! A múzeum tulajdonképpen egy kissé komercializálódik azzal, hogy egyre több mozgóképet tűz a műsorára. Ismert tendencia, hogy modern kiállítóterek környezetében bevásárlóközpontok létesülnek, vagy eleve egy shopping mallban helyezkedik el a kiállítóter. A kultúra fogyasztási cikké vált, gazdasági előnyt jelent összekapcsolni egyéb fogyasztási mechanizmussal.

Emellett a múzeumlátogatás tanulást jelent, akár tudatosan, akár nem. Ez valahogy beleivódott az emberek fejébe. Emellett egyfajta kulturális sznobizmust is tapasztalhatunk a múzeumlátogatás körül. Ha a film befogadásának helyhez kötöttségét feloldjuk – adott a lehetőség, hogy bármelyik percben otthagyhadjuk, amit nézünk, illetve ugyanígy be is kapcsolódhatunk –, megtörténik a „szentély” megszenteltségtelenítése. A popcorn lábra kél. A teljes sötétségből a félhomályba botorkálunk. Természetesen nagyon rossz esetekben egy világos térbe, ahol maga a mű szinte már élvezhetetlen.

Mivel nagyon sok kiállítás historizáló, tényfeltáró vagy dokumentarista célból szerveződik, emiatt a dokumentumfilmek szintén elkezdtek megjelenni a múzeumokban.

A dokumentumfilm nem csak a moziból szorult ki (egy-két kivétellel), hanem már szinte a tévéből is, így egyre inkább erősödő tendencia a dokumentumfilmek művészeti közegben való megjelenése. A *video art* sokszor egy-egy természeti, kulturális, szociális, társadalmi változás témáját körüljáró dokumentumfilmben jelenik meg.

Nagyon sok filmes alkotóval beszélgettem az elmúlt évek során, akikkel többször egy-egy

⁶² Angolul a kiállítóteret szokásos *white cube*-nak, míg az elsötétített, a kiállítóterben a filmvetítésnek helyet adó részt *black box*nak nevezni.

kiállítás kapcsán találkoztam, és igen elterjedt az a nézet, hogy inkább rendezőnek tartják magukat, mint képzőművészeknek, annak ellenére, hogy alkotásaik legtöbbször kiállítótermekben kapnak nyilvánosságot.

Deformativity, a mozgókép-médiainstalláció deformálhatósága, a kiállítótér szerepe a médiainstallációnál.

Nincs két ugyanolyan kiállítás két különböző térben, az installáció alkalmazkodik a helyhez, de sokszor a technikai eszközökhöz is. A kiállítóterek a kiállítási igényekkel párhuzamosan fejlődtek az évek során, de szinte minden mai kiállítóteret jellemez egy viszonylag hasonló belső struktúra: a fények, a hőmérséklet, a hangviszonyok, a falak megszabottak egy-egy bemutató alkalmával, amelyek jó esetben kis mértékben alakíthatók a művész szándékai szerint. A legtöbb esetben viszont egy médiainstallációnak a helyhez mérten kell megtalálnia az aktuális formáját. Természetesen nagyobb múzeumok esetében kevesebb kompromisszumot kell kötnünk, viszont a kisebb galériák, művészeti terek mind a belső átalakíthatóság, mind pedig a rendelkezésre álló technika kérdéseiben korlátokba ütköznek, az installáció és az alkotó rugalmasságát igénylik.

A közönség, a gyűjtővel ellentétben, előnyben részesíti a mozgóképeken alapuló kiállításokat, a mozgókép „varázsa” helyhez köti a látogatót, meg kell várnia egy mű végét, vagy időt kell eltöltenie mellette. Ezek megszabott időt igénylő alkotások, ellentétben egy festménnyel, szoborral vagy fotóval. Ezáltal a szemlélődés ideje különbözik az állókép és a mozgókép esetében – állóképnél egyénre szabott, míg a mozgóképnél szabott. A műtárgy-kereskedelem nem ezt a formát respektálja, a gyűjtőt jobban érdekli a megfogható műtárgy.

A kiállítótér kiemeli, felemeli a mozgóképet, sokszor kontextusba helyezi, keretet ad neki, a múzeum keretezi a bemutatandó filmet, amelyet egyébként valószínűleg már ezzel egyidejűleg megtalálhatunk a világhálón is.

A moziban a mozgókép mozgását a néző a mozdulatlansága ellensúlyozza, a múzeumban más a helyzet, mivel általában több filmet vagy filmrészletet tekinthetünk meg egy tárlat keretében. Ezek között mozgunk, és ezt a mozgást ellensúlyozza az alkotások helyhez kötöttsége, megállítva a nézőt a vándorlásában, ismét egy kis moziszerű szituációt létrehozva. A múzeumban egy többszoros médiainstalláció esetében a befogadó döntéskényszerbe kerül, mit és hogyan, mennyi idő alatt dolgozzon fel, nézzen meg. Mivel folyamatosan mozgásban van, és a képek is mozognak, sokszor választania kell két kép között, mindemellett sohasem kapja ugyanazt az eredményt.

Mivel a film már több mint száz éves, találhatunk olyan felvételeket, amelyek múzeumokat, kiállítótereket örökítettek meg: tehát bizonyos esetekben a film átveszi a múzeum archiváló funkcióját.

Ha figyelembe vesszük azt, hogy már egy lakásban is egyre több monitor, tévéképernyő,

projektor, palmtop, laptop és más, mozgóképet sugározni képes eszköz található, akkor tulajdonképpen úgy is vehetjük, hogy egy állandó, folyamatos multichannel mozgóképisntallációban sétálgatunk nap mint nap.

Kormányeltörésben – Rudderless

Saját példán szeretném bemutatni, hogyan alakult át az egyik hosszabb rövidfilmünk egy többcsatornás médiainstallációvá⁶³ egy lengyelországi galéria terébe érkezve.

Domonkos István: Kormányeltörésben⁶⁴

Bosnyák Istvánnak ajánlva

Elmém csak tévelyeg széllal kétségben,

Mint vasmacska nélkül gálya a tengerben;

Kormányeltörésben,

Nincsen reménysege senki szerelmében.

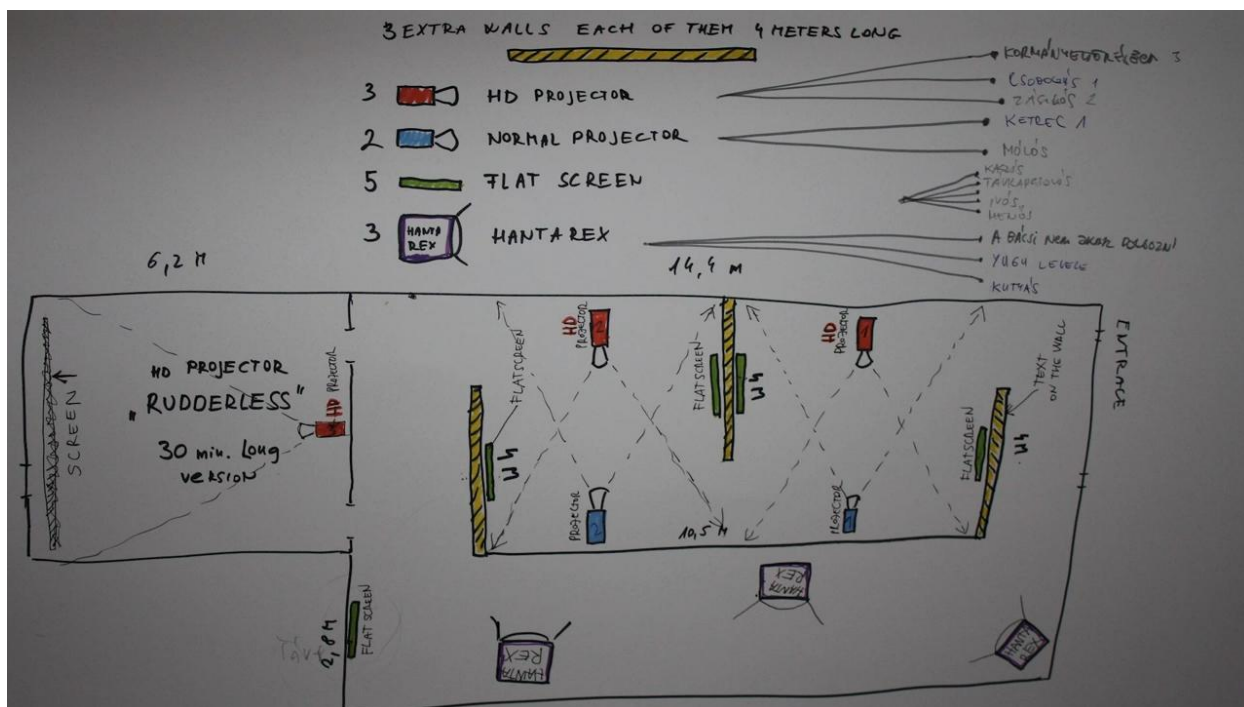
(Balassi Bálint)

Domonkos István 1971-ben írt verse elég régóta foglalkoztatott bennünket alkotótársammal, Hevesi Nándorral, és mindenképpen szeretnénk volna valahogy mozgókép formájába önteni filmes eszközökkel, vagy reflektálni a mai napig friss és megrázó lírai üzenetre, amely az emigrációról, a fennálló politikai rendszerekről, a nyelv megváltoz ásáról mesél zseniálisan.

Szándékunknak nagy lökést adott a 2010-ben, Murciában megrendezett Manifesta 8 Kortárs Képzőművészeti Biennalé, ahová meghívást kaptunk, és a felkérésben szerepelt „az ideális polisz” hívószó, ez volt a biennalé tematikája. Úgy éreztük, ez a téma abszolút közel áll a terveinkhez. Mostanra már szinte állandó színészünké vált Nyitrai Illéssel hármasban mi is elindultunk utazásunkra, elhagytuk hazánkat, és elsősorban Újvédekre (Szerbia) utaztunk, ahonnan Domonkos a hetvenes években Svédországba disszidált, hogy ott készítsünk felvételeket, majd folytatva utunkat eljutottunk egészen Athénig, és vissza. A felvételekhez fekete-fehér Ektachrome Kodak super 8-as anyagot használtunk, amiket részben az utunk során is laboráltunk. Eredetileg nem tudtuk, milyen hosszú filmet fogunk készíteni a felvett anyagokból, az első verzió ötven perces lett. De mivel a kiállítási szituációban gondoltunk, és azt is figyelembe vettük, hogy vajon meddig marad egy néző a mi kiállítási szobánkban a biennalén, ezért rövidebbre vágtuk, és harminc perces verziót mutattunk be. A Manifesta 8 három hónapos eseménysorozatára több mint százezren váltottak jegyet. Ha csak a nézők harmadával számolunk, akkor is jócskán meghaladja az általunk készített filmek magyarországi bemutatóinak nézőszámát. Tulajdonképpen ez a momentum az, amely a témám alapjául szolgált.

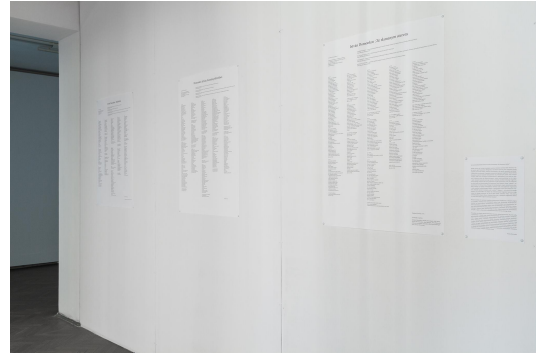
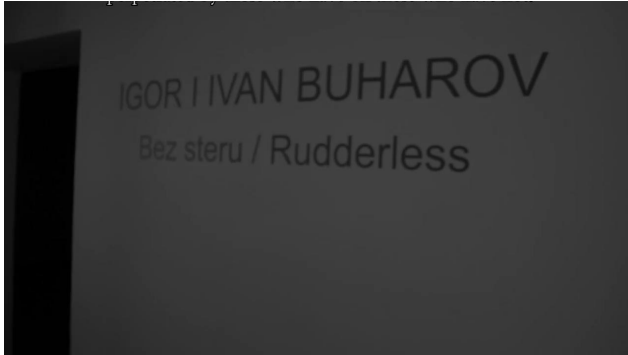
⁶³ Az installáció videódokumentációja: https://www.youtube.com/watch?v=ya-Op_PFn58

⁶⁴ Kormányeltörésben – Domonkos István – http://www.szepi.hu/irodalom/vers/tvers/tv_205.html



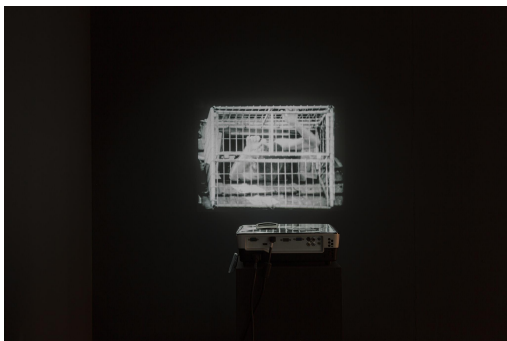
Az eredetileg tizenhárom csatornásra tervezett kiállításunk tervrajza.

A bialystoki Arsenal Galéria 2012-ben meghívott bennünket, hogy egy önálló kiállítást hozzunk létre a rendelkezésünkre álló, mintegy száz négyzetméteres területben. Mivel a harminc perces filmváltozatból elég sok minden kimaradt, és az elvándorlás, migráció, emigráció kérdéseiről még mindig fontosnak tartottuk beszélni, egy tizenkét csatornás filminstallációt hoztunk létre, mintegy kiterjesztve a már bemutatott filmet. A tizenkét csatornát egyfajta labirintusszerű rendszerbe képzeltek el, ahol a látogató különböző állomásokon keresztül, maga is vándorolva jut el az utolsó szobába, az eredeti harminc perces filmhez. Így megismerheti főhősünk egyéb élethelyzetét, inspirálódhat más – a témához kapcsolódó – filmrészletek által, és akár bolyonghat is, mint egy hajó eltörött kormányval.



Domonkos István versét magyarul, angolul és lengyelül kinyomtatva az installáció kezdő momentumaként helyeztük el, mivel a végleges film hanganyagába nem szerkesztettünk a versből szinte semmit (bár Szabó Domokos és Pintér Béla színész/rendezőkkal előzőleg többször is felvettük a tizenhárom oldalas költeményt).

Az installációban két úton lehetett elindulni jobbról, illetve balról. Az első szobában (az összekötő folyosón) a falon helyezkedtek el a versfordítások, majd jobbról belépve (az építményében nem túl szövevényes) labirintusba az első mozgókép a falon a ketrecbe zárt Junya Ishii színész agóniája volt a galambketreczel, amit már láthatott az olvasó *A hat világ* installáció során. Itt rögtön egy átalakulást vehetünk észre: az eddig super 8-as formában, előre megszerkesztett keretbe vetített, színes kép most egy videoprojektorral, fekete fehérben lett kivetítve a falra. Mellette balról a *Program (1998)* című első játékfilmünkből volt látható egy jelenet, amelyben egy kisfiú a kórházi ágyán meséli el egy álmát, vagy történetét az ördögökről az apját alakító Földi Péter festőművésznek.





A ketreccel szemben helyezkedett el egy majd tíz perces rövid történet, amelyben Nyitrai Illés (láthatóan számára idegen országban, Athénban) egy kutyát talált, és a nyakörvére szerelt telefonszám alapján felhívja a gazdáját, és találkoztól beszél meg. A találkozó előtt már kidobják egy étteremből, majd amikor a kutya átadására kerül sor, szembesülünk azzal a szereplővel, aki a lejátszó jelenetek alatt végig megfigyelte őt.



A negyedik kép a szobában egy három perces *loop* volt, amelyen Illés, mint nyári munkás feltűnik az égmagasra nőtt fűből úgy, hogy a kaszájával közelít a kamera felé, utat nyitva magának és a kamerának is.



A második négycsatornás szobába érve ismét egy rövid történet tanúi lehettünk mintegy nyolc percben. Illés kocsmabarátságát köt Szimatyiennel, rendesen lerészegednek, majd zavartan támolyognak tömbházak között. Egy járókelő hölgy elzavarja őket, az újdonsült barátról megtudjuk, hogy börtönben volt.



Ugyanebben a teremben, az előző kép jobb oldalán, láttunk egy jelenetet Tibivel, a hajléktalannal, aki fel van háborodva a fejlesztés menetén. Nem érti, minek ez az egész, és hogy ez csak tönkreteszi a magyar népet. Felfokozott hangulatának a szobában található régi katódcsöves televízió összetörésével ad hangot. A jelenet szintén *A Program* című filmünkből származik.



Tibi jelenetével szemben szintén egy kimaradt jelenet a *Kormányeltörésben* című filmből, amelyen *loopban* (hurokban) láthatjuk, hogy egy csatornából folyamatosan folyik a víz egy fém vödörbe, ami már tele van, így ami belefolyik, állandóan kicsorog.



A negyedik képen a szobában ismét Illést láthattuk, viszont az előző csatornákkal ellentétben nem videoprojektorral, illetve plazma tévén van kivetítve a kép, hanem egy régi orosz Junoszty típusú kistelevízió. Illés az ágyban fekszik, kezében távkapcsoló, a televízió szubjektívjéből látjuk őt. Kikapcsolja a készüléket, és ezzel el is tűnik, majd ismétlődik a jelenet.



Ha a kiállítás elején a látogató bal oldalon indult el, egy folyosóra jutott, ami az előbbieken leírt két teremnyi „labirintus” mellett helyezkedett el. Itt három, Hantarex típusú monitoron láthattunk jeleneteket, posztamenssel megemelve őket a térben. Az elsőt Illés, ahogy egy bőrönddel vándorol a pusztában – „*kofferban szalonna két kiló kenyér*”⁶⁵ –, majd szalmabálákba botlik, és szerencsétlenül megmássza őket, megpihen.



⁶⁵ Idézet Domonkos István *Kormányeltörésben* című verséből.

A középső konzolon a *A másik ember iránti féltés diadala (2000)* című játékfilmünkből szerepelt egy jelenet, amelyben Szabó Gyula hangján hallhatjuk Yugu, a törpe levelét, amit a filmben az apa szerepét játszó Madaras Józsefnek írt. A levél főleg társadalomkritikai szövegeket tartalmaz. Ezek után egy dombtetőn egy kikötözött lány a szájába gyömöszöli a levelet.



A hamadik Hantarex konzolon – ahogy haladunk befelé a térben – ismét Illést láttuk egy stégen pixillációban mozogni. Egy távcsóval figyel, miközben egy furcsa alak idegesen dohányzik mellette.

Itt ér össze a két megközelíthetőségi lehetősége az utolsó szobának, ahol a fél órás *Kormányeltörésben* című filmet tekintheti meg a látogató.



Azért is tartottam fontosnak ezt a saját példát felhozni, mivel a tartalmi leírásból kiderül, hogy nem csak a forgatásból kimaradt anyagokat használtuk fel az installáció létrehozásához, hanem régebbi játékfilmjeinkből is beemeltünk részleteket, amelyek egyébként az eredeti formájukban, hosszukban nem valószínű, hogy bekerülhetnének egy múzeum, galéria programjába. Viszont így kontextusba helyezve, az adott, általunk választott témát körüljárva, új értelmet kaptak, és önálló egészzé álltak össze.

Ináruti jóslat és más média-installációk

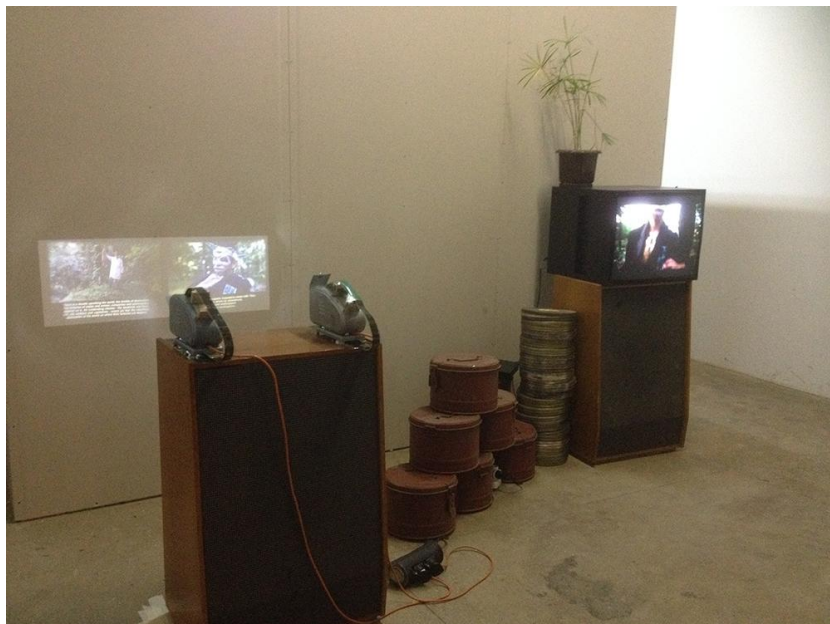
Szintén ugyanez mondható el az *Ináruti jóslat* című videóinstallációról, amely egy készülőben lévő filmünk – *Az itt élő lelkek nagy része* – egyik felvételén alapult, ahol (szintén állandó szereplőnké vált) Bagdiné Kovács Mária egy nagy befőttesüvegből jövendől a szürrealitás és valóság határát súroló szövegszerkesztésben egy bársekrénybe vetítve. Végül a szekrényben látható jóslatból csak részletek kerültek bele a végleges játékfilmbe.



Az itt élő lelkek nagy része című játékfilmünk 2016-ban érte el a végleges formáját. A készítési folyamat majd három évet vett igénybe. Időközben több kiállításon szerepeltünk, többek között a 2015-ös Kyiv Biennálén, ahol szintén az időkorlát, a kiállítási szituáció szabta nézhetőség és a tematizáció miatt egy erre az alkalomra összevágott, tizenhat perces művet mutattunk be *A szűkösség nem a természet objektív ténye*⁶⁶ címen, azonos leforgatott anyagból. Ezt a filmet azóta több helyen kiállították, amely anyag ugyan részleteiben egyezik a későbbi hosszú filmmel, mégsem az, hanem átalakult.

⁶⁶ A szűkösség nem a természet objektív ténye – Igor and Ivan Buharov
vimeo link: <https://vimeo.com/141634750> password: scarcity

Azon gondolkodva, hogyan lehet bevonni a nézőt interaktívan, hogyan lehet az analóg technikát megjelentetni egy harminc kockás – szintén a filmből beszkenelt – nagyfelbontású képekből álló diafilmet is készítettünk *A szűkösség ivadékai* címen, ahol a verbális tartalmat McKenzie Wark Hacker kiáltványából⁶⁷ vettük, és a későbbi filmben szintén több dialógusban előkerültek a könyv által inspirált mondatok. A diafilm kockái az első komolyabb vágási fázis előtt készültek el – azóta már angol és ukrán nyelven is –, tehát volt egy analóg (16 mm-es kamerával rögzített) felvétel, majd ez laborálva lett, a kiválasztott kockák szkennelve, és a szövegek digitálisan lettek a kockákra szerkesztve, majd ismét visszaírva analóg filmre a Magyar Diafilmgyártó Vállalat munkatársai segítségével. Tehát itt is tetten érhető, hogy a moziba szánt anyag elég sok változáson ment keresztül, hogy elérje a kiállítási formáját – és nem csak a technikai változásokra gondolok, hanem az alkalmazkodásra a befogadói, kiállítási szituációhoz.



⁶⁷ McKenzie Wark – *Hacker Manifesto* (2004) ISBN 9780674015432

Az áruvá vált információk elleni, széles körben elterjedt lázadásban McKenzie Wark egy utópisztikus ígéretet lát, túl a tulajdon formáin; egy új, haladó hacker osztályt, akik a közös érdeket hangoztatják egy új információs közvagyon megteremtéséért.

Összegzés

Példa minden bizonnyal akadna még bőven, és valószínű az is, hogy Szolnoki József kollégám, barátom által sokat emlegetett mondatom igaz a dolgozatírásom szituációjára is, miszerint: *Mióta Skodám van, egyre több Skodát látok.*

Mivel nyilvánvalóan a filmjeinkkel történik a dolgozat alatt feszegetett kérdés, miszerint az alkotói, szerzői filmek kiállítóterekbe kerülnek, és ezáltal sokszor jelentős átalakuláson esnek át, emiatt a fókuszom is erre a mozgásra koncentrálok. Saját tapasztalatom szerint, ha egy filmkészítő a filmjeit egy *display*-ben mutatja be, figyelembe kell vennie bizonyos szabályokat, bemutatási körülményeket. A néző figyelmének lekötése egy olyan térben, ahol a moziban meglévő helyhez kötöttség, az egy adott pontból való koncentráció nem, vagy csak kis mértékben adott, jelentősen meghatározza a bemutatandó film nézhetőségi hosszát. A kiállítóter adottságai miatt – sokszor ugyanabban a teremben kell több mozgóképet elhelyezni – behatároltak a vetítés körülményei is, a láthatóság és a hallhatóság tekintetében ugyanúgy. A munkák sokszor áthallatszanak egymásba, megzavarják vagy megváltoztatják az értelmezést, illetve új jelentést kapnak. Az egymás mellett vagy egymást követő mozgóképek kiállítási szituációban játékosságot igényelnek az elhelyezés tekintetében. A látogató szabadon sétál a művek között, ő dönti el, hogy egy-egy műnél mennyi időt tölt el, és azt is, milyen sorrendben halad a mozgóképek között. Szerintem az mindig jobban működik, ha ezeket a filmeket egy kicsit keresnie kell a nézőnek, ha a tér is egy kicsit átalakul a vetített filmek kontextusa hatására. Legutóbbi kiállításunkon⁶⁸ egy munkás szobáját rendeztük be, szekrényekkel, ágygal, kanapéval, asztallal, tévével, és még egy kis vizesblokk is helyet kapott mosogatóval, konyhaszekrényvel, hűtővel együtt. Őt mozgóképet tudtunk így elhelyezni a térben a szekrény hátuljának a kivágásával, és azt vetítő felületté alakítással, a mosogató aljába helyezett monitorral, a konyhaszekrényből a másik konyhaszekrény belsejébe való vetítéssel, a hűtőbe elhelyezett képpel, a tévé használatával. Itt nem volt bejárás irány, a művek egymáshoz tartoznak, a néző egy nagy képet kap, egy hangulatot, és az információt mindenki a saját útján kapja meg, viszi haza. Fontosnak tartom, hogy a mozgóképek kiállítása során egyfajta *environment*-be érkezzon meg az ember. A mozi esetében olyan mintha egy templomba mennénk, le kell ülni, és csöndben kell maradni, amíg a „mise”, az előadás tart. A kiállítóterben felszabadulhatunk, megszabadulhatunk ettől a béklyótól, és mi döntjük el, meddig tart az előadás, akár többször vissza is térhetünk egy-egy részlethez ugyanazon látogatás alkalmával. A moziban nem lehet visszatekerni a filmet, míg a kiállítás alkalmával, ha valamit nem értettünk, vagy nagyon tetszett, újra és újra megnézhetjük, sőt meg is mutathatjuk másnak, felhívhatjuk a figyelmet az általunk érdekesnek ítélt összetevőkre. Az eddigi hosszú filmjeink is hasonlóan építkeztek. Olyanok, mintha egy épületbe érkeznénk, ahol különböző szobákban más és más események zajlanak, és csak ha benyitottunk minden szobába, akkor érthetjük meg az épület lakóinak történetei által felépített stuktúrát, a film szerkezetét. Ezek a filmek ebből a

⁶⁸ Igor és Ivan Buharov: Fertőző bátorság, Zónotéka, Berlin, 2017. február 17–március 27.

szerkesztési módszerekből adódóan alkalmasak többcsatornás filminstallációs formában való bemutatásra.

Számomra az a cél, hogy filmjeink tartalmi üzenete minél több emberhez eljusson, mert filmet nem magának készít az alkotó, hanem bemutatásra szánja. Romantikusan viszonyulok a mozi szentélyéhez, de a kiállítótér adta lehetőségeket kreatív és izgalmas forgalmazási, bemutatói formának tartom.

Felhasznált irodalom:

Meigh-Andrews C.: *A history of video art: the development of form and function*. New York: Bloomsbury Academic, 2006.

Roman J.: *A mozi alkonya?* inc. Kenedi J. (szerk.): *A film és a többi művészet*. 55 p. - 66 p. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 1977.

Edwards S, Wood P.: *Art and visual culture 1850-2010: Modernity to globalisation*. London: Tate Publishing, 2013.

Uroskie A. V.: *Between the Black Box and the White Cube: Expanded Cinema and Postwar Art*. Chicago: University of Chicago Press, 2014.

Beil R. (editor): *Black Box / Der Schwarzaum in der Kunst*. Ostfildern-Ruit: Hatje Cantz Verlag, 2001.

Jeong S.: *Cinematic Interfaces: Film Theory After New Media*. Milton Park: Routledge, 2013.

Balsom E.: *Exhibiting Cinema in Contemporary Art*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013.

Youngblood G.: *Expanded cinema*. Boston: E.P. Dutton, 1970.

Le Grice M.: *Experimental Cinema in the Digital Age*. London: British Film Institute, 2001.

Allen S, Hubner L.: *Framing film: Cinema and the visual arts*. Chicago: University of Chicago Press, 2012.

Lossau J.: *Filmprojektoren*. Hamburg: Atoll medien, 2005.

Wark M.: *Hacker Manifesto*. Harvard: Harvard University Press, 2004.

Hoolboom M, ed. by Miranda M.: *Projecting questions?: Mike Hoolboom's Invisible man, between the art gallery and the movie theatre*. Toronto: Art Gallery of York University, 2005.

Trodd T: *Screen/Space: The Projected Image in Contemporary Art (Rethinking Art's Histories)*. Manchester: Manchester University Press, 2011.

Biesenbach K.(Editor), Sontag S.: *Rainer Werner Fassbinder: Berlin Alexanderplatz*. München: Schirmer/Mosel, 2007.

Pfeffer S.: *Vorspannkino: 47 Titles of an exhibition*. Köln: Walther König, 2011.

Internetes letöltések

Sebők Z.: *Absztrakt film, experimentális film*

http://artportal.hu/lexikon/fogalmi_szocikkek/experimentalis-film Letöltés: 2016.10.06.

Berlinale Forum <http://www.arsenal-berlin.de/en/about/history/berlinale-forum.html> Letöltés: 2016.06.24.

Douglas Gordon https://en.wikipedia.org/wiki/Douglas_Gordon Letöltés : 2016.10.05.

Expanded cinema példák: Media Art Net

<http://www.medienkunstnetz.de/search/?qt=expended+cinema> Letöltés: 2016. 09.22.

Expanded Cinema: https://en.wikipedia.org/wiki/Expanded_Cinema Letöltés: 2016.09.23.

From The Cinema of Attractions to VJ culture: How technology became the subject of radicality in cinema – Ziv Lazar, MA Digital Media, Goldsmiths University, London, UK, 2007. - http://myweb.tiscali.co.uk/zivlazar/vjworkshop/pdf/Ziv_Lazar_From_The_Cinema_of_Attractions_to_VJ_Culture.pdf Letöltés: 2016.11.28.

Gene Youngblood: *Egy médium: A videó felnőtté válása és a filmművészeti vállalkozás.* <http://www.intermedia.c3.hu/mszovgy1/youngblo.htm> Letöltés: 2016.10.20.

Kortárs Magyar Művészeti Lexikon I. Főszerk. Fitz Péter. Enciklopédia Kiadó, Budapest, 1999. 555-556. o.; <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/kortars-magyar-muveszeti/ch39s56.html>

Letöltés: 2016.12.11.

Magyarországi Karma Kagyüpa Buddhista Közösség tanítások weboldaláról http://www.buddhatar.hu/hu/mesek_nekunk_onmagunkrol Letöltés: 2016. 10. 03.

Groys B.: *Médiaművészet a múzeumban* – Balkon, 2006.

http://www.balkon.hu/archiv/2006/2006_1/02boris.html Letöltés: 2016.09.15.

Film references – Three types of experimental films

<http://www.filmreference.com/encyclopedia/Criticism-Ideology/Experimental-Film-THREE-TYPES-OF-EXPERIMENTAL-FILM.html> - Letöltés: 2016.04.17.

OSA Paranoia Újrahasznosító Archívum

http://w3.osaarchivum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=269&Itemid=164&lang=hu Letöltés: 2017.02.06.

A disszertációhoz köthető, online elérhető filmek url-jei megjelenési sorrendben:

Szirtes András: Madarak (<https://www.youtube.com/watch?v=DsDBoOINLU0>)

Kaos Camping: *Matter of perspective* <https://www.youtube.com/watch?v=TZZdtD0oixk>

Clemens von Wedemeyer: *Afterimage* <https://vimeo.com/141175441>

Basma Alsharif: *Home Movies Gaza*, részlet: <https://vimeo.com/58171442>

Iram Ghufram: *There is Something In the Air* <https://www.youtube.com/watch?v=2itWnCInMRE>

William Kentridge: *NO IT IS !* Martin-Gropius-Bau, Berlin, 2016.05.12–08.21.

<https://www.youtube.com/watch?v=EiMtsB92ecM>

Birgit und Wilhelm Hein: *Rohfilm*, részlet: https://www.youtube.com/watch?v=v-jrN_MVmnM

A hat világ – super 8 filminstalláció: <https://www.youtube.com/watch?v=mksiZ1WqYcQ>

A Kormányeltörés 12 csatornás installáció videodokumentációja:

https://www.youtube.com/watch?v=ya-Op_PFn58

A szűkösség nem a természet objektív ténye

vimeo link: <https://vimeo.com/141634750> password: scarcity

FÜGGELÉK

1. függelék

Kaos Camping fellépések:

1997. november 12., (szerda) 19.00 Városi Mozi (Miskolc, Széchenyi u. 48.)

Szilágyi Kornél, Szolnoki József vetítettképes előadása

Titanik, avagy sokan ott sem voltak, mégsem élték túl

2000. április 19., (szerda) 20.00 (Szeged, Dugonics tér 13.)

Youngerground filmfesztivál

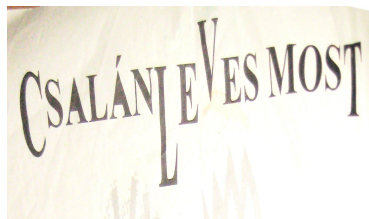
dj Unkle Joe + Kaos Camping



2000. augusztus 20., (vasárnap) 21.00 Békéscsaba, (Kisrét Tanya 30.)

Csalánleves fesztivál

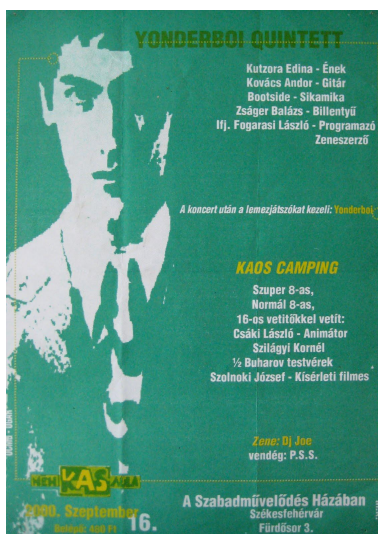
Kaos Camping party



2000. szeptember 16.,(szombat) 20.00 Szabadművelődés Háza, (Székesfehérvár, Fürdő sor 3.)

Méhkasaula

Yonderboi Quintett / Kaos Camping



2000. szeptember 23. (szombat) 23.00 Győr, Rómer Ház (Győr, Teleki út 21.)

Országos Filmbarát-találkozó

Kaos Camping Party - Szolnoki József, Csáki László, Szilágyi Kornél, Bíró Joe (DJ)



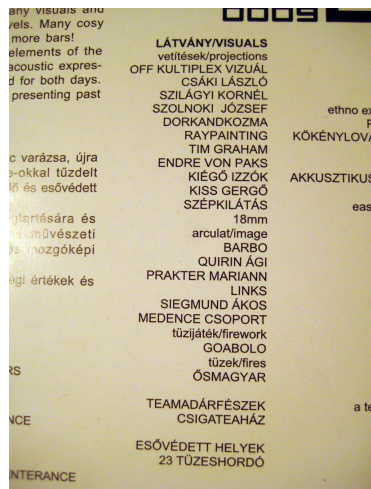
2000. szeptember 29., (péntek) 20.00 Művészetek háza (Szombathely, Károlyi Gáspár tér 4.)

Képváltás közben, Fesztivál a 2000. évi magyar filmszemle alkotásaiból.

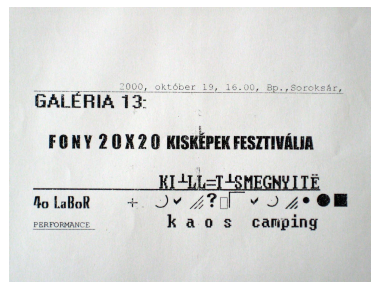
Kaos Camping party - garantáltan ápoltságos atmoszféra 10 normál - és szuper 8-as vetítőre és 2 lemeztájszóra



2000. szeptember 30., (szombat) 22.00 – 06.00 Budapest, (Frankhegy, magánterület)
Frankhegy illegálparty



2000. október 19., (csütörtök) 16.00 Galéria 13, (Soroksár, Budapest, Hősök tere 13.)
20 X 20-as kisképek fesztiválja
Kiállításmegnyitó- *Kaos Camping*



2000. november 11., (szombat) 20.00 Jókay színház színészklubja (Békéscsaba, Andrassy út 1.)

A Kaos Camping bemutatja: Vastaps7 – Talált filmek és hanglemezek a szocializmus hőskorából



2000. november 29., (szerda) 21.00 Süss fel nap (Budapest, Szent István körút, Honvéd utca sarka)

Utolsó csepp fesztivál, Odeon-művészeti iskolák II. találkozója,

Kaos camping: ha akarom, táncolható - ha akarom, mozi



2001. január 27., (szombat) 20.00 Kultiplx mozi, (Budapest, Kinizsi u. 28.)

IV. Open Film Festival

Kaos Camping vs. dj Infragandhi

2001. március 19., (hétfő) 21.00 Civil Közösségek Háza, (Pécs, Szent István tér 17.)

IV. Laterna Magyar Filmhét

Reál és szürreál, Kaos camping - zenei és vizuális performance



2001. április 10., (kedd) 21.00 Fonó budai zeneház, (Budapest, Sztregova u. 3)

Cököxpon ambient fesztivál

látvány: Vándorvision, Dabi, Kaos Camping special

2001. május 1., (kedd) 21.00, Zsinagóga, (Győr, Kossuth Lajos utca 5.)

Mediawave 2001

Dj yonderboi + Kaos Camping



2001. június 5., (kedd) 21.00 Süss fel nap (Budapest, Szent István körút, Honvéd utca sarka)

Pop Ivan & Kaos Camping



2001. június 13., (szerda) 22.00 Műjégpálya, (Budapest, Olof Pálme sétány 5.)

A zene ünnepe 2001

Kaos Camping Party



2001. július 12., (csütörtök) 22.00 – 06.00 Sziget Fesztivál, (Budapest, Hajógyári sziget)

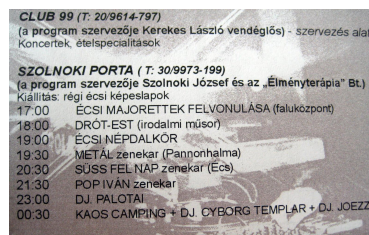
Cökxpôn Ambient sátor

Vändorvision, Dabi, Kaos Camping special

2001. augusztus 12., (vasárnap) 00.30 Écs Bió Fesztivál, (Écs, Mezőszél u. 6.)

Bakonyalji Vigasságok

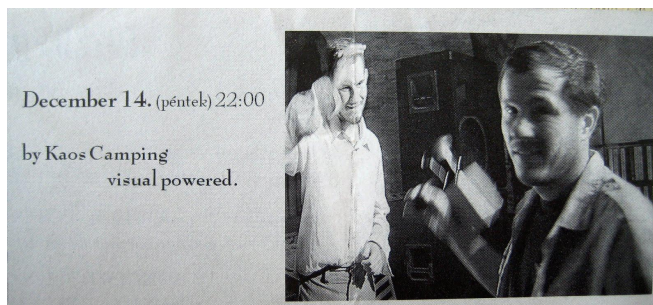
Kaos Camping + Dj Cyborg Templar + Dj Joezz



2001. december 14., (péntek) 23.00 Rómer Ház (Győr, Teleki út 21.)

Ezüstmedve

Kaos Camping Visual Powered



2001. december 29. (szombat) 20.00 Trafó Kortárs Művészetek Háza, (Budapest, Liliom u. 41)

Mozgó Ház: NaturNatur

Kaos Camping

2002. május 9., (csütörtök) 20.00 Városi Színház, (Budapest, Kálvária tér 6.)

Pop Ivan & Chaos Camping

Az erdőknek füle a mezőknek szeme van



2002. augusztus 18., (vasárnap) 02.00 écs-bio nonkonform ökorevü (Écs, Mezőszél u. 6.)

Bakonyalji Vigaszágok 2002

Dj Palotai + Dj Joezz + Kaos Camping – 3B



2002. október 23., szerda 20.00 Ludwig Múzeum, (Budapest, Szent György tér 2.)

Káosz Kemping & Dj Palotai

2002. november 7., (csütörtök) 20.00 Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, (Eger, Eszterházy tér 1.)

Líceum Mozgóképfesztivál

Kaos Camping



2002. december 21., (szombat) 20.00 Műcsarnok, Kultvetítő, (Budapest, Dózsa György út 37.)

Jazztopunk estek

Hospital Hungary



2003. március 20., (csütörtök) 20.00 Szivárvány mozi, (Kaposvár, Noszlopy G. u. 5.)
Szivárvány mozi és zeneház

Káosz Kemping vs. Dj. Kolbász & Dj. Turó Rudi



2003. április 1., (kedd) 21.30 Petőfi Sándor Művelődési Központ, (Győr, Árpád út 44.)

Bolondbál

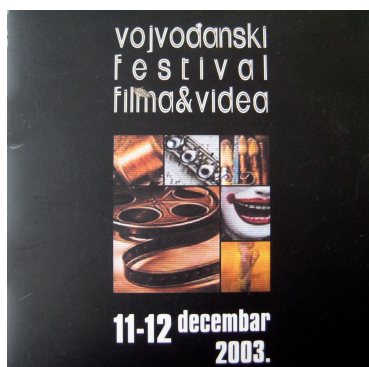
Kaos Camping



2003. december 12., péntek 22.00 Kinoklub, Novi Sad

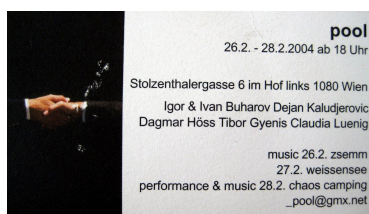
Vojvodanski Festival Filma & Videá

House Camping - Ex video medeja party



2004. február 28., (szombat) 22.00 Pool Gallery, (Wien, Stolzenthalergasse 6)

Chaos Camping



2004. május 21., (péntek) 19.00 Bem mozi, (Budapest, Margit körút 5/B.)

Műhelyfesztivál hétvége

Kaos Camping – Optophone Labirintus Panoptikum

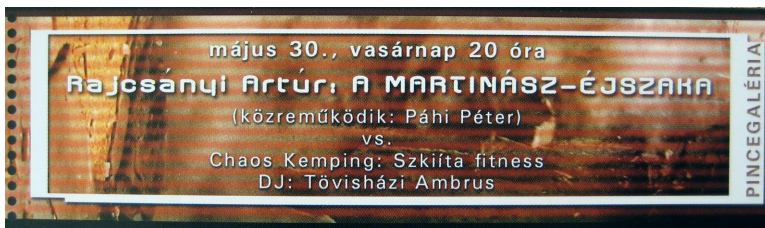
Videó dokumentáció: (Kaos Camping in Bem Cinema 2005 – szilagyik's channel)

https://www.youtube.com/watch?v=_MY-UGzSQPo

2004. május 30., (vasárnap) 20.00 Kortárs Művészeti Intézet, Dunaújváros (Dunaújváros, Vasmű út 12.)

Éjszakai Átszálló - múltban oldódó akciósorozat

Chaos Kemping: Szkiíta Fitness



2004. október 21., (csütörtök) 18.30 Millenáris Park, (Budapest, Millenáris Park)
 5 éves tervek - válogatás Gerhes Gábor 1998-2003 között készült fotómunkáiból
Kaos Camping - szkíta fitness



2005. szeptember 30., (péntek) 22.00 Ifjúsági Ház, (Pécs, Nagy Lajos király útja 13.)
 Orosz Filmhét a Pécsi Filmünnepen
Kaos Camping & Pop Ivan

2006. július 1., (szombat) 22.00 Gödör klub, (Budapest, Erzsébet tér 12.)
 Kelj Fel Laci! - Fogd a pénzt és fuss!
Kaos Camping vs. Joezz & Croat

2007. február 10., (szombat) 22.00 A38 koncerthajó, (Budapest, Petőfi híd, budai hídfő)
 Kelj fel laci! Segélyfarsang
 Egy Kiss Erzsébet Zene, Lajkó Félix, Pop Iván, Pannonia Allstars Ska Orchester, Dj Joezz & Dj Croat

Visual: Kaos Camping & Vj Enikő

2008. április 3., csütörtök) 20.00 – 05.00 A Magyar Köztársaság Kulturális Intézete, Stuttgart (STUTT GART, Haußmannstr. 22.)

Lange Nacht der Museen/Múzeumok éjszakája

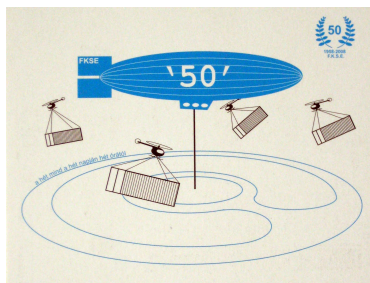
Einmail Hunne, Immer Hunne – Médiainstalláció a Kaos Camping közreműködésével



2008. augusztus 2., (szombat) 20.00 Studio Galéria (Budapest, Rottenbiller u. 35.)

50 éves az FKSE

Kaos Camping



2009. február 11., (szerda) OSA Archivum, (Budapest, Arany János u. 32.)

Paranoia Újrahasznosító Archívum

Projekt "Pattern", Erste Bank Stiftung, Wien / Mediawave

Megnyitó: Kaos Camping

url:

http://w3.osaarchivum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=269&Itemid=164



2009. június 20., (szombat) 21.00 Múcsarnok, (Budapest, Dózsa György út 37.)

Múzeumok Éjszakája - Nézőpont Kérdése

Pillanatgépek - Media Magica Extra – Különprogramok

Kaos Camping

Videó dokumentáció: (kaos camping : matter of perspective – szokoszoko channel)

<https://www.youtube.com/watch?v=TZZdtD0oixk>

2009. augusztus 25., (kedd) Kortárs Művészeti Intézet Dunaújváros, (Dunaújváros, Vasmű út 12.)

Éjszakai átszálló

Kaos Camping - Konspiráció



2009. szeptember 15., (kedd) 21.00 Labor Galéria, (Budapest, Képíró u. 6.)

Ahol Bújtál Onnan Hunyok - Vándor Barnabás és Vándor Csaba kiállítása

Crosstalk Video presentations 11.

Kaos Camping



2010. október 10., (vasárnap) 20.00 Academy of Media Arts Cologne (KHM), Bibliothek
(Köln, Overstolzenhaus Garten, Rheingasse 8,)

BOYCOTT PROPAGANDA!

Kaos Camping Vs. Echo Ho & Franziska Windisch

20 éves a KHM: Ünneplés és non-stop manifesztáció

Kaos Camping

2011. május 5. (kedd) 23:00 Gödör Klub (Budapest, Erzsébet tér 12.)

42. Magyar Filmszemle a Gödörben

Pop Ivan Band és a Kaos Camping (Super8-As Térfestés),

Penguin Sound System - filmzenék bakelitről, Kaos Camping

2012. június 6., szerda 21.00 Wien Museum, (Bécs, Karlsplatz 8.)

GRAN LUX - Into the City

Film und Performance

Kaos Camping



2013. április 24. (szerda) 20.00 Triangle Space, Chelsea College of Arts and Design (16 John Islip Street, London SW1P 4JU)

Recalculating (Private view)

Paranoia Recycle – Kaos Camping

2013. június 13. (csütörtök) 19.00 Budapest, Flórián Műhely (egykori Flórián mozi – 1033 Budapest, Flórián tér 3.)

Under Reconstruction - Újlak 1989-1995

Besorolás Alatt – Kaos Camping

2014. március 27. (csütörtök) 18:00 Paksi Képtár

1,2, ! ? „Itt jelentkezzen öt egyforma ember”

Koncept palimpszeszt, vagy a magyar konceptuális művészet*

KAOS CAMPING: PROPAGANDA PARALLAXIS filmakció

2. függelék

A Kaos Camping birtokában lévő vetítógépek technikai adatai

8 mm-es filmvetítők

Agfa Sonector LS

Forgalomba hozás ideje: (1978) super 8 mm film

Optika: Sankyo Zoom f: 1.3 16.5-30 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 180 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Áramforrás: 110-130-220-240 V, AC, 50 Hz., 200 W

Súly: 7500 g

Gyártó: Agfa Gevaert AG, „Actien-Gesellschaft für Anilin-Fabrication“, 1873-, Németország, Belgium

Bauer T2

Forgalomba hozás ideje: (1972 - 1973) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Will-Wetzlar Vario-Travenon f: 1.3 F: 16.5-30 mm, lámpa: 8 V / 50 W, CXR

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 9, 18 fps, automatikus befűzés

Hang: mágneses mono hang

Áramforrás: 110-130-220-240 V, AC, 50 Hz.,

Súly: 5000 g

Gyártó: Silma, Olaszország

Bauer T180 Sound

Forgalomba hozás ideje: (1976) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Will-Wetzlar Vario-Travenon f: 1.3 F: 16.5-30 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 180 m, vetítés: előre, hátra, állókép

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Hang: mágneses mono hang

Áramforrás: 100-110/120-220-240 V, AC, 50/60 Hz.,

Súly: 7300 g

Gyártó: Eugen Bauer GmbH 1905-, 1932 után a Robert Bosch GmbH leányvállalata, 1965-től Silma olasz leányvállalattal együtt. Németország, Olaszország

Bauer Visualux

Forgalomba hozás ideje: (1983) super 8 mm film

Optika: Will-Wetzlar Vario-Travenon f: 1.3 F: 16.5-30 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 16 - 25 fps, állítható sebesség, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 220 V, AC, 50 Hz.,

Súly: 5000 g

Gyártó: Silma, Olaszország

Bolex 18-6 Multispeed

Forgalomba hozás ideje: (1977 - 1978) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Bolex Hi Fi f: 1.6 F: 17-30 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 3, 6, 9, 12, 18 fps, álókép, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 220 V, AC, 50 Hz.,

Súly: 5500 g

Gyártó: Eumig "Elektrizitäts und Metallwaren Industrie Gesellschaft,", Ausztria 1919-1982

Chinon Whisper Dual 8 Movie Projector.

Forgalomba hozás ideje: (1974) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Lens-Japan f: 1.5 18-30 mm, lámpa: 8 V / 50 W, CXR/CXL

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, vissza, állókép

Vetítés sebesség: állítható, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 120 V, AC, 50/60 Hz., 130 W

Súly: circa 3000 g

Gyártó: Chinon Industries (1947-) Japán

Eumig Mark 605D

Forgalomba hozás ideje: (1974-) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Eumig Vario-Eupronet f: 1.6 F: 17-30 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, vissza, állókép

Vetítés sebesség: 6, 9, 18 fps, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 220/250 V, AC, 50 Hz., 175 W

Súly: circa 6000 g

Gyártó: Eumig "Elektrizitäts und Metallwaren Industrie Gesellschaft," 1919-, Ausztria

Eumig Mark S810

Forgalomba hozás ideje: (1973-74) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Eumig Suprogon Zoom f: 1.2 F: 12.5-25 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, vissza, állókép

Vetítés sebesség: 3, 6, 9, 12, 18 fps, automatikus befűzés

Hang: kettős rendszer, csatlakozó a szinkronizált mágneses hanghoz

Áramforrás: 220/250 V, AC, 50/60 Hz.,

Súly: 6000 g

Gyártó: Eumig "Elektrizitäts und Metallwaren Industrie Gesellschaft," Ausztria 1919-1982

Eumig MARK 502D

Forgalomba hozás ideje: (1973-74), standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Eumig Vario-Eupronet f: 1.6 F: 17-30 mm, Eumig Eupronet 1,6/ 18mm,
lámpa: 8 V / 50 W, CXL

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, vissza

Vetítés sebesség: 18 fps, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 220/250 V, AC, 50/60 Hz.,

Súly: 4500 g

Gyártó: Eumig "Elektrizitäts und Metallwaren Industrie Gesellschaft,", Ausztria 1919-1982

Elmo ST-180E

Forgalomba hozás ideje: (1974) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Elmo Super Zoom f: 1.3 F: 15-25 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 180 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Hang: mágneses ("M" + "MO"- verzió, mono + duoplay, felvétel + lejátszás) és optikai ("MO"- verzió, csak lejátszás)

Áramforrás: 220 V, AC, 50 Hz., 200 W

Súly: 8500 g

Gyártó: Elmo gyár, "Elmo Co., Ltd.", 1921-, Japán

Elmo ST 600

Forgalomba hozás ideje: (1975) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Elmo Super Zoom f: 1.3 F: 15-25 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 180 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Hang: mágneses ("M" + "MO"- verzió, mono + duoplay, felvétel + lejátszás) és optikai ("MO"- verzió, csak lejátszás)

Áramforrás: 220 V, AC, 50 Hz., 200 W

Súly: 8000 g

Gyártó: Elmo gyár, "Elmo Co., Ltd.", 1921-, Japán

Elmo K100SM

Forgalomba hozás ideje: (1978) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Elmo Super Zoom f: 1.4 F: 15-25 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra, állókép

Vetítés sebesség: 14 - 24 fps, lassított lejátszás (slow motion) 5 - 8 fps, változtatható sebesség, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 220 V, AC, 50 Hz., 200 W

Súly: circa 6500 g

Gyártó: Elmo gyár, "Elmo Co., Ltd.", 1921-, Japán

Elmo ST1200

Forgalomba hozás ideje: (1978) super 8 mm film

Optika: Elmo Super Zoom f: 1.3 F: 15-25 mm, lámpa: 15 V / 150 W, EFR

Tekercs kapacitás: 360 m, vetítés: előre, hátra, állókép

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Hang: mágneses mono hang

Áramforrás: 220 V, AC, 50 Hz., 200 W

Súly: 11000 g

Gyártó: Elmo gyár, "Elmo Co., Ltd.", 1921-, Japán

Meopta Am 8

Forgalomba hozás ideje: (1967 – 1970), standard 8 mm film

Optika: Meopta P.O. 1,5/20 30969, lámpa: 8V / 50W, sokkal P30s, CXR / CXL

Tekercs kapacitás: 120m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 16 and 24 f/s, manuális befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 110, 125, 160, 220, 240 V, AC, 50/60 Hz,

Súly: 4,7 kg

Gyártó: Meopta gyár (Mechanická optická výroba) 1933-, Cseh Köztársaság

Meopta Meolux 2

Forgalomba hozás ideje: (1972 - 1977) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: 1.2/15 mm and 1.3/20 mm, lámpa: 8V / 50W

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 125-240 V, AC, 50/60 Hz.,

Súly: 4800 g

Gyártó: Meopta gyár (Mechanická optická výroba) 1933-, Cseh Köztársaság

Panorama Universal 850

Forgalomba hozás ideje: (1974) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Anomar Super Zoom f: 1.4 F: 18-30 mm, lámpa: XCR/CXC 8V / 50W

Tekerccs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: változtatható sebesség, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 220 V, AC, 50/60 Hz.,

Súly: 4000 g

Gyártó: Silma, Olaszország

Porst Sound MT2

Forgalomba hozás ideje: (1978) super 8 mm film

Optika: Porst Proki Zoom f: 1.3 F: 15-25 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekerccs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Hang: mágneses hang

Áramforrás: 220 V, AC, 50 Hz.,

Súly: 7500 g

Gyártó: Yamawa Electric Co. Ltd. 1923-, Japán

Porst Superlux SD 8

Forgalomba hozás ideje: (1969 - 1970) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Will-Wetzlar Vario-Travenon f: 1.3 F: 16.5-30 mm, Anomar-Super-Zoom 1:1.4 18-30mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekerccs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18 fps, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 110-220 V, AC, 50/60 Hz.,

Súly: 4000 g

Gyártó: Silma, Olaszország

Revue Lux Sound 100R

Forgalomba hozás ideje: (1978 - 1979) super 8 mm film

Optika: Revuenon lens F/1.4 f=14.5 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 180 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Hang: mágneses hang felvételi lehetőséggel

Áramforrás: 220 V, AC, 50 Hz.,

Súly: 10000 g

Gyártó: Chinon Industries (1947-) Japán

Ручь (Rusz)

Forgalomba hozás ideje: (1969 - 1990) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: OP-1.8, 18mm, 1: 1.4, PF-6A 18-30mm 1: 1.2, lámpa: 12 V / 100 W, KGM

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: változtatható sebesség, manuális befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 220 V, AC, 50 Hz.,

Súly: 5000 g

Gyártó: LOMO (Leningradskoye Optiko-Mekhanicheskoye Obyedinenie) gyár, Petrograd, St. Petersburg 1914-, Szovjetunió

Sankyo XL 400 S Sound

Forgalomba hozás ideje: (1977 - 1978), super 8 mm film

Optika: Sankyo Zoom 1,2 / 8,5 - 34 mm, lámpa: 12V / 100W, EFP

Tekercs kapacitás: 180 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Áramforrás: 10-125-220-240 V, AC, 50/60 Hz

Súly: 1450 g

Gyártó: Sankyo Seiki MFG Co. 1946-, Japán

Sankyo sound 502

Forgalomba hozás ideje: (1977-1978) super 8 mm film

Optika: Sankyo Zoom f: 1,4 F: 15-25 mm, lámpa: 12 V / 100 W, EFP

Tekercs kapacitás: 180 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 24 fps, automatikus befűzés

Áramforrás: 100-125-220-240V, AC, 50/60 Hz., 220 W

Súly: circa 9000 g

Gyártó: Sankyo Seiki MFG Co. 1946-, Japán

Silma S111

Forgalomba hozás ideje: (1970 - 1971) standard 8 mm, super 8 mm film

Optika: Isco Gottingen Vario Kiptagon f: 1.3 F: 16.5-30 mm, lámpa: 12 V / 75 W, EFN

Tekercs kapacitás: 120 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 6-8, 18-24 fps, automatikus befűzés

Hang: nincs

Áramforrás: 125-240 V, AC, 50/60 Hz.,

Súly: 4500 g

Gyártó: Silma, Olaszország

16 mm-es filmvetítők:

Bauer P8

Forgalomba hozás ideje: (1981 - 1984) 16 mm film

Optika: Vario Bauer Swiss Made 1:1.3 / 35-65, lámpa: halogén 24Volt, 250 Watt (ELC)

Tekercs kapacitás: 250 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 12, 18, 24 fps, automatikus és manuális befűzés

Hang: mágneses és optikai hang

Áramforrás: 220 V, AC, 240 V, 50 Hz.,

Súly: 17 kg

Gyártó: Eugen Bauer GmbH 1905-, 1932 után a Robert Bosch GmbH leányvállalata, 1965-től Silma olasz leányvállalattal együtt. Németország, Olaszország

Bell & Howell Filmosound TQI (model 652)

Forgalomba hozás ideje: (1979 - 1979) 16 mm film

Optika: 16mm super D Proval 2 inch f / 1.4, lámpa: Tungsten-halogén Type A 1/235. 24 volt, 250 watt

Tekercs kapacitás: 600 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 25 fps, automatikus és manuális befűzés

Hang: optikai és mágneses hang

Áramforrás: 200/250 V, AC, 50 Hz.,

Súly: 19 kg

Gyártó: Bell & Howell , LLC., 1907-, USA

Eiki SNT-0 Slim Line

Forgalomba hozás ideje: (1973) 16 mm film

Optika: 50mm F1.2, lámpa: halogen 24V / 250W ELC

Tekercs kapacitás: 720 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 24 fps, automatikus és manuális befűzés

Hang: mágneses és optikai hang

Áramforrás: 100V / 240V, AC, 50 vagy 60 Hz.,

Súly: 18 kg

Gyártó: EIKI International, Inc.1953-, Japán

Elmo 16 A

Forgalomba hozás ideje: (1974) 16 mm film

Optika: 1:1,2/50 mm, lámpa: halogen 24 V / 250 W

Tekercs kapacitás: 600 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 4, 6, 16, 24 fps, automatikus és manuális befűzés

Hang: optikai és mágneses hang

Áramforrás: 220 V, AC, 40 W, 50 Hz.,

Súly: 16,5 kg

Gyártó: Elmo Co., Ltd., Nagoya, 1949-, Japán

FITE 16

Forgalomba hozás ideje: (1977) 16 mm film

Optika: ISCO Kiptaron 1:1,2/50 mm, 1:1,6/65 mm, lámpa: 24 Volt, 250 Watt

Tekercs kapacitás: 250 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 24 fps, automatikus és manuális befűzés

Hang: optikai és mágneses hang

Áramforrás: 110 V, AC, 50 Hz.,

Súly: 34 kg

Gyártó: FITE (Filmtechnikai Vállalat) Budapest, 1954-, Magyarország

Meoclub 16

Forgalomba hozás ideje: (1965) 16 mm film

Optika: P.O. 1.25/55 mm, lámpa: 120 V / 1000 W

Tekercs kapacitás: 600 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 16, 24 fps, automatikus és manuális befűzés

Hang: optikai és mágneses hang

Áramforrás: 120 V, AC, 62 W, 50 Hz.,

Súly: 49 kg

Gyártó: Meopta - optika, s.r.o., 1933-, Csehszlovákia

Meoclub 16 Automatic

Forgalomba hozás ideje: (1968) 16 mm film

Optika: Meostigmat 1/50, lámpa: 220 V, 1000 W

Tekercs kapacitás: 600 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 25 fps, automatikus és manuális befűzés

Hang: optikai és mágneses hang

Áramforrás: 220 V, AC, 40 W, 50 Hz.,

Súly: 49 kg

Gyártó: Meopta - optika, s.r.o., 1933-, Csehszlovákia

Meoclub 16 Standard

Forgalomba hozás ideje: (1974 - 1978) 16 mm film

Optika: Meostigmat 1/50, lámpa: halogen 24 V / 250 W

Tekerics kapacitás: 600 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 18, 25 fps, automatikus és manuális befűzés

Hang: optikai és mágneses hang

Áramforrás: 220 V, AC, 40 W, 50 Hz.,

Súly: 49 kg

Gyártó: Meopta - optika, s.r.o., 1933-, Csehszlovákia

Terta Sound BM 2018

Forgalomba hozás ideje: (1958) 16 mm film

Optika: 1:1,5/50mm, lámpa: 110 volt, 75 watt

Tekerics kapacitás: 500 m, vetítés: előre, hátra

Vetítés sebesség: 24 fps, manuális befűzés

Hang: optikai és mágneses hang

Áramforrás: 110 V, AC, 50 Hz.,

Súly: 27,5 kg

Gyártó: Tungsram, Budapest, 1912-, Magyarország

3. függelék

A Kaos Camping birtokában lévő polgárvédelmi filmek listája és leírásuk

Anyagmentesítés, fertőtlenítés I.

A tömegpusztító fegyverek visszamaradó hatása nagy veszélyt jelent. A fertőző kórokozók megtapadhatnak a tárgyak felületén és a textíliák szálai közt, beszívódhatnak a fába, gumiba és a bőrbe. A filmben megismerkedhetünk a mentesítés folyamatával, a különféle megtisztítási szakaszhoz szükséges eszközökkel, az üzemi szintű tisztítással.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Molnár László (dramaturg), Sipos József (szakértő), Tokai Gábor (konzultáns), Valker Istvan (trükkök), Pataki Lajos (világítás), Traub Gyula (hangmérnök), Szigeti Ferenc (zene), Lengyel István, Öreg György (producer), Simon György, Öreg Jenő (operatőr), Fazekas Zsuzsa (vágó)

1974, 37 perc, oktató

Az atomfegyver és hatásai

Az atomenergia felszabadítása korunk egyik legjelentősebb találmánya. Egyaránt felhasználja az orvostudomány és az energetika is. Bár ezek a kutatások katonai céllal kezdődtek, de mára számos más területen tapasztaljuk, hogy békés úton történő felhasználása igen nagy hasznot hajthat a társadalomnak. Legfőbb előnyei a gazdaságosság és biztonságosság. Amennyire jótékony, annyira romboló is lehet ez az új találmány. Ismerkedjünk meg az atombomba működési elvével, fajtáival.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Schmidt Attila (forgatókönyv), Dombóvári János (szakértő), Záriczky Gyula (hangmérnök), Schnöller Geyza (operatőr), Tátrai (trükkök), Balajthy András (producer)

1972, 26 perc, oktató

Békési gyakorlat

1982-ben Békésben nagyszabású polgári védelmi gyakorlatot hajtottak végre, melyen részt vettek más szocialista országokból érkezett küldöttek is. A gyakorlat célja a tömegpusztító fegyveres támadásra való felkészülés volt. A résztvevők azt vizsgálták, hogyan célszerű a megyei szintű tervezés és végrehajtás kivitelezése. Fontos szempont volt a hatékonyság és a háborús alkalmazhatóság. Az esemény csúcspontja Sarkad város kitelepítésének szimulációja volt. Ezen kívül a résztvevők gyakorolták a mentesítést és az orvosi ellátást is.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Takács Gábor

Közreműködők: Hárshegyi György, Kiss Kálmán, Szegedi István (szakértő), Böjte József, Dudás István, Fazekas Zsuzsa, Harrach László, Németh László, Ormos Tibor, Sánta Andrea, Simon György, Zsoldos Bertalanné

1982, 20 perc, propaganda

Differenciált polgári védelmi kiképzés a Budapesti Bőripari Vállalatnál

A differenciált polgári védelmi kiképzésen a Budapesti Bőripari Vállalat dolgozói megtudhatták, hogy mi a teendő a levegőből érkező támadás előtt, mit tehetnek, ha a csapás már folyamatban van, valamint mit kell tenniük, ha a támadás már befejeződött. Kiderül, hogyan működik különleges helyzetekben az ipari nyersanyag szállítása, hogyan érdemes használni az oltókészüléket, valamint azt, hogy munkavégzési eszközök hiányában hogyan lehet tovább működtetni a termelést.

Gyártó: Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: Glósz Róbert

Közreműködők: Dombóvári Sándor, Rudas Imre (szakértő), Ajtai Andor György (dramaturg), G. Tóth János (operatőr), Nagy Anna (vágó), Pölhössy István (hangmérnök), Lengyel István, Öreg György (producer)

17 perc, oktató

Egyéni szükségvédezőeszközök

A tudományos felfedezésekkel járó technikai fejlődés fokozott védekezésre kényszeríti a társadalmat. A károsító hatások ellen az ember igyekszik megfelelő védőeszközöket használni. Vannak olyan területek, ahol csak egyéni védőeszközök használata nyújthat megfelelő biztonságot. A mezőgazdaság is sok veszélyt rejthet, mint ahogy ismernünk kell a biológiai fegyverek hatásmechanizmusait is a megfelelő védelemhez. Megtanuljuk, hogyan készül a vegyvédelmi maszk.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Javornitzky Tibor, Seemann László (szakértők), Tokai Gábor (forgatókönyv), Molnár László (dramaturg), Pataki Lajos (világítás), Preisz Kálmán (hangmérnök), Valker István (animáció), Nagy Anna (vágó), Nagy István (producer), G. Tóth János (operatőr)

31 perc, oktató

Egyéni vegyvédelmi eszközök használata

Az első világháborúban az egyéni vegyvédelmi eszközei a vegyi fegyverekkel párhuzamosan jelentek meg. A háború tapasztalataiból okulva a gázmaszk minden egyes sorkatonára alapfelszereltségéhez hozzátartozott. Ugyanígy megváltozott a mentőmunkák jellege is, a tömegpusztító fegyverek új kihívására új választ, a polgári védelem módszertanát dolgozták ki. A filmből megismerhetjük a légzésvédő eszközök helyes használatát, valamint az egyéb egyéni védelmi felszerelések rendeltetését.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Takács Gábor

Közreműködők: Tokai Gábor, Lévai Emil, Sipos József (szakértő), G. Tóth János (operatőr), Molnár László (dramaturg), Novák Gyula (hangmérnök), Pataki Lajos (világítás), Sárközy Endre (trükkök), Buglya Sándorné (vágó), Nagy István (producer), Takács Gábor (forgatókönyv)

23 perc, oktató

Az egységes mentesítő komplett telepítése és működése I-II.

A nukleáris kárhelyeken történő mentés során a beavatkozást végző személyek fokozottan

veszélyeztettek a káros radiológiai hatások által. A polgári védelmi erők megszervezésénél éppen ezért nagy hangsúlyt kell fektetni a személyi védelemre történő felkészülésnek. Személy, ruházat- és járműmentesítés. A film szereplői demonstrációjukban bemutatják, mi mindenre kell figyelni, hogy hatékonyan védekezhessünk atomtámadás esetén. Egy film arról, hogyan működik a mentesítő állomás vízellátása, járművek mentesítése, személyek fertőtlenítése.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: Takács Gábor

Közreműködők: Tokai Gábor, Sipos József (szakértő), Buglya Sándorné (vágó), Placsintár András (operatőr), Öreg György (producer)

1971, 18 perc és 15 perc, oktató

Az élelmiszergazdaság RBV védelme I. – Megelőzés

Az ipari civilizációban a megnövekedett termelés nagyobb mértékben fenyegeti környezetünk épségét, mint bármikor a történelemben. Az ember felelős a tevékenységéből fakadó káros következményekért. A vegyi anyagokkal való küzdelemre ezért a termelőegységeknek is fel kell készülniük. Az üzemvezetők felelőssége megtervezni a védelmi tennivalókat, valamint gondoskodni arról, hogy a termelés semmilyen körülmények közt ne álljon le. A filmben megismerkedhetünk a biztonságos tárolás legfőbb szabályaival, a gyorsított betakarítás módszerével.

Gyártó: Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Gábor György (forgatókönyv), Polonkai Albert, Kiss József, Seemann László (szakértő), Bartos Miklós (operatőr), Tátrai (trükkök), Záriczky Gyula (hangmérnök), Plávits Ferenc (producer)

25 perc, oktató

Élelmiszervédelem I. – Megelőzés

A gyöngyösi üzletházban vásároló házaspár talán bele sem gondol, mennyi védelmi előírásnak kell megfelelnie az általa kiválasztott élelmiszereknek. A helyes csomagolás a megelőző védelem szempontjai szerint készül és ezt az eltávolítás után is pótolni kell. Ezért egy tudatos

háziasszony az otthonában is megteremti az élelmiszerek védelmének feltételeit.

Gyártó: Belkereskedelmi Minisztérium, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Fóti Pál (forgatókönyv), Tokai Gábor, Böjtös Zoltán, Miskolczi László (szakértő), Záriczky Gyula (hangmérnök), Plávits Ferenc (producer), Domokos Attila, Schnöller Geyza (operatőr)

1968, 18 perc, oktató

Élelmiszervédelem II. – Ellenőrzés

Ha az élelmiszereket előállító szervek mindent megtettek a termékek megelőző védelme érdekében, még mindig történhetnek olyan balesetek, amikor azokat veszély fenyegeti. A tömegpusztító fegyverek élelmiszerkárosító hatását számos laboratóriumi eszközzel vizsgálhatjuk. Pontosan elvégezhetjük a fertőzött területek felderítését, mérését, ellenőrzését, de ahhoz ismernünk kell a mintavétel szabályait és a radiológiai laboratórium használatának módját.

Gyártó: Belkereskedelmi Minisztérium, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Fóti Pál (forgatókönyv), Tokai Gábor, Böjtös Zoltán, Miskolczi László (szakértő), Záriczky Gyula (hangmérnök), Plávits Ferenc (producer), Domokos Attila, Schnöller Geyza (operatőr)

1968, 22 perc, oktató

Élelmiszervédelem III. – Mentésítés

Ha rendelkezésünkre állnak a megfelelő berendezések, elvégezhetjük az élelmiszeripari termékek sugármentesítését, amennyiben azokon előzetesen radiológiai szennyeződést találtunk. A filmből megtudhatjuk, miből áll egy élelmiszerméregtelenítő állomás, mi a mentés menete, valamint a biológiai mentés gyakorlati folyamata. Megtudhatjuk, miért kap kiemelt szerepet az élelmiszerek szállításánál a járműmentesítés.

Gyártó: Belkereskedelmi Minisztérium, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Fóti Pál (forgatókönyv), Tokai Gábor, Böjtös Zoltán, Miskolczi László (szakértő), Záriczky Gyula (hangmérnök), Plávits Ferenc (producer), Domokos Attila, Schnöller Geyza (operatőr)

1968, 23 perc, oktató

Ezred-, zászlóalj-parancsnokok tevékenysége a mentő, mentesítő munkák megszervezése és végrehajtása során

Egy szimulációban Gyárvárost földi atomcsapás érte. A robbanás centruma a vasúti híd. Riasztották a 211-es polgári védelmi mentőzászlóaljat. Az irányparancsnokság előzetes intézkedését követően kiadták a mentési parancsot. A szakszolgálati alakulat alkalmazási készenlétbe helyezésénél a helyzetről való tájékoztatás pontossága elengedhetetlen. A mentésnél a legfontosabb, hogy a szervezési kérdéseknél minden a lehető legprecízebben történjék.

Gyártó: Mafilm Katonai Stúdió, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Pataky Iván, Nyiri Tibor, Pintér János (szakértő), Molnár László (dramaturg), Bényi György (világítás), Preisz Kálmán (hangmérnök), Kollányi Judit (vágó), Öreg György (producer), G. Tóth János (operatőr)

1971, 22 perc, propaganda

Hadgyakorlat fegyver nélkül

A szennyezett környezetből vett mintát szakértői vizsgálatnak vetik alá. Ehhez a korszerű mérőműszerek rendelkezésre állnak. A mezőgazdaság megóvása fontos része a polgári védelemnek, ezért ismerni kell annak szakszerű módját, legyen az a hagyományos, vagy akár célgépekkel történő mentés. Tisztában kell lenni az állatok mentesítési eljárásának részleteivel, szükség esetén szakszerűen végzett kényszervágáshoz kell folyamodnunk. Tisztában kell lennünk az áruk szállítás közbeni RBV-védelmének módjával is.

Gyártó: -

Rendező: -

Közreműködők: -

1977, 14 perc, oktató

Járási polgári védelmi gyakorlat

A szovjet nép békés alkotómunkával tölti idejét, tudván, a népek közti barátság garantálja a békés egymás mellett élést. A háború elkerülésére tett erőfeszítések azonban nem zárják ki a konfliktus létrejöttét. Éppen ezért a Szovjetunió nagy figyelmet fordít a harckészültség növelésére. Ebben a felkészülésben stratégiai jelentőséget kap a polgári védelem, valamint a lakosság felkészítése. A film a szovjet polgári védelmi alakulatok gyakorlatát mutatja be.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: -

Közreműködők: -

1974, 27 perc, propaganda

Jászság '79

A kormány honvédelmi bizottsága elrendelte a Szolnok megyei polgári védelmi parancsnokság Jászság '79 nevű módszertani gyakorlatának végrehajtását. A szituációs gyakorlatban elrendelték a lakosság gyors kitelepítését. A kitelepítettek ellenőrzését a Szolnoki Papírgyárban végezték. A filmben részletesen megismerhetjük a kitelepítés gyakorlatát: hogyan működik a gyülekezés, szállítás, orvosi ellátás, elhelyezés és ellátás.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: Takács Gábor

Közreműködők: Éles Gyula, Zsigmond Balázs (szakértő), Pataki Iván (konzultáns), Bőjte József (dramaturg), Fazekas Zsuzsa (vágó), Kurucz Sándor, Máriássy Ferenc, Öreg Jenő, Placsintár András, Simon György (operatőr), Dudás István (hangmérnök), Nagy István, Harcsa Béla (producer), Eisler Béla, Horváth István, Kormos Tibor, Sánta Andrea, Zalányi Ferenc (munkatárs), Takács Gábor (forgatókönyv)

1979, 17 perc, oktató

Jelenés

Az atomtámadás félelmetes pusztítása mellett még számos egyéb környezeti hatásra is fel kell készülniük az üzem dolgozóinak. Éppen ezért a fiatalok polgári védelmi gyakorlaton vesznek részt. A filmben a pusztítás igen drasztikus ábrázolása valójában nem is a polgári védelem fontosságára hívja fel a figyelmet, hanem arra, hogy a mindenre elszánt nyugati hatalom képes romokba dönteni az épülő szocializmust.

Gyártó: MTV KISZ Kísérleti Filmstúdió

Rendező: Varga Rudolf

Közreműködők: Plávits Ferenc (szakértő), Bánóczi Zoltán, Bóna Zoltán, Boczkó Tamás, Boczkó Judit, Dayka Margit, Hevesi Attila, John Gábor, Kalmár Katalin, Kaposi József, Laurenszky Anna, Mikola Károly, Nagy Péter, Payer Robert, Pászti Rita, Püspöki István, Tilesch Marietta, Timár Éva, Völgyák Katalin (színész), Bólai László, Éless Béla, Wonke Rezső, Martinidesz László (munkatárs), Kárpáti Tamás festményei (Háborús békeidők), Wahl Ildikó (vágó), Varga Tibor, Fülöp Miklós, Kalász István (operatőr), Szécsy Attila (producer)

19 perc, propaganda

A korszerű háború

A hidegháborúban a helyi konfliktusok mind magukban hordozták egy új világháború kitörésének veszélyét. A biztonsági dilemma színjátékában az atombombáé volt a főszerep, amelyet ballisztikus hordozón a Föld bármely pontjára eljuttathattak igen rövid idő alatt. A civilizáció így minden eddiginél veszélyesebb környezetben kényszerült élni. Ilyenkor szervezett védelemre van szükség, amibe az egész lakosságot be kell vonni. Ezért fontos a polgári védelem.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Glósz Róbert

Közreműködők: Berki Mihály (forgatókönyv), Lesták János (konzultáns), Pataky Iván (szakértő), Nagy József (dramaturg), György Edit (vágó), Szigeti Ferenc (zene), Pölhössy István (hangmérnök), Börcs Sándor (producer)

12 perc, propaganda

A korszerű háború és védelem

A második világháború statisztikáit megfigyelve megállapíthatjuk, hogy az emberek életét jobban fenyegetik a háborúk, mint bármely egyéb környezeti csapás. Az emberek által használt fegyverek a társadalom fejlődésével párhuzamosan tökéletesedtek. Ezek a háborúk mindig hatalmas hasznot nyújtottak a gazdagoknak, a szegényeknek újabb nyomor lett az osztályrészük. A háború így a kapitalista rendszer állandó kísérőjévé vált. Milyen veszélyeket jelent ez a dolgozó szocialista társadalmakra? A fegyverek részletes bemutatása után egyértelművé válik, hogy bármilyen kisebb konfliktus magában hordozza egy újabb világháború lehetőségét.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Berki Mihály, Domokos Attila (forgatókönyv), Molnár Miklós, Perger Imre, Petrovich László, Schnöller Geyza (munkatárs), Bognár Gyula (hangmérnök), Tátrai László, Pethő Zsolt (trükkök), Plávits Ferenc (producer)

1971, 26 perc, propaganda

A közlekedés és hírközlés felkészülésének elvei rendkívüli időszak esetére

Egy villámháborúban az ellenség először a hírközlési és közlekedési csomópontokat igyekszik elfoglalni, vagy lerombolni. Ennek ellenére az áruszállítás nem állhat le, biztosítani kell annak folytonosságát, akár az óceánon át is. A szakmai vezetők kötelessége, hogy rendkívüli körülmények esetén is megszervezzék ezek munkáját.

Gyártó: Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Láng Gábor, Galgoczy Károly (szakértő), Molnár László (dramaturg), Fonyodi Tibor (világítás), Nosek János (hangmérnök), Szigeti Ferenc (zene), Hazai Zsuzsa (vágó), Komlóssy Józsefné (producer), Simon György (operatőr)

24 perc, oktató

Közösségben élünk

A gyermek születésekor már egy stabil közösségbe, a családba kerül. Ahogy telnek az évek,

egyre nagyobb csoportok életének válik nélkülözhetetlen részévé. Új szabályokat tanul, megismeri a társadalmi élet írott és íratlan normáit először játékkal, majd tanulással. Kiveszi a részét a csoport feladataiból, később szervezni is tudja a közössége munkáját. Az úttörőmozgalom pedig már egy kapu, melyen átlépve várja a nagybetűs Élet.

Gyártó: Országos Oktatástechnika Központ, Mafilm Népszerű-tudományos és Oktatófilm Stúdió

Rendező: Csajághy Béla

Közreműködők: Gál Erzsébet, Majzik Lászlóné, Szabóné Sallai Éva, Székely Tibor (szakértő), Kovács Vera (dramaturg), Láng Éva (producer), György Edit (vágó), Temesvári György (operatőr)

1978, 16 perc, propaganda

A lakosság és az üzemi dolgozók kitelepítése és befogadása

1979-ben Szolnokon nagyszabású polgári védelmi gyakorlatot tartottak a lakosság bevonásával. A helybéliek megismerkedtek a kitelepítés civilekre vonatkozó szabályaival, az üzemi dolgozók teendőivel. Külön figyelmet szenteltek a háborús termelésre való átállás gyakorlatának. Az oktatófilm bemutatja a kitelepített családok élelmezését, elhelyezését, egészségügyi és szociális ellátását.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: Takács Gábor

Közreműködők: Juhász Béla, Voltig István, Zsigmond Balázs (szakértő), Kovács Sándor (konzultáns), Böjte József (dramaturg), Fazekas Zsuzsa (vágó), Kurucz Sándor, Móriássy Ferenc, Öreg Jenő, Placsintár András, Simon György (operatőr), Dudás István (hangmérnök), Nagy István, Harcsa Béla (producer), Eisler Béla, Horváth István, Kormos Tibor, Sánta Andrea, Zalányi Ferenc (munkatárs), Takács Gábor (forgatókönyv)

15 perc, oktató

A lakosság kitelepítése

Az emberiség ősidők óta harcot folytat a természet erőivel. Rengeteg veszély leselkedik ránk, vészhelyzet bármikor és bárhol előfordulhat, erre a lakosságot fel kell készíteni. A felvétel Szolnok város 1979-es kitelepítési gyakorlatán készült, mely a lakosság közreműködésével történt. Hogyan értesülnek a lakosok a veszélyhelyzetről? Mi kerüljön a börtöndbe

kitelepítéskor? Az oktatófilmből megtudhatjuk.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: -

Közreműködők: -

9 perc, oktató

A lakosság riasztása és a magatartási szabályok

A légiriasztás a civilek védelmének kulcsfontosságú része. Az agresszív imperialista fenyegetés miatt bármikor megszólalhatnak a szirénák. Ezért fontos a polgári védelmi ismereteinket tökéletesítenünk. A veszélyhelyzetekre való felkészítés során nagy hangsúlyt kap a polgári védelmi oktatás, mely a kölcsönös segítségnyújtás elvére épül. A szervezett védelem csak akkor hatásos, ha az egész ország tisztában van a riasztás módjaival és ha a vészjelzés mindenkihez eljut. Ezáltal vált polgári védelmi tényezővé a Kossuth Rádió.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága

Rendező: -

Közreműködők: Katócs János (forgatókönyv), Novák László (konzultáns), Nagy József (dramaturg), Pölhössy István (hangmérnök), G. Tóth János (operatőr)

11 perc, oktató

A láthatatlan halál

A neutronbomba technológiájának megjelenése az atomfegyverek új generációjának megszületéséhez vezetett. A békés szocialista világ nagy aggodalommal tekint az 59-es számú, 1980. évi carteri doktrínára, mely új katonai irányvonalat eredményezett az Egyesült Államokban. A lopakodó bombázók soha nem látott veszélyt hordoznak a radarok számára láthatatlan szárnyaikon. A félelem negatív irányban befolyásolta a Szovjetunió tagországainak nyugati kapcsolatait. A film bemutatja, mit értünk "eltolt hatású fegyverek" alatt.

Gyártó: Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, Mafilm Híradó- és Dokumentumfilm Stúdió

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Tokai Gábor, Bartha László, Fischer Zoltán (szakértő), Takács Gyula

(animáció), Gere Mara (dramaturg), Kátai Róbert, Zalka Sarolta, Jutasi Dezső (producer), Wechter Ernő (hangmérnök), Szigeti Ferenc (zene), Venczel Emőke, Bakos Zsuzsa (vágó), Drahos Kálmán (operatőr)

1980, 21 perc, propaganda

Légvédelem

Békés életünk megszokott képei, az utcán megtett tavaszi séták, az otthon melege a biztonság érzetét keltik bennünk. Saját életünkért és mások biztonságáért azonban mindannyian felelősek vagyunk, ezért tudnunk kell, hogyan reagáljunk egy váratlan krízisre, amit egy atomtámadás okozhat. A sikeres védelem nagyban múlik a szabályok ismeretén és betartásán, ezért tudnunk kell, hogy mi a teendő a légtalmi készültségbe helyezéskor. Ismernünk kell az óvóhelyekre vonatkozó szabályokat, azok kialakításától a felszerelésén át egészen a használatig, az óvóhelyi civil magaviselet kódexéig.

Gyártó: -

Rendező: -

Közreműködők: -

27 perc, propaganda

Megelőző felkészülés I.

Helyes szakmai felkészüléssel képesek vagyunk védekezni az atomfegyverek pusztító hatásai ellen. A védekezés feltételeit már béke idején meg kell teremtenünk. Ismernünk kell a légvédelmi sziréna jellegzetes hangját, a kitelepítés pontos menetét. A felkészült családapa tudatában van annak, hogyan használhatja óvóhelyként családi lakását, mit tartalmaz a családi "túlélőcsomag". A gazdák megismerik állataik és betakarított terményük hatékony védelmének módját. A polgári védelmi szakaszparancsnok felkészül a krízishelyzetben történő gyors döntéshozatalra.

Gyártó: Kohó- és Gépipari Minisztérium, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Pataky Iván (forgatókönyv), Nyiri Tibor, Pálvölgyi János, Molnár Miklós (szakértő), Schnöller Geyza (operatőr), Plávits Ferenc (producer)

1971, 20 perc, oktató

Megelőző felkészülés II.

Atomtámadás esetén a legfontosabb teendő a lakosság azonnali biztonságba helyezése. Ez sokkal könnyebben megy, ha tisztában vagyunk személyes felelősségünkkel, melynek tudatában hatékonyabban segídekezhetünk a környezetünkben élők megvédésénél. Egy felkészített lakóközösség állandó rádióügyeletet szervez, tudja, hogy mit vihet magával az óvóhelyre, mit kell tennie egy ideális bújóhely kialakításához. A film foglalkozik az üzemi riasztások esetén életbe lépő szabályokkal, valamint a vegyi támadások különböző eseteivel is.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Novák László (forgatókönyv), Nyíri Tibor, Sóvágó Sándor, Molnár Miklós (szakértő), Schnöller Geyza (operatőr), Záriczky Gyula (hangmérnök), Tátrai (trükkök), Plávits Ferenc (producer)

1971, 20 perc, oktató

Mit tenne ön, ha?

Aki rendelkezik háborús tapasztalatokkal, biztosan emlékszik, hogy milyen érzés menekülni a gyilkos erők elől, de azt is tudja, hogy az élni akarás bátor védekezésbe csaphat át, így a menekülő katonából hős is lehet. Az események forgatagában így válhatnak hőssé olyan emberek, akik önmagukat erre nem tartanák képesnek. A hétköznapi életben bőven találkozhatunk ehhez hasonló, ám életszerűbb példákkal. Ki tud ön menteni egy vízben fuldoló embert? Mit tenne, ha légvédelmi szirénát hallana? A szilárd békébe vetett hit a szocialista országokban erős, de ez nem általános az egész világban. Az ellenséges hatalmak egyre több fegyvert gyártanak és gyakorolják azok használatát. Egy felelős embernek tudnia kell, hogyan gondoskodna saját maga és környezete biztonságáról.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Hárs Mihály

Közreműködők: Hárs Mihály (forgatókönyv), Placsintár András (operatőr), Kovács Sándor (konzultáns), Bartha László, Oroszky György, Rohoska Lajos (szakértő), Kulics Ágnes (vágó), Kiss Mihály (dramaturg), Kovalik Károly, Pálffy József, Garami csilla, Kabdebó György, Öreg Jenő, Zsoldos Bertalanné (munkatárs), Pölhössy István (hangmérnök), Toma István (trükkök),

Börcs Sándor (producer)

19 perc, propaganda

A mozgásbiztosító osztag működése

Háború esetén, ha a fenyegetettek számolhatnak nukleáris csapás veszélyével, a polgári védelem erői elfoglalják kijelölt helyeiket és felkészülnek a mozgósításukra. Ilyen bevetésnél minden egyes előrevonásnál mozgásbiztosító osztag működik, amely segíti a védelmi erők haladását a célterület felé. A filmből megismerhetjük a technikai eszközök, járművek ellenőrzésének módját, valamint azt, hogyan kell felkészülniük az ilyen alakulatoknak a bonyolult körülmények közt való helytállásra.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: -

Közreműködők: -

1970, 21 perc, oktató

Munkavédelem a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozáson

Általános iskoláinkban a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozásokon félmillió tanuló vett részt, ezek az iskolák kertjében, a tsz-ben, vagy a gyakorlógazdaságokban folytak. A tanulók itt megismerkedhettek a kézi eszközök és szerszámok használatával, a nagyüzemi növénytermesztéssel és állattenyésztéssel, valamint részt vehettek balesetvédelmi oktatáson is.

Gyártó: Pedagógusok Szakszervezete Elnöksége

Rendező: -

Közreműködők: -

1964, 17 perc, propaganda

Műszaki mentés

A polgári védelem műszaki mentési szakszolgálatára egy józsefvárosi bontás alkalmával végzett módszertani gyakorlatot, amelyen hagyományos és vegyi csapás esetére készültek. A filmből

megtudhatjuk, hogyan kell összehangolni a polgári védelmi kiképzést a mindennapi termelőmunkával, hogyan működik a mentés rendkívül nehéz körülmények között, valamint a lakosság óvóhelyről történő evakuálásának menetét is megfigyelhetjük.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: Takács Gábor

Közreműködők: Molnár László (dramaturg), Borsos Lajos, Tüske Imre (szakértő), Kovács Sándor (konzultáns), Lengyel István, Öreg György (producer), Simon György, Öreg Jenő (operatőr), Traub Gyula (hangmérnök), György Edit (vágó), Takács Gábor (forgatókönyv)

1974, 18 perc, oktató

Műszakiak! Riadó!

Nukleáris vagy vegyi támadás esetén a mentés elsődleges fontosságú, halasztást nem tűrő feladat. A hatékony védelemhez ismernünk kell a vegyvédelmi öltözéket, a mentés helyes megszervezésének és lebonyolításának módját. Megtudhatjuk, hogyan végezhetünk mérőműszeres sugárellenőrzést és hogy miért érdemes strandfürdőkbe telepíteni a mentesítő állomást.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, Sportfilm

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Balogh Endre, Padányi József (szakértő), Fóti Pál (forgatókönyv), Domokos Attila (operatőr), Záriczky Gyula (hangmérnök), Spánn Gábor (producer)

1968, 16 perc, propaganda

Nagygyakorlat Hajdú-Biharban

A film készítésének időpontjában országszerte több tízezres polgári védelmi gyakorlatokat rendeztek. A civilek bebizonyították, hogy készen állnak egy esetleges háborús katasztrófa szakszerű és céltudatos elhárítására vagy enyhítésére. Miután rendelkezésükre bocsájtották a védekezés eszközeit és tisztázták azok használatának módjait, a lakosság készen áll a polgári védelmi erők munkájának támogatására.

Gyártó: Polgári Védelem Hajdú-Bihar Megyei Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Fóti Pál (forgatókönyv), Nyiri Tibor, Hegedüs Gábor (szakértő), Záriczky Gyula (hangmérnök), Schnöller Geyza, Bárány György, Csák István, Dobrovics István, Nagypál Endre, Szitányi László (operatőr), Plávits Ferenc (producer)

1969, 38 perc, propaganda

A nukleáris fegyver hatásai

A szovjet hadsereg tűzerejének alapját képezik az atomfegyverek. Ezek közül a kisebb méretű töltetek is félelmetes pusztítást okozhatnak. A bevetési módok különbözőek lehetnek. Léteznek földi, légi, magaslégköri, vagy akár földalatti robbantások is. Működési elvük a magenergia felszabadulásának felhasználása. Robbanáskor a legnagyobb közvetlen pusztítást a lökőhullám, majd a fénysugárzás és a radiológiai hatás okozza.

Gyártó: -

Rendező: -

Közreműködők: -

52 perc, propaganda

Orvosi segélynyújtó helyek megszervezése és működése

1945. augusztus 6-án Hiroshimát atomtámadás érte. A történetek ismeretében el kell gondolkodnunk azon, hogyan készülénk fel egy hasonló támadásra. Mennyire vagyunk jártasak az elsősegélyben, mit tudunk a polgári védelemről, a hatékony mentéshez elengedhetetlen orvosi állomás telepítéséről és a személyi állomány felkészítésének módjáról?

Gyártó: Egészségügyi Minisztérium, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Bóné Julia, Pálik Gyula, Dózsa Artur (szakértő), Valker István (trükkök), Molnár László (dramaturg), Utasi Lénárd (világítás), Preisz Kálmán (hangmérnök), György Edit (vágó), Öreg György (producer), G. Tóth János (operatőr)

22 perc, propaganda

Óvóhelyépítés

Az atomtámadás során a lökőhullám, a hőszugárzás, valamint a radioaktív sugárzás jelenti a legnagyobb közvetlen veszélyt. Ezek ellen kell hatásosan védenie a korszerű óvóhelynek. A film bemutatja az ideális óvóhelyek kialakítását lakásokban, valamint bemutatja az árokóvóhelyek telepítését. Részletesen kitér a földkitermelés módjára, tartóoszlopok beállítására, szigetelésre és a szükséges felszerelések összeállítására.

Gyártó: Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Fóti Pál (forgatókönyv), Martosi Zoltán, Oroszky György (szakértő), Záriczky Gyula (hangmérnök), Schnöller Geyza (operatőr), Plávits Ferenc (producer)

1969, 19 perc, oktató

Polgári Védelem - a Magyar Filmhíradó különkiadása

Az ember létezésének filozófiai jelentősége a kétkezi alkotómunka gyümölcseiben mérhető. Városokat építünk, melyeket egy környezeti csapás könnyedén elpusztíthat. Az efféle katasztrófáknak mindig ott volt a legkisebb ára, ahol az emberek képesek voltak az összefogásra, és terveket készítettek az ilyen esetekre. A legfontosabb a pánik elkerülése, ami higgadt közreműködést tesz lehetővé, például egy atomtámadás esetén, amelyet egy polgári védelmi gyakorlaton a film szereplői modelleztek egy sűrűn lakott településen. Szakszerű munkavégzés mellett a kiürítés 25-30 perc alatt elvégezhető, ahogy ezt a polgári védelmi erők a gyakorlat során bizonyították.

Gyártó: MOKÉP

Rendező: -

Közreműködők: -

9 perc, oktató

A polgári védelem szerepe a korszerű légvédelemben

A háború kezdeti szakaszában a katonák lelkesen vonultak a frontra, de néhány év elteltével láthatóvá váltak azok a mérhetetlen veszteségek, melyeket a világháború okozott. A második

világháború sokkal több polgári áldozattal járt, mint bármely más környezeti csapás vagy háború a történelemben. Éppen ezért fontos a megfelelő léggoltalom kialakítása. Az imperialista légierő egyaránt veszélyezteti a falvak és városok lakosságát. A film részletesen összefoglalja az Egyesült Államok világromboló politikáját Koreától a Bikini-szigetekig, majd taglalja a szakszerű védekezés legfontosabb pontjait a riasztástól az élelmiszerek vizsgálatáig.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: -

Közreműködők: -

1971, 20 perc, propaganda

A polgári védelmi egységek, alegységek mentésének megszervezése és biztosítása

A polgári védelmi szakszolgálatoknak és egyéb önvédelmi erőknek tisztázniuk kell a háborús együttműködés alapelveit. Munkájuk alapos szervezettséget, nagy mozgást és dinamizmust igényel. A szakszolgálati alakulatok szervezett mozgást hajtanak végre. Ilyenkor fontos az erők helyes és arányos csoportosítása, hogy a mentés a lehető leghatékonyabban működjön. A szakszolgálatok összehangolásában kulcszerepet játszik a politikai felvilágosítás, amit az arra megbízott felelős személy végez.

Gyártó: Mafilm Katonai Stúdió, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Nyiri Tibor, Novák László, Pintér János (szakértő), Molnár László (dramaturg), Bényi György (világítás), Preisz Kálmán (hangmérnök), Kollányi Judit (vágó), Öreg György (producer), G. Tóth János (operatőr)

1971, 19 perc, oktató

A polgári védelmi egységek és alegységek tevékenysége atomeszközök által okozott kárterületen

Egy feltételezett helyzetben atomeszközöket vetnek be egy város ellen. A polgári védelem erőinek számos veszéllyel kell számolniuk, mialatt a mentést végzik. Feladatuk az általános és szakmai felkészítés, be- és kivezető útvonalak biztosítása, a megsérült óvóhelyek felkutatása, mentesítés, mentés és szállítás. Ezeket a feladatokat minden egyes rombolódási zónában máshogy kell ellátni, lehetőség szerint az egyéb hatóságokkal együttműködésben.

Gyártó: Mafilm Katonai Stúdió, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Nyiri Tibor, Pintér János, Sóvágó Sándor (szakértő), Molnár László (dramaturg), Bényi György (világítás), Preisz Kálmán (hangmérnök), Kollányi Judit (vágó), Öreg yörgy (producer), G. Tóth János (operatőr)

18 perc, oktató

Polgári védelmi erőcsoportok

A polgári védelem különféle szakszolgálati csoportokból szervezett egységként tevékenykedik. Komplex, egyedi felépítése lehetővé teszi a gyors munkavégzést, a szakosodás és a munkamegosztás pedig hatékonyá teszi. A film bemutatja a polgári védelmi erők működését a parancsnoki eligazítástól a beöltözésen át egészen a beavatkozásig. Megtudhatjuk, milyen aegységek közreműködése szükséges a különböző kiürítési, mentési, mentesítési és egészségügyi ellátási feladatoknál.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Takács Gábor

Közreműködők: Sárdi István, Simon László, Vindics Lajos (szakértő), Molnár Miklós (konzultáns), Böjte József (dramaturg), Fazekas Józsefné (vágó), Dudás István (hangmérnök), Sárközy Endre (animáció), Kurucz Sándor, Máriássy Ferenc, Öreg Jenő, Placsintár András, Simon György, G. Tóth János (operatőr), Nagy István, Németh László, Harcsa Béla (producer), Eisler Béla, Horváth István, Kormos Tibor, Sánta Andrea, Zalányi Ferenc (munkatárs), Takács Gábor (forgatókönyv)

20 perc, oktató

A polgári védelmi erők küzdelme a tűz ellen

A huszadik századi háborúskodás történetébe új színt vittek a tömegpusztító fegyverek. A védelmi erőknek a csapások új típusával, az úgynevezett tűzviharral kell megküzdeniük. A filmben szereplő gyakorlatban a tűzoltók és polgári védelmi erők egy lángoló községet mentenek meg a képzeletbeli vésztől. A terepmunka közben kipróbálnak minden rendelkezésre álló technikát, többek közt azt is vizsgálják, hogyan használható a helikopter oltás közben. A sikeres védelem kulcsa ebben az esetben is a magasfokú szervezettség, koszerű technika, bátorság és önfeláldozás együttese.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: Glósz Róbert

Közreműködők: Tokai Gábor, Csaba Gyula (szakértő), Öreg György (producer)

23 perc, propaganda

A polgári védelmi szakszolgálati alakulatok és önvédelmi alegységek együttműködése I.

A polgári védelem feladatai közül kiemelten fontos a radiológiai, biológiai és vegyi vegyverek elleni védekezésre való felkészülés. A sikeres együttműködés közös erőfeszítést kíván. A film célja ezen együttműködés bemutatása. Hogyan hangolja össze munkáját a műszaki mentő komplex zászlóalj, a vegyi védelmi és az egészségügyi zászlóalj, valamint hogyan teljesítik feladatukat az üzemi önvédelmi szervezetek?

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: Domokos Attila

Közreműködők: Nyiri Tibor, Pintér János, Sóvágó Sándor (szakértő), Molnár László (dramaturg), Pataki Lajos (világítás), Novák Gyula (hangmérnök), György Edit (vágó), Öreg György (producer), Domokos Attila (forgatókönyv)

1971, 25 perc, oktató

A rádióadás alapjai

A rádió a legfontosabb, sokszor az egyetlen eszköz, amivel szorult helyzetben is megvalósítható a harcoló alakulatok és a polgári védelem irányítása. Éppen ezért fontos, hogy tisztában legyünk a működésével. A film a rádióberendezések működését és üzemeltetésének helyes módját mutatja be.

Gyártó: -

Rendező: -

Közreműködők: -

1969, 20 perc, oktató

Személy- és anyagmentesítés

Nukleáris, vagy vegyi támadás esetén életeket menthet a helyes felkészültség. A lakó- vagy munkaközösségekben olajozottan működik a védelem, ha pontosan tudjuk, kinek a feladata a gyógyszerek kiosztása, a lakások védelmének pontos előkészítése. Tudnunk kell, hogyan kell kezelni egy fertőzöttet, mik az elkülönítés legfontosabb szabályai. Megismerhetjük a háziasszonyok feladatait az ételek megtisztításánál. A védekezésnél fontos szempont tudatosítani, hogy az ideális fegyver kifejlesztésénél a kutatók arra összpontosítanak, hogy az emberek elpusztítása mellett az anyagi javak épségben maradjanak.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága

Rendező: -

Közreműködők: -

23 perc, oktató

Személyek mentése, fertőtlenítése

Nukleáris vagy vegyi támadás esetén a mentés elsődleges fontosságú, halasztást nem tűrő feladat. A hatékony védelemhez ismernünk kell a vegyvédelmi öltözéket, a mentés helyes megszervezésének és lebonyolításának módját. Megtudhatjuk, hogyan végezhetünk mérőműszeres sugárellenőrzést és hogy miért érdemes strandfürdőkbe telepíteni a mentesítő állomást.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: Simon György

Közreműködők: Sipos József, Javornitzky Tibor (szakértő), Tokai Gábor (konzultáns), Simon György (forgatókönyv), Molnár László (dramaturg), Pölhössy István (hangmérnök), Szigeti Ferenc (zene), Öreg Jenő (operatőr), Lengyel István, Öreg György (producer), Pataki Lajos (világítás), Toma István (trükkök), Fazekas Zsuzsa (forgatókönyv)

1973, 16 perc, oktató

Szükségkórházak szervezése és működése I.

Az emberiség békés életét háborús környezetben csupán a megmaradásért folytatott elkeseredett küzdelem mentheti meg. A katasztrófa körülményei óriási kihívások elé állítják a

közigazgatást is, nehezítve a kórházi ellátás megszervezését. Ilyenkor felértékelődik az azonnal felállítható szükségkórházak szerepe. Csak a polgári védelem előírásait alkalmazva telepíthetünk ilyen különleges ellátóhelyeket.

Gyártó: Egészségügyi Minisztérium, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Bóné Júlia, Pálik Gyula, Dózsa Artur, Szűts Jenő (szakértő), Fazekas Zsuzsa (dramaturg), Pataki Lajos (világítás), Pölhössy István (hangmérnök), Dudás István (animáció), György Edit (vágó), Börcs Sándor (producer), G. Tóth János (operatőr)

1973, 39 perc, oktató

Szükségóvóhely kialakítása épület alatti pincékben és föld alatti terekben

Az öt lakott kontinensen a békére vágyó emberek felismerték, hogy az atom-, biológiai és vegyi fegyverek hatalmas veszélyt jelentenek civilizációnkra. Habár rengeteg ember emeli fel hangját a pusztító erők bevetése ellen, mégsem érezhetjük magunkat biztonságban. Ezért egy következetes állampolgárnak kötelessége a megfelelő óvóhely kialakítása otthon, valamint köteles részt venni a munkahelyén történő polgári védelmi kiképzésen. A filmből megtudhatjuk, hogy mit kell mérlegelni egy óvóhely kialakításánál, miért kell figyelembe venni az építmény földszinthez való viszonyát, milyen menekülési útvonalat érdemes tervezni az objektum biztonságos elhagyásához.

Gyártó: Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium Általános Szervezési Önálló Osztálya, Sportfilm Stúdió

Rendező: Lestár János

Közreműködők: Szénás László, Dombóvári János (szakértő), Lestár János (forgatókönyv), Jeles György, Oroszki György (munkatárs), Záriczky Gyula (hangmérnök), Schnöller Geyza (operatőr)

1972, 25 perc, oktató

Terep- és létesítménymentesítés

Atomtámadás esetén súlyos környezeti hatásokra számíthatunk, ezek közül a legártalmasabb az azonnal fellépő radiológiai veszély. Az ilyen csapásokat vegyi támadásokkal kiegészítve a

támadók elzárhatják a mentési alakulatok útvonalait. Ilyenkor a mentők feladata egy biztonságos átjáró megnyitása a szennyezett területeken, ami egyben a lakosság mentési útvonalainak megtisztítását, azaz mentesítését jelenti. A film a vegyi védelmi szakszolgálat mentesítési alegységének technikai szempontokat is figyelembe vevő bemutatása.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdiója

Rendező: Domokos Attila

Közreműködők: Vincze László, Sipos József (szakértő), Tokai Gábor (konzultáns), György Edit (vágó), Walker István (rajzoló), Simon György (operatőr), Öreg György (producer)

17 perc, oktató

Az utolsó lehetőség

A társainknak való segítségnyújtás ősi ösztön. Tudjuk, hogy bárkit érhet baleset, éppen ezért mindenki számára elérhető a segítségnyújtási ismeret elsajátítása. A modern társadalomban sokkal több veszély fenyeget, mint előtte bármikor a történelemben. Éppen ezért tudnunk kell, hogyan működik az újraélesztés, légzés és pulzus vizsgálata, a szívmasszázs technikája és a stabil oldalfekvés.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Glósz Róbert

Közreműködők: Felkai Tamás (forgatókönyv), Gyüszü Miklós (konzultáns), Nagy József (dramaturg), G. Tóth János (operatőr), Nagy Anna (vágó), Pölhössy István (hangmérnök), Öreg György (producer)

1975, 10 perc, oktató

Üzemi komplex polgári védelmi gyakorlatok

A polgári védelmi feladatra való felkészítés fontos színhelyei az üzemek, ezért fontos, hogy ez a lehető legnagyobb precizitással történjen az előkészítéstől egészen a gyakorlat levezetéséig. Tisztázni kell az alegységek szakfeladatait, hogy a veszélyes helyzetekben a termelés a lehető legnagyobb biztonságban folytatódjék. Fontos a már megszerzett ismeretek felfrissítése, begyakorlása az összehangolt munka érdekében. Megtudhatjuk azt is, hogy kik jogosultak a polgári védelem különböző munkaszakaszait elrendelni.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Simon György

Közreműködők: Hárshgyi György, Lippay T. Pál, Szegedi István, Knapik László (szakértő), Simon György (forgatókönyv), Böjte József (dramaturg), Pataky Iván (konzultáns), Dudás István (hangmérnök), Szigeti Ferenc (zene), Harrach László, Ormos Tibor, Sántha Andrea, ifj. Bozó Károly (munkatárs), Fazekas Zsuzsa (vágó), Placsintár András (operatőr), Németh László (producer)

18 perc, oktató

Üzemi önvédelmi szervezet kiképzése és alkalmazása

A polgári védelem működését az egész országban megszervezik. Fontos, hogy a szakszolgálatok működtetéséért felelős vezetők pontosan ismerjék a polgári védelem szervezeti felépítését. A filmből megtudható, mi a feladata többek között a riasztó, elsötétítő, vagy a kitelepítő szakszolgálatnak. Azt is megtudhatjuk, hogy milyen felszereléseket használnak fel az alakulatok kiképzéséhez.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Takács Gábor

Közreműködők: Pintér János, Pálvölgyi János (szakértő), Tóth Lajos (konzultáns), Molnár László (dramaturg), György Edit (vágó), Simon György (operatőr), Kassai Tamás (hangmérnök), Sárközy Endre (animáció), Öreg György (producer), Börcs Sándor, Pataki Lajos, Öreg Jenő (munkatárs), Csepel Vas- és Fémművek Polgári Védelmi Szervezete (közreműködő)

21 perc, oktató

Vegyifegyverek

A mérgezett fegyverek használata ősidők óta bevált módszer a vadászatnál és háborúskodásnál. A huszadik században sem volt ez másképp, az emberek a szerves kémia vívmányait, többek közt harci gázt vetettek be a gyors és hatékony csapás érdekében. Ezeket az eszközöket a haláltáborokban is felhasználták. A technikai fejlődés később az atombomba feltalálásához vezetett, majd az első asztronautát az űrbe juttatta. Ez a rendkívül gyors tudományos fejlődés óvatosságra inti a szocialista blokk országait, ugyanis az NATO birtokában van ezeknek az eszközöknek és vélhetően használja is azokat, ha a szükség ezt kívánja. Ahogy tették azt a második világháború végén.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága

Rendező: -

Közreműködők: -

1973, 15 perc, propaganda

Vegyí sugárfelderítés és ellenőrzés

A filmből részletesen megismerhetjük a polgári védelem vegyvédelmi szakszolgálatának feladatait. Megtudhatjuk, miért fontos, hogy kellő időben megbízható információkat szolgáltatasson a káresetről, miért elengedhetetlen a stratégiai fontosságú objektumok körüli rendszeres ellenőrzés. Megismerhetjük a meteorológiai állomás telepítésének módját, valamint a hirtelen jelentkező veszélyhelyzetben használatos protokollt.

Gyártó: Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: Domokos Attila

Közreműködők: Tokai Gábor (forgatókönyv), Vincze László (szakértő), G. Tóth János (operatőr), Csöndes Klára (vágó), Peisy Kálmán (hangmérnök), Öreg György (producer)

22 perc, oktató

Vegyí védelmi szakszolgálat működése

Bár béke van, egy újabb világháború lehetősége reálisan fennáll. Kiegyensúlyozott nemzetközi politikával ez elkerülhető, de mindenesetre a polgári védelem erői ebben az időszakban is készenlétben állnak. A legnagyobb fenyegetést egy atomtámadás jelentheti, ezért a védelem alegységeinek tudniuk kell, hogyan hangolják össze munkájukat a többi szakszolgálattal, hogy mind a megelőzés és a mentés gördülékenyen működjön.

Gyártó: Nehézipari Minisztérium, Mecseki Ércbányászati Vállalat Polgári Védelem Szervezete, Mafilm Katonai Stúdió

Rendező: -

Közreműködők: Tokai Gábor (forgatókönyv), Kőhalmi Vilmos, Vincze László, Fehér László, Szabó László (szakértő), G. Tóth János (operatőr), Csöndes Attila (vágó)

20 perc, propaganda

A "Velenes hadművelet" - Fejér megyei polgári védelmi nagygyakorlat

A film Fejér megye polgári védelmi gyakorlatán készült. Megtudhatjuk, hogy miért érdemes felkészülni a háborús körülményekre: miközben a nyugati világ hatalmai a béke politikáját hangsúlyozzák, soha nem látott összegeket költenek fegyverkezésre. A gyakorlaton harmincnolcezer civil vett részt, akik megtanulhatták, hogyan képes úrrá lenni az ember a környezeti és háborús csapás okozta veszélyhelyzeteken, ha rendelkezésére áll a megfelelő technika, mit kell a bőröndökbe csomagolni kitelepítéskor, mi a kitelepítés pontos menete, hogyan működik az orvosi ellátás, az ételkészítés-utánpótlás és mentesítés.

Gyártó: Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Fóti Pál (forgatókönyv), Szabó Tibor, Timár Sándor (szakértő), Domokos Attila, Schnöller Geyza (operatőr), Záriczky Gyula (hangmérnök), Plávits Ferenc (producer)

1968, 34 perc, propaganda

Vigyázat, sugárveszély! A radioaktivitás a mezőgazdaságban

Háborús körülmények közt a mezőgazdaság különösen fontos szerepet kap. A vegyi fegyverek megjelenésével az agrárium harcászati tényező lett támadhatósága miatt. A tömegpusztító fegyverek épp a létfenntartó objektumokat veszélyeztetik a legjobban, ezért nem lehet elég korán elkezdni a védekezés módjainak helyes kidolgozását. Részletesen megtudhatjuk, hogy atomtámadás esetén milyen veszélyekre számíthatunk a növénytermesztésnél és állattenyésztésnél, hogyan működik a károk felmérése, valamint hogyan védhetjük meg gazdaságunkat.

Gyártó: Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága, Sportfilm Stúdió

Rendező: Schmidt Attila

Közreműködők: Fóti Pál (forgatókönyv), Kiss József (szakértő), Domokos Attila (operatőr), Spánn Gábor (producer)

14 perc, oktató